

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ»**

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΑΣΤΕΡ

Αξιολόγηση των πολιτικών αντιμετώπισης των συνεπειών της πρόσφατης κρίσης στον τραπεζικό τομέα. Η περίπτωση των ελληνικών τραπεζών.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΝΤΟΚΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΑΘΗΝΑ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ, 2014

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ	3
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ	9
1.1 Το σύστημα Bretton-Woods	9
1.2 Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα	13
1.3 Περιγραφή του τραπεζικού συστήματος σήμερα	14
1.4 Ιστορική Αναδρομή στις Οικονομικές κρίσεις.....	18
1.5 Σκοπός διατριβής	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	26
2.1. Επιτροπή της Βασιλείας.....	26
2.2 Βασιλεία II	32
2.3 ΒΑΣΙΛΕΙΑ III	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	37
ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ.....	37
3.1 Τα χαρακτηριστικά του χρηματοπιστωτικού τομέα	37
3.2 Η δομή του χρηματοπιστωτικού συστήματος	38
3.3 Ο ρόλος της τραπεζικής οικονομίας στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών.....	42
3.4 Τα μέτρα διάσωσης των ευρωπαϊκών τραπεζών	44

3.5 Η οικονομική κρίση στην Κύπρο	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	47
4.1 Δείγμα.....	47
4.2 Μεθοδολογία έρευνας.....	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	49
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ –ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	49
5.1 Ταυτότητα Δείγματος.....	49
5.2 Αντίληψη για την άποψη της επίδρασης της αμερικάνικης κρίσης στην ευρωπαϊκή οικονομία	52
5.3 Πρόβλημα βιωσιμότητας ελληνικών τραπεζών.....	56
5.4 Επίδραση οικονομικής κρίσης στον τραπεζικό τομέα	58
5.5 Αντιμετώπιση της κρίσης από τις τράπεζες	75
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	80
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	80
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	85
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	80

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 4.1 Κατανομή του φορέα εργασίας των συμμετέχοντων.	49
Σχήμα 4.2 Κατανομή της θέσης στην τράπεζα των συμμετέχοντων.	50
Σχήμα 4.3 Κατανομή της προϋπηρεσίας των συμμετέχοντων.	51
Σχήμα 4.4 Κατανομή της εκπαίδευσης των συμμετέχοντων.	52
Σχήμα 4.5 Κατανομή των απαντήσεων των συμμετέχοντων για τους παράγοντες επέκτασης της κρίσης από την αμερική στην ευρώπη.	54
Σχήμα 4.6 Απάντηση σχετικά με τους παράγοντες επέκτασης της κρίσης από την αμερική στην ευρώπη σε σχέση με τα χρόνια υπηρεσίας του υπαλλήλου.	55
Σχήμα 4.7 Απάντηση σχετικά με τους παράγοντες επέκτασης της κρίσης από την αμερική στην ευρώπη σε σχέση με το μορφωτικό επίπεδο του υπαλλήλου.	56
Σχήμα 4.8 Κατανομή συχνοτήτων στην ερώτηση σχετικά με τις αιτίες που οδήγησαν στο πρόβλημα βιωσιμότητας των ελληνικών τραπεζών.	57
Σχήμα 4.9 Συσχετισμός της ερώτησης για τις αιτίες βιωσιμότητας των ελληνικών τραπεζών με τον χρόνον προϋπηρεσίας και την εκπαίδευση των συμμετέχοντων.	58
Σχήμα 4.10 Κατανομή συχνοτήτων για την ευθύνη των τραπεζών στην ελληνική οικονομική κρίση.	59
Σχήμα 4.11 Συσχετισμός της ερώτησης για την επίδραση των ελληνικών τραπεζών στην ελληνική οικονομική κρίση με τα χρόνια προϋπηρεσίας των συμμετέχοντων.	60
Σχήμα 4.12 Συσχετισμός της ερώτησης για την επίδραση των ελληνικών τραπεζών στην ελληνική οικονομική κρίση με το επίπεδο μόρφωσης των συμμετέχοντων.	61
Σχήμα 4.13: Κατανομή συχνοτήτων στην ερώτηση σχετικά με το πόσο έχει επηρεαστεί ο τραπεζικός τομέας από την ελληνική οικονομική κρίση.	62

Σχήμα 4.14: Συσχετισμός των χρόνων προϋπηρεσίας με την ερώτηση κατά πόσο επηρεάστηκε ο τραπεζικός τομέας από την οικονομική κρίση.	63
Σχήμα 4.15: Συσχετισμός του μορφωτικού επιπέδου των συμμετέχοντων με την ερώτηση κατά πόσο επηρεάστηκε ο τραπεζικός τομέας από την οικονομική κρίση ..	64
Σχήμα 4.16: Κατανομή συχνοτήτων για την ερώτηση κατά πόσο η οικονομική κρίση επηρέασε τις καταθέσεις των συμμετέχοντων.....	65
Σχήμα 4.17: Συσχετισμός του κατά πόσο έχουν επηρεαστεί οι καταθέσεις στην περίοδο της οικονομικής κρίσης με τα χρόνια προϋπηρεσίας και το μορφωτικό επίπεδο των συμμετέχοντων.....	65
Σχήμα 4.18: Κατανομή συχνοτήτων για το κατά πόσο έχουν μειωθεί οι χορηγήσεις των τραπεζών στην περίοδο της κρίσης	66
Σχήμα 4.19: Συσχετισμός της μείωσης των χορηγήσεων στην περίοδο της κρίσης με τα χρόνια υπηρεσίας των συμμετέχοντων.	67
Σχήμα 4.20: Συσχετισμός της μείωσης των χορηγήσεων στην περίοδο της κρίσης με το μορφωτικό επίπεδο των συμμετέχοντων.....	68
Σχήμα 4.21: Κατανομή συχνοτήτων για τη μεγαλύτερη μείωση στις χορηγήσεις.....	69
Σχήμα 4.22: Συσχετισμός της ερώτησης για την μεγαλύτερη μείωση στις χορηγήσεις με τα χρόνια προϋπηρεσίας και το μορφωτικό επίπεδο των συμμετέχοντων.....	70
Σχήμα 4.23: Κατανομή συχνοτήτων για το ποσοστό επί του συνόλου των χορηγήσεων των επιχειρηματικών, των καταναλωτικών και των στεγαστικών δανείων.....	71
Σχήμα 4.24: Συσχετισμός των ετών προϋπηρεσίας των υπαλλήλων με την ερώτηση σχετικά με το ποσοστό επί του συνόλου των χορηγήσεων των επιχειρηματικών, των καταναλωτικών και των στεγαστικών δανείων.	72

Σχήμα 4.25: Κατανομή συχνοτήτων για την απάντηση στην ερώτηση σχετικά με τη δυσκολία εξυπηρέτησης των δανείων.....	73
Σχήμα 4.26: Συσχετισμός χρόνων υπηρεσίας και μορφωτικού επιπέδου με τις απαντήσεις σχετικά με την εξυπηρέτηση των δανείων.	74
Σχήμα 4.27: Κατανομή συχνοτήτων για την απάντηση στην ερώτηση σχετικά με τη ρευστότητα των ελληνικών τραπεζών.	75
Σχήμα 4.28: Κατανομή συχνοτήτων σχετικά με το πόσο στηρίζουν οι τράπεζες την επιχειρηματικότητα.	76
Σχήμα 4.29: Κατανομή συχνοτήτων σχετικά με τον τρόπο στήριξης των ελληνικών τραπεζών από το κράτος.	77
Σχήμα 4.30: Κατανομή συχνοτήτων σχετικά με το ακολουθούμενο μοντέλο και τη διέξοδο που δίνει στην κρίση και την σύγκριση της bail in και της bail out πολιτικής.	79

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 4.2.1: Συχνότητες απαντήσεων σχετικά με τους παράγοντες που βοήθησαν την κρίση από την αμερικάνικη στην ευρωπαϊκή οικονομία.....	53
Πίνακας 4.3.1: Συχνότητες των απαντήσεων για τις αιτίες του προβλήματος βιωσιμότητας των ελληνικών τραπεζών.....	56
Πίνακας 4.4.1: Συχνότητες απαντήσεων για την ευθύνη των τραπεζών στην ελληνική οικονομική κρίση.....	58
Πίνακας 4.4.2: Κατανομή συχνοτήτων για την ερώτηση κατά πόσο επηρεάστηκε ο τραπεζικός τομέας από την οικονομική κρίση.	61
Πίνακας 4.4.3: Επίδραση της οικονομικής κρίσης στις καταθέσεις.....	64
Πίνακας 4.4.4: Κατανομή συχνοτήτων για το κατά πόσο έχουν μειωθεί οι χορηγήσεις των τραπεζών στην περίοδο της κρίσης.....	66
Πίνακας 4.4.5: Κατανομή συχνοτήτων για το σε ποιον τομέα έχει παρατηρηθεί η μεγαλύτερη μείωση χορηγήσεων.....	68
Πίνακας 4.4.6: Συχνότητες σχετικά με την δυσκολία εξυπηρέτησης δανείου.....	73
Πίνακας 4.4.7: Συχνότητες σχετικά με την δυσκολία εξυπηρέτησης δανείου.....	74
Πίνακας 4.5.1: Κατανομή συχνοτήτων σχετικά με το πόσο στηρίζουν οι τράπεζες την επιχειρηματικότητα.....	77
Πίνακας 4.5.2: Κατανομή συχνοτήτων για την ενίσχυση των τραπεζών από το κράτος.....	77
Πίνακας 4.5.3: Κατανομή συχνοτήτων για το αν το ακολουθούμενο μοντέλο μπορεί να δώσει διέξοδο στην κρίση.....	78
Πίνακας 4.5.4: Κατανομή συχνοτήτων για το αν το bail in είναι πιο αποτελεσματικό από το bail out.	78

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι γεγονός πως η παγκόσμια οικονομία την τελευταία δεκαετία πλήττεται από μια οικονομική κρίση που έχει να καταγραφεί στα ιστορικά δεδομένα από το 1929. Η τωρινή παγκόσμια οικονομική κρίση ξεκίνησε από την Αμερική το 2007 και την επόμενη χρονιά επεκτάθηκε στην Ευρώπη επηρεάζοντας σημαντικά τον Ελληνικό Τραπεζικό Τομέα. Η βαθειά ύφεση της ελληνικής οικονομίας τα τελευταία χρόνια σε συνδυασμό με τη δημοσιονομική κρίση έχει καταστήσει επισφαλής τη θέση των ελληνικών τραπεζών απέναντι στην παγκόσμια οικονομία και έχει θέσει πολλές φορές υπό αμφισβήτηση την πιστοληπτική ικανότητα των ελληνικών τραπεζών. Ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης μειώθηκε σημαντικά το χαρτοφυλάκιο των ελληνικών τραπεζών κλονίζοντας σε σημαντικό βαθμό την εμπιστοσύνη των πιστωτών και των καταθετών.

Για να επιτευχθεί η ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας και η βελτίωση της κεφαλαιακής διάρθρωσης έτσι ώστε να επιτευχθεί η ικανοποιητική διαχείριση του κινδύνου αποσταθεροποίησης των ελληνικών τραπεζών είναι απαραίτητη η υιοθέτηση των κατάλληλων πολιτικών που στόχο θα έχουν την ενίσχυση των τραπεζών και την σταθεροποίηση της πιστοληπτικής τους ικανότητας. Στόχος της συγκεκριμένης εργασίας είναι η αξιολόγηση των μέτρων αυτών καθώς και η εξέταση της επίδρασης που έχουν στις ελληνικές τράπεζες.

Η παρούσα εργασία διερευνά τις υιοθετούμενες πολιτικές στην περίοδο της χρηματοοικονομικής κρίσης και πως αυτές επηρεάζουν το ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι βασικές έννοιες που σχετίζονται με την οικονομική κρίση στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα παρουσιάζεται μια ιστορική αναδρομή στην ιστορία των οικονομικών κρίσεων και περιγράφεται η δομή του ελληνικού τραπεζικού συστήματος που αποτελεί αντικείμενο της συγκεκριμένης εργασίας. Στο δεύτερο κεφάλαιο εισάγεται η έννοια της επιτροπής της Βασιλείας που αποτελεί σημαντικό στοιχείο στην αντιμετώπιση της κρίσης των τραπεζών και στο τρίτο κεφάλαιο περιγράφεται η δομή του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην Ευρώπη και πως βίωσε αυτό την εκδήλωση της ευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης και

τα μέτρα που λήφθηκαν για την αντιμετώπισή της. Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η μεθοδολογία της έρευνας, το δείγμα των εργαζομένων στους οποίους δόθηκε το ερωτηματολόγιο και η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για τη διεξαγωγή των αποτελεσμάτων. Η έρευνα διεξήχθη σε εργαζόμενους τραπεζών που έχουν υποστεί τις συνέπειες της ακολουθούμενης πολιτικής στον ελληνικό τραπεζικό τομέα. Στο κεφάλαιο 5 τέλος παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας ενώ τα βασικά συμπεράσματα παρουσιάζονται στο κεφάλαιο 6 της παρούσας εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 Παρουσίαση Βασικών Εννοιών

1.1 Το σύστημα Bretton-Woods

Μετά το τέλος του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου υπήρχε μια έντονη τάση για ανάκτηση της οικονομικής ασφάλειας και της σταθερότητας που χαρακτήριζε τις διεθνείς οικονομίες στην προπολεμική περίοδο. Το πρότυπο του χρυσού άρχισε να κερδίζει έδαφος και από το 1926 και μετά είχε εγκαθιδρυθεί στις περισσότερες χώρες. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι χώρες να συναλλάσσονται με χρυσό κυρίως και σε πολύ μικρότερη έκταση με τα εθνικά τους νομίσματα. Οι αδυναμίες του συστήματος που οδήγησε σε σημαντικά λάθη στην εφαρμογή του συστήματος του χρυσού είχαν ως αποτέλεσμα την μεγάλη ύφεση του 1929. Κατά τη διάρκεια αυτής κάθε χώρα υποτίμησε το νόμισμά της προκειμένου να μειώσει το έλλειμμα της και να αυξήσει την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων της. Η στρατηγική αυτή οδήγησε στην οικονομική κρίση του 1929 με πολλές χώρες να αντιμετωπίζουν έντονα την αύξηση της ανεργίας αλλά και το ενδεχόμενο της χρεοκοπίας¹.

Μετά το τέλος του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου η ανάγκη για ένα σταθερό οικονομικό σύστημα χωρίς λάθη έγινε επιτακτική. Στο πλαίσιο αυτό το 1944 πραγματοποιήθηκε ένα διεθνές συνέδριο στο Bretton Woods του New Hampshire στο οποίο συμμετείχαν 44 χώρες με κύριο στόχο την ανοικοδόμηση της διεθνούς οικονομίας και τις σχέσεις μεταξύ των εθνικών νομισμάτων. Το αποτέλεσμα του συγκεκριμένου συνεδρίου ήταν η ίδρυση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και η δημιουργία της Διεθνούς Τράπεζας για Αναδόμηση και Ανάπτυξη (International Bank for Reconstruction and Development, IBRD). Επιπλέον οι 44 αυτές χώρες συμφώνησαν στη δημιουργία ενός σταθερού νομισματικού συστήματος με βασικό νόμισμα το δολάριο².

¹ Dammasch, S., *The System of Bretton Woods A lesson from history*. <http://www.hiddenmysteries.org/money/policy/b-woods.pdf>

² Βλ. Dammasch, S.

Η δημιουργία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου είχε ως στόχο την προώθηση της συνεργασίας σε ζητήματα διεθνούς οικονομικής πολιτικής και την προώθηση συνεργασιών, διατηρώντας την πλήρη απασχόληση, τις σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες, προωθώντας ένα πολλαπλό σύστημα πληρωμών και ελαχιστοποιώντας τους περιορισμούς στις εξαγωγές. Επιπλέον στόχος του διεθνούς νομισματικού ταμείου ήταν η παροχή οικονομικής βοήθειας στα μέλη που παρουσίαζαν οικονομικά ελλείμματα³.

Κάθε μέλος του Ταμείου απαιτούνταν να δημιουργεί μια ονομαστική αξία του νομίσματός του σε όρους είτε χρυσού είτε αμερικάνικου δολαρίου και να διατηρεί το επιτόκιο αγοράς του συναλλάγματός του στο 1% της δηλωμένης αξίας παρεμβαίνοντας στην αγορά του ξένου συναλλάγματος μέσω της αγοραπωλησίας νομισμάτων άλλων χωρών.

Το κύριο χαρακτηριστικό των ισοτιμιών Bretton Wood ήταν πως δημιούργησε σταθερές αλλά προσαρμόσιμες συναλλαγματικές αξίες που ήταν τελείως διαφορετικές από τις άκαμπτες συναλλαγματικές ισοτιμίες του κανόνα χρυσού που ίσχυε μέχρι το 1944 καθώς και από τα κυμαινόμενα επιτόκια που κυριαρχούσαν από τα μέσα του 1920. Οι ισοτιμίες στο νέο σύστημα μπορούσαν να μεταβληθούν κάτω από τη σύμφωνη γνώμη του ΔΝΤ όταν υπήρχαν σε μια χώρα θεμελιώδεις ανισότητες στις εξαγωγές της. Επιπλέον, κάθε μέλος του Ταμείου είχε τη δυνατότητα μετατροπής του νομίσματος του για πράξεις τρεχουσών συναλλαγών⁴.

Στο σύστημα ισοτιμιών που αναπτύχθηκε, τον κυρίαρχο ρόλο είχε το Αμερικάνικο Δολάριο⁵. Η αμερικάνικη τράπεζα US Treasury κατείχε τα ¾ του αποθέματος χρυσού

³ Bordo, M., *The Bretton Woods International Monetary System: A Historical Overview*. <http://www.nber.org/chapters/c6867.pdf>, 1993.

³ Meltzer, 1991

⁴ Dellas, H., Tavlas, D., *The Revived Bretton Woods System, Liquidity Creation, and Asset Price Bubbles*. <http://www.cato.org/sites/cato.org/files/serials/files/cato-journal/2011/9/cj31n3-4.pdf>

⁵ Meltzer, 1991

και καθόρισε την τιμή του δολαρίου στα 35 δολάρια ανά ούγκια χρυσού. Την ίδια περίοδο υπήρχαν χώρες που προσπαθούσαν να διατηρήσουν τα εθνικά τους νομίσματα στο 1% της ισοτιμίας του δολαρίου μέσω της αγοράς και της πώλησης δολαρίων⁶.

Το 1949 24 χώρες υποτίμησαν το νόμισμά τους σε σχέση με το δολάριο ωστόσο οι προσαρμογές των συναλλαγματικών αξιών έγιναν λιγότερο συχνές με την πάροδο του χρόνου για τους ακόλουθους λόγους⁷:

- Η ανησυχία για την υποτίμηση των εθνικών νομισμάτων οδηγεί σε πλήγμα τη δημόσια εικόνα της χώρας.
- Η ανησυχία ότι η αλλαγή της ισοτιμίας μπορεί να θεωρηθεί πως οδηγεί στην αυτοεκπλήρωση της ροής των κεφαλαίων
- Η υποτίμηση του νομίσματος μιας χώρας μπορούσε να οδηγήσει στη υποτίμηση των νομισμάτων και άλλων χωρών θέτοντας σοβαρά εμπόδια στο εμπόριο.
- Ήταν κοινή πεποίθηση πως η υποτίμηση ήταν δυνατό να οδηγήσει σε αύξηση των τιμών των εισαγωγών και μείωση των τιμών των εξαγωγών
- Αναγνωρίστηκε πως οι πληθωριστικές επιπτώσεις που συνοδεύουν την υποτίμηση του νομίσματος μιας χώρας θα απαιτούσε τη συμπίεση της εγχώριας απορρόφησης γεγονός που θα είχε σημαντικό πολιτικό κόστος για την κυβέρνηση που θα χρεωνόταν την υποτίμηση.

Από το 1950 μέχρι το 1960 οι ευρωπαϊκές χώρες έλεγχαν το κεφάλαιο τους για τη διατήρηση χαμηλών επιτοκίων σε σχέση με το αμερικάνικο δολάριο και για την ανάπτυξη του εμπορίου⁸. Επιπλέον την ίδια περίοδο οι ΗΠΑ τροφοδοτούσαν τις

⁶ Bordo, M., 1993

⁷ Meltzer, A., *U.S. Policy in the Bretton Woods Era*. Federal Reserve Bank of St Louis available at http://research.stlouisfed.org/publications/review/91/05/Bretton_May_Jun1991.pdf, 1991.

⁸ Meltzer, 1991

ελλειμματικές οικονομίες παρέχοντας ρευστότητα σε δολάρια όλον τον κόσμο. Κατά συνέπεια, οι ΗΠΑ είχαν τον ρόλο του παγκόσμιου τραπεζίτη παρέχοντας ρευστότητα σε όλον τον κόσμο.

Το 1959 τα ευρωπαϊκά νομίσματα χάνουν την αξία τους και η χρονιά χαρακτηρίζεται από τη μετατροπή του παγκόσμιου ελλείμματος του δολαρίου σε παγκόσμιο πλεόνασμα δολαρίου⁹. Πριν το 1958 λιγότερο από το 10% του ελλείμματος των ΗΠΑ ενώ μετά το τέλος του δεύτερου παγκόσμιου πολέμου οι πωλήσεις χρυσού της Αμερικής καλύφθηκαν από τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις που ήταν διαθέσιμες να συσσωρεύσουν δολάρια στην αγορά.

Το 1961 το Βέλγιο, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Σουηδία, η Ολλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο και οι ΗΠΑ σταθεροποίησαν την τιμή του χρυσού σε δολάρια στην Αγγλική αγορά στα 35\$ ανά ούγκια χρυσού όμως τα μέλη της ομάδας χρυσού δεν μπόρεσαν να ρυθμίσουν την τιμή του χρυσού με ιδιωτικές συναλλαγές και έτσι οι κεντρικές τράπεζες συμφώνησαν να μην πωλούν με την αγορά του χρυσού¹⁰. Επιπλέον, το 1968 η Ομοσπονδιακή Τράπεζα κατήργησε την υποχρεωτική κάλυψη του 25% σε χρυσό.

Το σύστημα ισοτιμιών Bretton Woods συνέχισε να λειτουργεί μέχρι τις αρχές του 1973 και η παγκόσμια οικονομία χαρακτηρίστηκε από την επέκταση της παγκόσμιας ρευστότητας σε αμερικάνικα δολάρια.

Η περίοδος από το 2002 έως το 2007 χαρακτηρίστηκε από μια μεγάλη συσσώρευση στο παγκόσμιο οικονομικό απόθεμα. Έτσι ενώ το παγκόσμιο απόθεμα από το 1998 μέχρι το 2002 αυξήθηκε κατά το ήμισυ την πενταετία από το 2002 μέχρι το 2007 αυξήθηκε κατά 120%.

⁹ Meltzer, 1991

¹⁰ Meltzer, 1991

1.2 Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα

Η ιστορία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος διακρίνεται σε τέσσερις διακεκριμένες περιόδους. Η πρώτη περίοδος αφορά από το 1828 μέχρι το 1927 και χαρακτηρίζεται από την ίδρυση της Τράπεζας της Ελλάδος. Η Τράπεζα της Ελλάδος ιδρύθηκε το 1927 ενώ η λειτουργία της ξεκίνησε το 1928. Στόχος της ήταν να παρέχει λύσεις στα προβλήματα της εποχής¹¹. Στη δεύτερη περίοδο ανάπτυξης από το 1928 μέχρι το τέλος του Β παγκοσμίου πολέμου νομοθετούνται για πρώτη φορά ζητήματα που αφορούν στην οργάνωση του τραπεζικού συστήματος¹². Επιπλέον, το 1931 καθίσταται δυνατή η λειτουργία των τραπεζών με τη μορφή των ανώνυμων εταιρειών ενώ μετά το τέλος του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου πραγματοποιούνται οι πρώτες κρατικοποιήσεις τραπεζών¹³.

Τη μεγαλύτερη κατάρρευση το ελληνικό τραπεζικό σύστημα τη γνώρισε την περίοδο της κατοχής όπου χαρακτηρίζεται από μεγάλο υπερπληθωρισμό. Μετά την απελευθέρωση στις τράπεζες δεν υπήρχαν επαρκείς καταθέσεις οπότε οι τράπεζες δεν μπορούσαν να παίξουν το ρόλο τους ως διαμεσολαβητές. Παρά τις απώλειες που είχε κατά την περίοδο της κατοχής η κυρίαρχη τράπεζα στο ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα ήταν η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος. Την περίοδο αυτή το ελληνικό τραπεζικό σύστημα χαρακτηρίζεται ως κερδοσκοπικό δεδομένου ότι ήταν πλήρως εξαρτημένο από την έκδοση τίτλων. Επιπλέον η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από τη δημοσίευση του νόμου περί λειτουργίας και ελέγχου των τραπεζών με τον οποίο καθορίστηκε ο τρόπος παρακολούθησης και ελέγχου των τραπεζών. Γενικά η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από την ολιγοπωλιακή δομή του τραπεζικού συστήματος.

¹¹ Η Τράπεζα της Ελλάδος, <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Bank/default.aspx>

¹² Μελάς, Κ. Η ιστορία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. www.kostasmelas.gr

¹³ Μελάς Κ. www.kostasmelas.gr

Την περίοδο 1957-1966 ιδρύονται ο Οργανισμός Βιομηχανικής Αναπτύξεως (ΟΒΑ), η Ελληνική Τράπεζα της Βιομηχανικής Αναπτύξεως (ΕΤΒΑ), η Εθνική Τράπεζα Επενδύσεων Βιομηχανικών Αναπτύξεων (ΕΤΕΒΑ) και η τράπεζα Επενδύσεων. Το 1968 εγκαταστάθηκαν στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα ξένες τράπεζες όπως η Bank of America και η Manhattan Bank ενώ η εισχώρηση ξένων τραπεζών συνεχίζεται μέχρι το 1973.

Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990 το ελληνικό τραπεζικό σύστημα λειτουργούσε αυτόνομο χωρίς να δέχεται εξωτερικές παρεμβάσεις, υπέρ-ρυθμισμένο με πολλούς κανονιστικούς περιορισμούς και ελέγχους των δραστηριοτήτων. Επιπλέον, ήταν ολιγοπωλιακό όπου το μεγαλύτερο μέρος των καταθέσεων το είχαν δύο από τις τράπεζες η Εθνική και η Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος. Η παρέμβαση του κράτους ήταν σημαντική με δεδομένο ότι οι μεγαλύτερες τράπεζες ήταν κρατικές. Στο τέλος της δεκαετίας του 1990 οι ελληνικές εμπορικές τράπεζες χαρακτηρίζονται από τα υψηλά επίπεδα κερδοφορίας που είχαν.

Παράλληλα το μερίδιο των δημόσιων τραπεζών μειώθηκε σημαντικά εξαιτίας ιδιωτικοποιήσεων, αναστολής λειτουργίας ορισμένων τραπεζικών ιδρυμάτων και ίδρυσης νέων ιδιωτικών τραπεζών και επίσης νέων ξένων τραπεζών.

Τον Απρίλιο του 2011 στην Ελλάδα υπήρχαν 62 πιστωτικά ιδρύματα από τα οποία τα 34 πιστωτικά ιδρύματα που έχουν καταστατική έδρα στην Ελλάδα, 22 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν έδρα σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης 5 υποκαταστήματα τραπεζών με έδρα την Ευρωπαϊκή Ένωση και εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος¹⁴.

1.3 Περιγραφή του τραπεζικού συστήματος σήμερα

Η δομή του τραπεζικού συστήματος κάθε χώρας αναπτύσσεται με μια μορφή που επιτυχώς προσφέρει τραπεζικές υπηρεσίες με δεδομένα τα οικονομικά, δημογραφικά

¹⁴ Ελληνική Ένωση Τραπεζών Το ελληνικό Τραπεζικό σύστημα το 2010, <http://www.hba.gr/main/Ereunes-meletes/EllinikoTrapezikoSistema2011.pdf>

και γεωγραφικά χαρακτηριστικά κάθε χώρας. Οι τραπεζικές υπηρεσίες μπορούν να διακριθούν σε τρεις βασικές κατηγορίες¹⁵:

- ✓ Το σύστημα υπηρεσιών πληρωμών που σχετίζεται με την ανακύκλωση του νομίσματος και την παροχή στη ζήτηση καταθετικών λογαριασμών και άλλων μορφών παροχών σε τρίτους.
- ✓ Τις ενδιάμεσες υπηρεσίες που διευκολύνουν την παροχή οικονομικών πόρων από τους αποταμιευτές αυτούς δηλαδή που παρέχουν τα κεφάλαια στις τράπεζες, στους επενδυτές αυτούς δηλαδή που δέχονται τα κεφάλαια από τις τράπεζες.
- ✓ Τις τραπεζικές επενδύσεις που μπορεί να κυμαίνονται από την πώληση και τη διαχείριση αμοιβαίων κεφαλαίων μέχρι την παροχή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών σε επιχειρήσεις.

Το σύστημα πληρωμών κάθε ευρωπαϊκής τράπεζας διέπεται από τους κανόνες που ορίζονται στο Καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συστήματος Τραπεζών και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Τα συστήματα πληρωμών ελέγχονται από την Κεντρική Τράπεζα κάθε χώρας έτσι ώστε να εποπτεύονται τα συστήματα πληρωμών και να διασφαλίζεται η αξιοπιστία τους, να περιορίζεται ο συστημικός κίνδυνος και να ενισχύεται ο ανταγωνισμός. Τα συστήματα πληρωμών διακρίνονται στα συστήματα μεγάλων πληρωμών και στα συστήματα λιανικών πληρωμών¹⁶.

Τα συστήματα μεγάλων πληρωμών ορίζονται από το διευρωπαϊκό σύστημα πληρωμών TARGET 2 το οποίο δημιουργήθηκε για την κάλυψη των απαιτήσεων για ομοιόμορφες διαδικασίες πληρωμών ανάμεσα στις ευρωπαϊκές χώρες. Το συγκεκριμένο σύστημα καλύπτει ομοιογενείς εργασίες τραπεζών καθιστώντας ομαλή και αποτελεσματική την επεξεργασία των πληρωμών όπως επίσης και την αξιοπιστία τους.

¹⁵ Jaffee D., Levonian, M., The Structure of Banking Systems In Developed and Transition Economies, European Financial Management, 7, (2), pp.161-181, 2002

¹⁶ Συστήματα Πληρωμών και Διακανονισμού, <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/PaymentsSystems/default.aspx>

Τα συστήματα λιανικών πληρωμών απαρτίζονται από το Διατραπεζικό Σύστημα ΔΙΑΣ και το Γραφείο Συμψηφισμού Αθηνών (ΓΣΑ). Το Διατραπεζικό Σύστημα ΔΙΑΣ αποτελεί ένα σύστημα πληρωμών μικρής αξίας με εξέχουσα σημασία (Prominently Important Retail Systems-PIRPS) και ακολουθεί τα πρότυπα επίβλεψης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα το συγκεκριμένο σύστημα πληρωμών επιβλέπεται από την Τράπεζα της Ελλάδος. Μέσω του συγκεκριμένου συστήματος διεκπεραιώνονται ένα πλήθος πληρωμών όπως μεταφορές πίστωσης, άμεσες χρεώσεις, επιταγές, συναλλαγές σε ΑΤΜ και πληρωμές με κάρτες¹⁷.

Το Γραφείο Συμψηφισμού Αθηνών αποτελεί σύστημα πολυμερούς συμψηφισμού το οποίο αποτελεί το βασικό χειριστή των επιταγών τόσο σε ευρώ όσο και σε συνάλλαγμα. Η τράπεζα της Ελλάδος είναι προεδρεύον μέλος στο πενταμελές συμβούλιο που εποπτεύει το ΓΣΑ. Στο συγκεκριμένο σύστημα ανήκουν όλα τα πιστωτικά ιδρύματα με έδρα την Ελλάδα. Καθήκον του είναι η εκκαθάριση των τραπεζικών και ιδιωτικών επιταγών σε ευρώ ή ξένα νομίσματα¹⁸.

Σε κάθε επιτυχημένο τραπεζικό σύστημα οι υπηρεσίες αυτές παρέχονται έτσι ώστε το οριακό όφελος των πελατών να ισούται με το οριακό κόστος της παροχής της υπηρεσίας από την τράπεζα. Για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει οι τιμές των τραπεζικών υπηρεσιών να είναι διαθέσιμες στην ελεύθερη και ανταγωνιστική αγορά αλλιώς οι τράπεζες θα προσφέρουν είτε περιορισμένες υπηρεσίες όταν έχουν περιορισμένη ισχύ αγοράς είτε υπερβολικές υπηρεσίες που δεν θα μπορούν να υποστηρίξουν όταν περιορίζονται από κανονισμούς.

Οι εξωγενείς παράγοντες που επηρεάζουν το τραπεζικό σύστημα μιας χώρας είναι το Εθνικό Ακαθάριστο Προϊόν (ΑΕΠ), ο πληθυσμός της χώρας, το μέγεθος της, το ποσοστό των μεταναστών που ζουν και δραστηριοποιούνται σε αυτήν καθώς και

¹⁷ Διατραπεζικά Συστήματα ΑΕ, Το σύστημα πληρωμών
<http://www.dias.com.gr/default.aspx?pid=24&mid=25>

¹⁸ Γραφείο Συμψηφισμού Αθηνών,
<http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/PaymentsSystems/clearingoffice.aspx>

το ακαθάριστο ποσοστό αποταμίευσης της κάθε χώρας. Οι παράγοντες αυτοί καθορίζουν και τις διαφορές των απαιτούμενων τραπεζικών διαφορών μεταξύ των χωρών.

Σημαντικό ρόλο στη διάρθρωση του τραπεζικού συστήματος στην Ευρώπη έχει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Οι κεντρικές τράπεζες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο σε πολλά οικονομικά ζητήματα των χωρών όπως στην έκδοση χαρτονομισμάτων, στη μεταβολή των επιτοκίων και στον έλεγχο και διατήρηση της ρευστότητας της αγοράς. Όλοι αυτοί οι παράγοντες προετοιμάζονται και διευθύνονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Η ΕΚΤ αποτελεί τον κύριο τραπεζικό οργανισμό και αποτελείται από τρεις διαστάσεις¹⁹: το διοικητικό συμβούλιο που διαμορφώνει τη νομισματική πολιτική, το διοικητικό συμβούλιο που υλοποιεί τις αποφάσεις της ΕΚΤ και το γενικό συμβούλιο που εκτελεί τις αποφάσεις σε συνεννόηση με όλες τις εθνικές κεντρικές τράπεζες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το κύριο καθήκον της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας είναι η διαμόρφωση της σταθερότητας των τιμών και των επιτοκίων και κατά επέκταση η συνολική διαδικασία της διαμόρφωσης οικονομικής πολιτικής που περιλαμβάνει την προετοιμασία, τις συζητήσεις, τις αποφάσεις, την επικοινωνία και την ολοκλήρωσή της. Ο ρόλος της ΕΚΤ είναι ο ίδιος με το ρόλο των κεντρικών τραπεζών δηλαδή η διεύθυνση όλων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων της Ευρώπης. Η κεντρική τράπεζα αποτελεί την κορυφαία τράπεζα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συγκεντρώνει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά²⁰: να αποτελεί την τράπεζα των τραπεζιτών, να έχει το μονοπώλιο της έκδοσης των νομισμάτων, να ενεργεί ως δανειστής έκτακτης ανάγκης, να ρυθμίζει τις εμπορικές τράπεζες, να παράγει νομισματική πολιτική και να διαχειρίζεται την διακίνηση του συναλλάγματος.

¹⁹ Foukal, R., The European Central Bank — History, Structure, and the Decision Making Process, available at <http://www.neumann.edu/academics/divisions/business/journal/review2010/Foukal.pdf>

²⁰ Foukal

Η τράπεζα των τραπεζιτών μπορεί να θεωρηθεί ως ένας οργανισμός του οποίου οι υποχρεώσεις καθορίζονται από τις εμπορικές τράπεζες που αποτελούν μέρος των αποθεματικών τους. Ένας άλλος ορισμός για την τράπεζα των τραπεζιτών είναι πως αποτελεί τον οικονομικό εκείνο μηχανισμό που διασφαλίζει τη διακίνηση του συναλλάγματος ²¹. Το βασικό χαρακτηριστικό της λειτουργίας των κεντρικών τραπεζών ως τράπεζα των τραπεζιτών είναι πως έχουν την υποστήριξη της κυβέρνησης της χώρας στην οποία ανήκουν με αποτέλεσμα να αποδίδουν μεγαλύτερη ισχύ και σταθερότητα στις εμπορικές τράπεζες που προΐσταται.

Όσον αφορά στο μονοπώλιο της έκδοσης χαρτονομισμάτων αυτό δημιουργεί επιπρόσθετη ευθύνη στις κεντρικές τράπεζες για την τροφοδοσία των χωρών. Αν η κεντρική τράπεζα εκδώσει πάρα πολλά νομίσματα μπορεί να οδηγήσει σε πληθωρισμό ενώ από την άλλη, η έλλειψη ρευστότητας μπορεί να οδηγήσει σε κρίση ρευστότητας. Δευτερεύοντες ρόλοι των κεντρικών τραπεζών είναι η διατήρηση χρηματικών αποθεμάτων των τραπεζών και ο έλεγχος της χρηματοπιστωτικής αγοράς.

1.4 Ιστορική Αναδρομή στις Οικονομικές κρίσεις

Γενικά θεωρείται πως τρεις ήταν οι μεγάλες οικονομικές κρίσεις που σημάδεψαν το καπιταλιστικό σύστημα παγκοσμίως. Η πρώτη αναφέρεται στην περίοδο 1929-1933 η οποία έμεινε γνωστή στην ιστορία ως η περίοδος της μεγάλης ύφεσης (Great Depression), η δεύτερη ήταν η πετρελαϊκή κρίση το 1973 και η τρίτη περίοδος αναφέρεται στη διετία 1997-1998 με την κρίση που ξέσπασε στην Ασία, Ρωσία και Βραζιλία και στο 2000 με τη μεγάλη «φούσκα» των μετοχών υψηλής τεχνολογίας.

Η κρίση του 1930

Η περίοδος της μεγάλης ύφεσης που εκδηλώθηκε το 1930 αποτέλεσε το σημείο τομής μετά το οποίο η κυβέρνηση άρχισε να εμπλέκεται στην οικονομία και στο σύνολο της κοινωνίας. Η περίοδος της μεγάλης ύφεσης ξεκίνησε το 1929 και διήρκεσε για μια

²¹ White, L. (1999). The theory of monetary institutions. Hoboken, NJ: Wiley-Blackwell.

δεκαετία μέχρι το 1939 ενώ χαρακτηρίστηκε ως η πιο μακρά και σοβαρή οικονομική κρίση που έχει εκδηλωθεί στο δυτικό κόσμο. Παρά το γεγονός πως εκδηλώθηκε αρχικά στην Αμερική τα αποτελέσματά της γρήγορα επεκτάθηκαν σε όλον τον κόσμο²².

Η χρονική διάρκεια και η εκδήλωση της μεγάλης ύφεσης ήταν διαφορετική από χώρα σε χώρα. Τη μεγαλύτερη ύφεση γνώρισε η Αμερική και η Ευρώπη και σε μικρότερο βαθμό η Λατινική Αμερική και η Ιαπωνία.

Στην Αμερική η μεγάλη ύφεση ξεκίνησε το 1929 επιδεινώθηκε στο τέλος του 1929 και συνεχίστηκε μέχρι το 1933. Μετά από μια δεκαετία ευημερίας η αμερικάνικη χρηματιστηριακή αγορά κατέρρευσε στις 29 Οκτωβρίου του 1929 ημερομηνία που θεωρήθηκε επίσημα ως η έναρξη της περιόδου της μεγάλης ύφεσης και έμεινε γνωστή στην ιστορία ως Μαύρη Τρίτη²³.

Τα κύρια χαρακτηριστικά της περιόδου της μεγάλης ύφεσης ήταν η μείωση του εισοδήματος, η αύξηση των φόρων, η πτώση των τιμών και η αύξηση της ανεργίας σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα που για την Αμερική έφτασαν στο 25% ενώ σε άλλες χώρες έφτασε και το 33%. Ιδιαίτερα επηρεάστηκαν οι χώρες που εξαρτώνται από την βαριά βιομηχανία. Οι κατασκευές αναστάλθηκαν στις περισσότερες χώρες και οι τιμές των αγροτικών προϊόντων μειώθηκαν κατά περίπου 60%.

Περί τα μέσα του 1930 οι ρυθμοί των επιτοκίων μειώθηκαν σημαντικά σε χαμηλά επίπεδα αλλά ο αναμενόμενος πληθωρισμός και η απροθυμία των ανθρώπων να προσθέσουν νέα χρέη σήμαινε νέα ύφεση στις καταναλωτικές δαπάνες και τις επενδύσεις. Η ύφεση στην αμερικανική οικονομία συμπαρέσυρε και άλλες χώρες

Η κρίση του 1930 θεωρείται πως ήταν το σωρευτικό αποτέλεσμα πολλών και διαφορετικών αιτιών. Η άνοδος των χρηματιστηριακών αγορών υπήρχε το 1930. Τα έξοδα της αμερικανικής κυβέρνησης και της βιομηχανίας ήταν περισσότερα στις

²² Roner, CD, (2003) Great depression, http://elsa.berkeley.edu/~cromer/great_depression.pdf

²³ Ledbetter, J., Daniel B, The great depression, <http://www.uwosh.edu/lce/conted/lir/course-listings/The%20Great%20Depression.pdf>

αρχές του 1930 σε σχέση με το 1929 όμως οι καταναλωτές είχαν περικόψει τα έξοδα τους ενώ όλη σχεδόν η αγροτική παραγωγή καταστράφηκε από μια μεγάλη περίοδο ξηρασίας το 1930. Παρά την πτώση των τιμών η σταθερότητα των μισθών που παρατηρούταν μέχρι το 1930 ενίσχυε τη συντηρητική κατανάλωση. Η κατάρρευση της αμερικάνικης οικονομίας που συμπαρέσυρε και τις άλλες χώρες καθόρισε τις συνθήκες σε εθνικό επίπεδο. Το διεθνές εμπόριο υποχώρησε μέσω διαφόρων προσπαθειών που έγιναν να προστατευτούν οι οικονομίες των χωρών όπως η πράξη Smooth-Hawley Tariff το 1930 στις ΗΠΑ και οι ανταποδοτικοί δασμοί σε άλλες χώρες.

Η πετρελαϊκή κρίση του 1973

Τον Οκτώβριο του 1973 οι χώρες της μέσης Ανατολής σταμάτησαν τις εξαγωγές πετρελαίου στην Αμερική και στις άλλες δυτικές χώρες σε μια προσπάθεια αντίποινων για την υποστήριξη που προσέφεραν στο Ισραήλ στον πόλεμο του Yom Kippur. Αποτέλεσμα του εμπάργκο ήταν η αύξηση των τιμών του πετρελαίου σε όλον τον δυτικό κόσμο και ιδιαίτερα στην Αμερική²⁴.

Τα ενδιάμεσα αποτελέσματα της πετρελαϊκής κρίσης ήταν δραματικά. Οι τιμές του πετρελαίου τετραπλασιάστηκαν και από 25cents έφτασαν το ένα δολάριο μέσα σε λίγους μήνες. Η αμερικάνικη αυτοκινητοβιομηχανία κατέγραψε πάνω από 20% απώλεια καυσίμων σε μια εβδομάδα κατά τη διάρκεια της κρίσης. Η συνολική κατανάλωση πετρελαίου στις ΗΠΑ μειώθηκε στο 20% εξαιτίας της προσπάθειας του κοινού να εξοικονομήσει τόσο πετρέλαιο όσο και χρήματα²⁵.

Η αμερικανική κυβέρνηση προσπάθησε να λάβει μέτρα για την αντιμετώπιση της κατάστασης μειώνοντας σημαντικά το όριο ταχύτητας στους δρόμους. Οι εταιρείες πετρελαίου επίσης έκαναν ότι μπορούσαν για να εξοικονομήσουν πετρέλαιο

²⁴ Horton, S., The 1973 Oil Crisis, <http://www.envirothonpa.org/documents/The1973OilCrisis.pdf>

²⁵ The Arab Oil Embargo of 1973-74, <http://www.forks.wednet.edu/high/SocialStudies/Giles/USHistory/USHII/assign/oilembargo.htm>

κλείνοντας εθελοντικά τις Κυριακές και αρνούμενοι να πουλήσουν σε «μεγάλους» πελάτες. Επιπλέον οι σταθμοί φυσικού αερίου έβαλαν πλαφόν πωλήσεων τα 10 γαλόνια ανά πελάτη θεωρώντας πως έτσι βοηθούσαν τους καταναλωτές να περιορίσουν τη χρήση των καυσίμων.

Οι Άραβες ξανάρχισαν να μεταφέρουν πετρέλαιο στο δυτικό κόσμο αλλά αυτή τη φορά με διογκωμένες τιμές. Η μακροπρόθεσμη συνέπεια του εμπάργκο ήταν η παγκόσμια οικονομική ύφεση. Ο πληθωρισμός την περίοδο εκείνη παρέμενε πάνω από το 10% και η ανεργία ήταν σε μεγάλα επίπεδα. Η εποχή της οικονομικής ανάπτυξης που ήταν σε ισχύ από το δεύτερο παγκόσμιο και μετά ήταν πια παρελθόν²⁶. Ο ρόλος των τραπεζών στην ανάπτυξη της οικονομίας μιας χώρας ήταν αμφιλεγόμενος. Οι πρώτες προσεγγίσεις που πραγματοποιήθηκαν σχετικά με τη σχέση τραπεζών – οικονομίας ανέδειξαν τη σύνθετη σχέση ανάμεσά τους. Στις αρχές της δεκαετίας του 1970 για πρώτη φορά υποστηρίχτηκε η άποψη πως οι αδυναμίες του τραπεζικού συστήματος είναι το αποτέλεσμα κρατικών παρεμβάσεων και πως αυτές μπορεί να αποτελέσουν εμπόδιο στην οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας. Από το 1990 και μετά νέες αναλύσεις έφεραν στο φως τη δυνατότητα ευεργετικής επίδρασης της οικονομίας μιας χώρας²⁷.

Η οικονομική κρίση του 2007-2008

Μετά το Β παγκόσμιο πόλεμο η διεθνής όπως και η παγκόσμια οικονομία βρέθηκε μπροστά σε μια μεγάλη ύφεση. Η σχέση ανάμεσα στην ανάπτυξη των τραπεζών και την οικονομική ανάπτυξη δεν είναι μονόδρομη ενώ υπάρχουν απόψεις που θεωρούν το ρόλο των τραπεζών στην οικονομική ανάπτυξη να έχει λιγότερη σημασία από αυτή που του αποδίδεται²⁸. Γενικά οι τραπεζικές κρίσεις αποτελούν ακραία

²⁶ Horton, S.,

²⁷ Μόσχος, Δ., Χορταρέας Γ., Χρηματοπιστωτικό Σύστημα και οικονομική δραστηριότητα, διαθέσιμο στο: <http://62.1.43.74/5Ekdosis/UplPDFs//syllogikostomos/2-a%20Moschos-Xortareas53-66.pdf>

²⁸ Levine, R. (2004), “Finance and Growth: Theory and Evidence”, NBER Working Paper, No. 10766, available at: http://www.nber.org/papers/w10766.pdf?new_window=1

φαινόμενα για τις ανεπτυγμένες χώρες ενώ η ύπαρξη αστάθειας και η κρίση στον τραπεζικό τομέα δεν συνεπάγεται αναγκαστικά και οικονομική κρίση στην χώρα. Όταν μια τραπεζική κρίση είναι σε εξέλιξη και ξεπεραστεί έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της οικονομικής δραστηριότητας και τον περιορισμό της ανεργίας. Η κρίση του 2008 μπορεί να θεωρηθεί πως είναι το αποτέλεσμα τεσσάρων βασικών παραγόντων²⁹: οι παγκόσμιες μακροοικονομικές ανισοροπίες, η υπερβολική επέκταση και μόχλευση, η ασύμμετρη πληροφόρηση σε συνδυασμό με τα προβλήματα εντολέων – εντολοδόχων και τα ρυθμιστικά κενά και η ελλιπής εποπτεία.

Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες η τιμή του δολαρίου συγκρατήθηκε σε υψηλά επίπεδα εξαιτίας της ενίσχυσης που δέχθηκαν οι ΗΠΑ από την Κίνα. Η Κίνα ανέπτυξε το εξαγωγικό της δίκτυο στις ΗΠΑ δίνοντας της πλεόνασμα στο εμπορικό ισοζύγιο το οποίο αξιοποιήθηκε με τη μορφή ομολόγων στις ΗΠΑ ενισχύοντας τη ρευστότητα των ΗΠΑ και συγκρατώντας τον πληθωρισμό τους. Σε αυτήν την κατάσταση η παρέμβαση της Ευρώπης και της Ιαπωνίας ήταν ανύπαρκτη. Επιπλέον, η πιστωτική επέκταση των ΗΠΑ είχε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη μόχλευσης εντός και εκτός των πιστωτικών ιδρυμάτων εκθέτοντας το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα σε συστημικούς κινδύνους³⁰.

Άλλη αιτία που θεωρείται ότι οδήγησε το χρηματοπιστωτικό σύστημα στην οικονομική κρίση του 2008 είναι η ανάληψη υπερβολικών κινδύνων τόσο ως προς τα δομημένα προϊόντα όσο και ως προς τα συστήματα των αμοιβών των εμπορικών και των επενδυτικών τραπεζών. Τέλος σημαντικό ρόλο έπαιξε η μη υιοθέτηση ρυθμιστικών μέτρων σε σχέση με την πιστωτική έκταση και μόχλευση των χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων.

²⁹ Κολλίντζας, Χ., Ψαλιδόπουλος, Μ (2009), Παρουσίαση στην Ημερίδα του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων με θέμα: «Από την Κρίση του 1929 στην Κρίση του 2009», Αθήνα 12/11/2009., Eurobank Research, Οικονομία και Αγορές, IV, (8), pp.2-9

³⁰ Κολλιντζάς Χ Ψαλιδόπουλος, Μ (2009)

Στη διετία 2006-2007 στις ΗΠΑ εκδηλώνεται η κρίση των ενυπόθηκων δανείων που σταδιακά επηρέασε όλο τον κλάδο των ακινήτων. Στη συγκεκριμένη οικονομική συγκυρία η Lehman Brothers –η μεγαλύτερη επενδυτική τράπεζα της ΗΠΑ- έλαβε σε επίπεδο ανώτατης διοίκησης την απόφαση να αυξήσει το μερίδιο αγοράς της στον συγκεκριμένο κλάδο³¹. Η στρατηγική αυτή είχε αρνητικό αποτέλεσμα σε μια σειρά οικονομικών μεγεθών της Lehman ενώ, η πίεση στην επενδυτική αυτή τράπεζα αυξήθηκε από διάφορα άλλα γεγονότα όπως η κατάρρευση της Bear Stearns το Μάιο του 2008. Από τις βασικές αιτίες της κατάρρευσης της Lehman ήταν η αντίληψη που επικρατούσε στους ιθύνοντες πως ακόμα και να εκδηλωθεί η οικονομική κρίση το μέγεθος της ήταν αρκετά μεγάλο ώστε η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ δεν θα επέτρεπε την κατάρρευση της. Επιπλέον, η Lehman δεν προέβη σε ενίσχυση των κεφαλαίων της και θωράκιση των ισολογισμών της όπως άλλες ανταγωνιστικές της τράπεζες (π.χ CityBank, USB) αλλά αντίθετα, απέρριψε και μια σειρά προτάσεων στρατηγικής συνεργασίας με διάφορους οργανισμούς, κυρίως εύρωστων οικονομικά χωρών, όπως της Ασίας και της Μέσης Ανατολής. Η απόρριψη αυτών των προτάσεων οδήγησε στη σταδιακή μείωση της εμπιστοσύνης προς την τράπεζα, έως την τελική της κατάρρευση.

Μια άλλη σημαντική αιτία κατάρρευσης της Lehman Brothers ήταν πως η στρατηγική που επέλεξε για αύξηση του μεριδίου της στον χώρο των ακινήτων είχε ως αποτέλεσμα την υπερέκθεσή της σε αυτόν. Με τη συγκεκριμένη στρατηγική η Lehman Brothers πραγματοποίησε επενδύσεις κεφαλαίου σε κλάδους όπως οι εμπορικές και οικιστικές αναπτύξεις ακινήτων, τα μοχλευμένα δάνεια και τα ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια που γενικά ήταν δύσκολα ρευστοποιήσιμες από τη φύση τους και πολύ περισσότερο στην περίοδο της οικονομικής ύφεσης. Η απότομη όμως πτώση της αγοράς των ακινήτων συρρίκνωσε σημαντικά τις τιτλοποιήσεις της τράπεζας αλλά παρά τα προειδοποιητικά σημάδια η Lehman συνέχισε να εκθέτεται στην αγορά των ακινήτων πιστεύοντας πως δεν θα την αγγίξει η συγκεκριμένη κρίση των ακινήτων και πως αυτή αποτελούσε ευκαιρία υπερίσχυσής της έναντι των

³¹ Latifi,P., Lehman Brothers' rise and fall: From hero to dust, http://www.lcbr-online.com/index_files/proceedingssym12/12sym13.pdf

ανταγωνιστικών τραπεζών που περιόριζαν την έκθεσή τους σε αυτήν την αγορά³². Παρόλα αυτά η συγκεκριμένη στρατηγική αύξησε τις ζημιές στο εμπορικό χαρτοφυλάκιο της τράπεζας και αύξησε την εξάρτηση της από τη διατραπεζική αγορά λόγω της αυξανόμενης δέσμευσης κεφαλαίων της στον κλάδο ακινήτων. Στην κατάρρευση της Lehman Brothers συντέλεσε επίσης και η παραποίηση των λογιστικών της στοιχείων και η μη δημοσίευση των πραγματικών της χρηματοοικονομικών πράξεων προκειμένου να αποτρέψει την υποβάθμιση της.

Σε κάθε περίπτωση μετά το ξέσπασμα της κρίσης οι τράπεζες έγιναν απρόθυμες προς τη χορήγηση δανείων, ενώ σημαντικές ήταν οι επιπτώσεις στο εξωτερικό εμπόριο, ενώ οι άμεσες συνέπειες ήταν η αύξηση της ανεργίας και η μείωση της απασχόλησης³³.

1.5 Σκοπός της διατριβής

Ο χρηματοπιστωτικός τομέας αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο της οικονομίας κάθε χώρας. Από το 2007 έως σήμερα βρίσκεται σε εξέλιξη σε παγκόσμιο επίπεδο η εκδήλωση μιας οικονομικής κρίσης που εκτός από τους υπόλοιπους τομείς των χωρών στις οποίες εκδηλώθηκε επηρέασε σημαντικά και τον χρηματοπιστωτικό φορέα. Κάθε χώρα υιοθέτησε συγκεκριμένα μέτρα για τη διάσωση των τραπεζών της και γενικότερα της ανάκαμψης της οικονομίας τους.

Στόχος της συγκεκριμένης εργασίας είναι η αξιολόγηση των μέτρων αυτών καθώς και η εξέταση της επίδρασης που έχουν στις ελληνικές τράπεζες. Η εργασία αναφέρεται στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα και η έρευνα διεξήχθη σε εργαζόμενους τραπεζών που έχουν υποστεί τις συνέπειες της ακολουθούμενης πολιτικής στον ελληνικό τραπεζικό τομέα.

³² Williams, T., *Uncontrolled Risk, The lessons of Lehman Brothers and how systemic risk can still bring down the world financial system*, Mc Graw Hill, 2010

³³ WallStreetOasis.com, *Financial Crisis 2007/2008 Overview*, available at <http://www.wallstreetoasis.com/financial-crisis-overview>

Στα επόμενα κεφάλαια γίνεται μια παρουσίαση των επιτροπών βασιλείας που έχουν σημαντικό ρόλο ως εποπτικοί φορείς στο τραπεζικό σύστημα και παρουσιάζεται η οικονομική κρίση στην Ελλάδα και οι συνέπειες της στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα όπως επίσης και τα μέτρα που έχουν ληφθεί για την αντιμετώπισή της. Η αξιολόγηση των μέτρων πραγματοποιήθηκε μέσα από την καταγραφή της άποψης των τραπεζοϋπαλλήλων που ανήκουν σε τράπεζες που συγχωνεύτηκαν μεταξύ τους (Εθνική, ProBank).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΒΑΣΙΛΕΙΑ

2.1. Επιτροπή της Βασιλείας

Το 1974 η κατάρρευση δύο μεγάλων τραπεζών, της Long Island Franklin National Bank στις ΗΠΑ και της Bankhaus Herstatt στη Γερμανία, οι νομισματικές οντότητες και οι πολιτικές δυνάμεις παγκοσμίως αποφάσισαν πως η διασυνοριακή ροή χρήματος και η ολοκλήρωση των οικονομικών αγορών απαιτούσαν ένα νέο ρυθμιστικό πλαίσιο που θα διασφάλιζε το διεθνές οικονομικό σύστημα. Ήταν εμφανές ότι παρά το γεγονός πως οι εγχώριες ρυθμίσεις διασφάλιζαν το τραπεζικό σύστημα κάθε χώρας οι διεθνείς τους συναλλαγές παρουσίαζαν ελλείψεις ως προς την εποπτεία τους³⁴.

Βασιζόμενοι σε αυτήν την άποψη οι 10 ισχυρές χώρες (G10) το Βέλγιο, ο Καναδάς, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Ιαπωνία, η Ολλανδία, η Σουηδία, το Ηνωμένο Βασίλειο και οι ΗΠΑ δημιούργησαν την Επιτροπή της Βασιλείας για την τραπεζική εποπτεία η οποία αποτελούταν από τους διοικητές των τραπεζών των συγκεκριμένων χωρών σε συνεργασία με τις νομισματικές αρχές του Λουξεμβούργου και της Ελβετίας. Έργο της συγκεκριμένης επιτροπής ήταν η ανάλυση του τραπεζικού συστήματος, όπως επίσης και η δημιουργία προτάσεων για την κατάλληλη εποπτεία του³⁵.

Ο ρόλος της Βασιλείας δεν είναι να είναι υπερεθνική εποπτική αρχή, ούτε οι συστάσεις της έχουν νομική δύναμη. Αντίθετα εισάγει πρότυπα και πρακτικές δίνοντας τη δυνατότητα στις αρμόδιες αρχές να τις υιοθετήσουν και να τις προσαρμόσουν στα εθνικά τους συστήματα³⁶.

³⁴ Seglin, GA., White L.A. (1994), How would the invisible hand handle money?, Journal of Economic Literature, XXXI, pp.1718-1749

³⁵ BIS,(2009) History of Basel Committee and its Membership, available at: <http://www.bis.org/bcbs/history.pdf>

³⁶ BIS (2009)

Κατά συνέπεια η Βασιλεία λειτουργεί ως συμβουλευτικός οργανισμός που δημιουργεί συστάσεις και συμβιβασμούς και όχι νόμους με τη στενή έννοια του όρου. Αυτό εκτός από την ορθή πρακτική εποπτείας στο διεθνή τραπεζικό τομέα προωθεί επίσης τον ανταγωνισμό διασφαλίζοντας ένα κοινό πλαίσιο λειτουργίας των τραπεζών³⁷.

Η πρώτη πρόταση από την Επιτροπή της Βασιλείας έγινε το 1975 με το Σύμφωνο της Βασιλείας (Basel Concordat) το οποίο προσπάθησε να απαντήσει στο ερώτημα ποιες αρχές εποπτείας θα έχουν δικαιοδοσία πάνω στα υποκαταστήματα των τραπεζών στο εξωτερικό και αν θα εφαρμόζουν τους κανόνες της γενέτειρας χώρας ή της χώρας που τα φιλοξενεί. Με το συγκεκριμένο σύμφωνο προτάθηκε πως η χώρα υποδοχής είναι υπεύθυνη τόσο για τη ρευστότητα όσο και για τη διασφάλιση της φερεγγυότητας των ξένων τραπεζών ενώ η ρευστότητα των ξένων τραπεζών θα αποτελούσε ευθύνη της χώρας καταγωγής³⁸.

Στο πρώτο αυτό σύμφωνο έγιναν μικρές αλλαγές το 1988 όπου διαμορφώθηκε το Σύμφωνο της Βασιλείας I το οποίο αποτέλεσε την αρχή της δημιουργίας ενός ρυθμιστικού πλαισίου για την εποπτεία των τραπεζών και περιείχε προτάσεις για την εναρμόνιση των διαφόρων εθνικών ρυθμιστικών πλαισίων.

Από το 1997 και ύστερα το πλαίσιο ρύθμισης και επίβλεψης των οικονομικών υπηρεσιών σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες έχει υποστεί σημαντικές αλλαγές με κυριότερη τη μεταβολή στο πλαίσιο των εθνικών κεντρικών τραπεζών. Το Ηνωμένο Βασίλειο ξεκίνησε την αναθεώρηση το 1997 και στη συνέχεια ακολούθησε η Γερμανία το 2002 και η Ιταλία το 2005. Το εθνικό ρυθμιστικό σύστημα έχει ιδιαίτερη

³⁷ Jackson, P., (1999) Capital requirements and bank behavior the impact of basel accord, available at: http://www.bis.org/publ/bcbs_wp1.pdf

³⁸ Heffernan, S. (2005), Modern Banking, London: John Wiley&Sons, available at: http://www.untag-smd.ac.id/files/Perpustakaan_Digital_1/BANK%20AND%20BANKING%20Modern_Banking.pdf

σημασία για τρεις κυρίως λόγους³⁹: Μπορεί να επηρεάζει τη συνολική οικονομική σταθερότητα των χωρών στις οποίες εφαρμόζεται, μπορεί να προσκρούει στην ανταγωνιστικότητα των εθνικών τραπεζών καθώς και στην ανταγωνιστικότητα της «χρηματοπιστωτικής βιομηχανίας»³⁷ που βασίζεται σε μια περιοχή και μπορεί να επηρεάζει τη σχέση μεταξύ των κεντρικών τραπεζών και των εποπτικών αρχών όπως επίσης τις σχέσεις των κεντρικών τραπεζών με τις κυβερνήσεις.

Το άμεσο αποτέλεσμα της απελευθέρωσης των αγορών ήταν η αύξηση του ανταγωνισμού στην αγορά, η αύξηση της διαμεσολάβησης και η ανάπτυξη του άμεσου ανταγωνισμού των χρηματοπιστωτικών αγορών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αναμόρφωση του τραπεζικού συστήματος κυρίως στις ΗΠΑ και σε μικρότερο βαθμό στην Ευρώπη. Η υιοθέτηση του Ευρώ από τις περισσότερες χώρες της Ευρώπης επιτάχυναν τον μετασχηματισμό του ευρωπαϊκού τραπεζικού κλάδου και αποτέλεσε τον καταλυτικό παράγοντα για τη διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου ευρωπαϊκού οικονομικού τομέα.

Η εκδήλωση της παγκοσμιοποίησης που ξεκίνησε τη δεκαετία του 1980 έκανε πιο ευαίσθητο το τραπεζικό σύστημα και εκδηλώθηκαν τραπεζικές κρίσεις προκαλώντας ή επιδεινώνοντας την οικονομική κατάσταση των χωρών και αυξάνοντας σημαντικά τα οικονομικά κόστη⁴⁰. Η διαδικασία αναμόρφωσης και δημιουργίας ενός ρυθμιστικού πλαισίου αποτελεί μια δύσκολη και σύνθετη διαδικασία ειδικά στις αναπτυσσόμενες χώρες όπου η εμπειρία μπορεί να είναι μικρή, το νομικό πλαίσιο αδύναμο και τα κυβερνητικά προβλήματα μπορούν να υπονομεύσουν τη ρυθμιστική ανανέωση.

Προκειμένου να υπάρξει μια κοινή αρχή για την σωστή ρύθμιση και εποπτεία το 1997 μια ομάδα τραπεζικών εποπτών από αναπτυσσόμενες χώρες εισήγαγαν τις

³⁹ Quaglia L.,(2008) Explaining the Reform of Banking Supervision in Europe: An Integrative Approach, Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions, 21, (3), pp. 439-463.

⁴⁰ Caprio, G., Klingebiel, D., (1996). Dealing with bank insolvencies: Cross country experience. Working paper No. 1620, Policy Research, World Bank, Washington. available at <http://elibrary.worldbank.org/content/workingpaper/10.1596/1813-9450-1620>

κύριες αρχές για την αποτελεσματική εποπτεία των τραπεζών οι οποίες είναι γνωστές ως αρχές της Βασιλείας. Οι χώρες που αντιπροσώπευαν την ομάδα της Βασιλείας ήταν το Βέλγιο, ο Καναδάς, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Ιαπωνία, το Λουξεμβούργο, η Ολλανδία, η Ισπανία, η Σουηδία, η Ελβετία, το Ηνωμένο Βασίλειο και οι ΗΠΑ⁴¹. Οι αρχικές αρχές της Βασιλείας αναθεωρήθηκαν και το 2011 δημιουργήθηκαν οι αναθεωρημένες 29 αρχές που αναφέρονται στη συνέχεια και οι οποίες χωρίζονται σε δύο ομάδες: οι πρώτες δεκατρείς αρχές εστιάζουν στις δυνατότητες, τις ευθύνες και τα χαρακτηριστικά των εποπτών ενώ οι υπόλοιπες εστιάζουν στα προληπτικά μέτρα εποπτείας και τις απαιτήσεις που πρέπει να καλύπτουν οι τράπεζες.

Σύμφωνα με τις αρχές της Βασιλείας ένα αποτελεσματικό σύστημα τραπεζικής εποπτείας θα πρέπει να έχει ξεκάθαρες ευθύνες και αντικείμενα για κάθε παράγοντα που εμπλέκεται στην εποπτεία των τραπεζών. Η εποπτεία προϋποθέτει τη λειτουργική ανεξαρτησία, τη διαφάνεια, την ορθή διακυβέρνηση και την επάρκεια πόρων ενώ, είναι υπόλογη για την εκτέλεση των καθηκόντων της. Το νομικό πλαίσιο που καλύπτει την εποπτεία των τραπεζών περιλαμβάνει και τη νομική κάλυψη των εποπτών. Οι νόμοι, το ρυθμιστικό πλαίσιο ή οποιαδήποτε άλλη διευθέτηση υιοθετείται από τις τράπεζες θα πρέπει να προωθεί τη συνεργασία με τους σχετικούς τοπικούς και ξένους επόπτες. Οι διευθετήσεις αυτές θα πρέπει να διέπονται από την προστασία του απόρρητου των πληροφοριών. Οι δραστηριότητες των οργανισμών που έχουν λάβει άδεια λειτουργίας ως τράπεζες είναι σαφώς καθορισμένες και πλήρως ελεγχόμενες. Η αδειοδότηση των τραπεζών κατά συνέπεια γίνεται από ειδική επιτροπή και βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων. Η διαδικασία αδειοδότησης περιλαμβάνει τη δομή της ιδιοκτησίας και διεύθυνσης της τράπεζας και των σχετικών δραστηριοτήτων της, το σχέδιο στρατηγικής και λειτουργίας της, τους εσωτερικούς ελέγχους, τη διαχείριση κινδύνων και τις παραγόμενες οικονομικές συνθήκες⁴².

⁴¹ Basel Committee on Banking Supervision, 2011. Core Principles for Effective Banking Supervision. Available at <http://www.bis.org/publ/bcbs213.pdf>

⁴² Basel Committee on Banking Supervision, (2011)

Σύμφωνα επίσης με την αρχή της Βασιλείας, ο επόπτης έχει τη δυνατότητα να αναθεωρεί, να απορρίπτει και να θέτει νέους όρους σε κάθε προτεινόμενη μεταφορά ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων ή ελεγχόμενων δικαιωμάτων από τις υπάρχουσες τράπεζες σε άλλες ομάδες. Επιπλέον, μπορεί να αναθεωρεί, να εγκρίνει ή να απορρίπτει και να θέτει νέους όρους σε σημαντικές εξαγορές ή επενδύσεις από μια τράπεζα κάτω από προκαθορισμένα κριτήρια, συμπεριλαμβανομένου των διακρατικών δραστηριοτήτων και να καθορίζει αν οι εταιρικές συνεργασίες ή δομές εκθέτουν την τράπεζα σε αναίτιους κινδύνους ή εμποδίζουν την τραπεζική εποπτεία.

Για να είναι αποτελεσματικό το σύστημα εποπτείας των τραπεζών οι επόπτες θα πρέπει να έχουν μια διορατική εκτίμηση των κινδύνων των μεμονωμένων τραπεζών και των τραπεζικών ομίλων ανάλογα με τη συστηματική τους σημαντικότητα. Θα πρέπει κατά συνέπεια να αξιολογούν να εντοπίζουν και να αντιμετωπίζουν τους κινδύνους που προέρχονται από τις τράπεζες και το τραπεζικό σύστημα στο σύνολό τους, να έχουν ένα σχέδιο έγκαιρης επέμβασης και να μπορούν να κάνουν τις κατάλληλες παρεμβάσεις σε συνεργασία με τους αρμόδιους φορείς όταν μια τράπεζα κριθεί μη βιώσιμη. Οι επόπτες έχουν στη διάθεσή τους ένα εύρος τεχνικών και εργαλείων για την αποτελεσματική άσκηση της εποπτείας. Συλλέγουν, αναφέρουν και αναλύουν τις εκθέσεις εποπτείας και τα στατιστικά στοιχεία των τραπεζών και τις επαληθεύουν με τη βοήθεια εξωτερικών ειδικών. Ο επόπτης δρα σε πρώιμο στάδιο για την αντιμετώπιση μη ασφαλών και εσφαλμένων πρακτικών που μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο τις τράπεζες ή συνολικά το τραπεζικό σύστημα. Ανάμεσα στα εργαλεία που διαθέτει είναι να μπορεί να ανακαλεί την άδεια τραπεζικών συναλλαγών ή να εισηγείται την κατάργηση της τράπεζας. Ένα από τα σημαντικά στοιχεία της τραπεζικής εποπτείας είναι ότι αυτή πραγματοποιείται σε διευρυμένη βάση με αποτέλεσμα ο επόπτης να παρακολουθεί και να δρα καταλλήλως εφαρμόζοντας τα κατάλληλα πρότυπα για τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην τράπεζα. Οι εσωτερικοί και εξωτερικοί επόπτες των διακρατικών τραπεζών μοιράζονται πληροφορίες και συνεργάζονται στα πλαίσια των αρχών της Βασιλείας για την καλύτερη εποπτεία των τραπεζικών ομίλων και την αποτελεσματικότερη διαχείριση των κρίσεων.

Οι επόπτες καθορίζουν ότι οι τράπεζες και οι τραπεζικοί όμιλοι πρέπει να έχουν ισχυρή εταιρική διακυβέρνηση ως προς τις ακολουθούμενες πολιτικές και πρακτικές τους που πρέπει να καλύπτουν την στρατηγική διεύθυνση, την οργανωτική δομή τους, τον έλεγχο του περιβάλλοντος και τις ευθύνες των τραπεζών. Επιπλέον πρέπει να διέπονται από ανταγωνιστικό πλαίσιο διαχείρισης κινδύνων, να καθορίζουν, να μετρούν, να παρακολουθούν και να αναφέρουν και να διαχειρίζονται κινδύνους που μπορούν να εμφανίζονται σε τακτή χρονική βάση και να διασφαλίζουν τη ρευστότητά τους σε σχέση με το προφίλ κινδύνου τους, την αγορά και τις μακροοικονομικές συνθήκες. Επιπλέον, ο επόπτης θεσπίζει συνετές και κατάλληλες απαιτήσεις κεφαλαιακής επάρκειας για τις τράπεζες που αντανακλούν τους κινδύνους που υπάρχουν στο πλαίσιο της αγοράς και των μακροοικονομικών συνθηκών στο οποίο λειτουργεί η τράπεζα. Άλλη αρμοδιότητα των εποπτικών αρχών είναι ο καθορισμός της επαρκούς πιστωτικής διαδικασίας των τραπεζών και της διαδικασίας διαχείρισης κινδύνου που συνυπολογίζει την τάση κινδύνου, το προφίλ κινδύνου την αγορά και τις μακροοικονομικές συνθήκες λειτουργίας της⁴³.

Σύμφωνα με τη δέκατη όγδοη αρχή της βασιλείας οι επόπτες πρέπει να καθορίζουν αν οι τράπεζες εφαρμόζουν κατάλληλες πολιτικές και διαδικασίες που τους επιτρέπουν να αναγνωρίζουν και να διαχειρίζονται τις ρίζες των προβλημάτων καθώς και να διατηρούν ικανοποιητικά αποθεματικά. Στη δέκατη ένατη αρχή ορίζεται πως οι επόπτες καθορίζουν αν οι τράπεζες καθορίζουν, μετρούν, παρακολουθούν και αναφέρουν την συγκέντρωση κινδύνων σε τακτή χρονική βάση και στην εικοστή καθορίζεται η εμπορική βάση των συναλλαγών προκειμένου να αποφεύγονται καταχρηστικές συναλλαγές. Στις τελευταίες εννέα αρχές της Βασιλείας καθορίζεται η ευθύνη των εποπτών σχετικά με τον έλεγχο τραπεζών για την εφαρμογή ορθών πολιτικών και διαδικασιών που επιτρέπουν τον καθορισμό, την μέτρηση την εκτίμηση και την παρακολούθηση των κινδύνων που αναπτύσσονται στις χώρες δραστηριοποίησής τους, των κινδύνων της αγοράς και των κινδύνων που αναπτύσσονται από τη διαμόρφωση των επιτοκίων. Επιπλέον η εποπτική αρχή είναι

⁴³ Basel Committee on Banking Supervision, (2011)

υπεύθυνη για τον προσδιορισμό της επαρκούς ρευστότητας στα τραπεζικά ιδρύματα και τον έλεγχο λειτουργίας τους ως προς τον εσωτερικό και εξωτερικό έλεγχο, τη λειτουργία τους βάσει επαγγελματικών και ηθικών αρχών καθώς και ως προς τις διαφανείς τους δραστηριότητες.

2.2 Βασιλεία II

Όπως ήδη αναφέρθηκε στόχος της Βασιλείας I ήταν ο περιορισμός των κινδύνων των τραπεζών μέσω της εγκαθίδρυσης κανόνων τραπεζικής εποπτείας και μέσω της ενδυνάμωσης του οικονομικού συστήματος. Προκειμένου να ενισχυθεί το ρυθμιστικό πλαίσιο των τραπεζών οι αρχές της Βασιλείας άρχισαν να αναθεωρούνται το 1999 και νέες αρχές σχετικές με την κεφαλαιακή επάρκεια θεωρήθηκαν το 2007 δημιουργώντας τη Βασιλεία II⁴⁴.

Όπως είναι κατανοητό το βασικό στοιχείο σε μια τράπεζα για την ανάπτυξη και τη λειτουργία της είναι η εμπιστοσύνη με τους πελάτες της. Αυτή η σχέση εμπιστοσύνης επιφόρτισε τις εποπτικές αρχές με τη διασφάλιση υγιών βάσεων λειτουργίας των τραπεζών. Με δεδομένο ότι η διασφάλιση της εμπιστοσύνης των πελατών μιας τράπεζας βασίζεται στην επάρκεια του κεφαλαίου της, οι εποπτικές αρχές πρέπει να καλύπτουν τις κεφαλαιακές απαιτήσεις έτσι ώστε να διασφαλίζεται η υγιής λειτουργία του τραπεζικού συστήματος. Αυτός ήταν και ο βασικός λόγος που η επιτροπή της Βασιλείας οδηγήθηκε στην αναθεώρηση της Βασιλείας I και τη δημιουργία των αρχών της Βασιλείας II⁴⁵.

Στόχος της Βασιλείας II, η οποία διαμορφώθηκε αρχικά το 2004, ήταν η αύξηση της σταθερότητας του διεθνούς οικονομικού συστήματος, με την εισαγωγή δεικτών μεγαλύτερης ευαισθησίας στους κινδύνους για την ελάχιστη έκθεση του κεφαλαίου, που εκφράζονταν μέσω λειτουργικών κινδύνων και η ενίσχυση της εποπτείας της χρηματοοικονομικής αγοράς και η αύξηση της διαφάνειας στην αγορά.

⁴⁴ ONB, Basel II, http://www.oenb.at/en/finanzm_stab/basel_2/basel_ii.jsp

⁴⁵ Atik, J., Basel II: A Post-Crisis Post-Mortem, available at: <http://www.uiowa.edu/~tlcp/TLCP%20Articles/19-3/Atik.finalfinal.jyz.121610.pdf>

Η αναθεώρηση των αρχών της Βασιλείας I που ξεκίνησε το 1999 είχε τους ακόλουθους στόχους⁴⁶:

- ✓ Να φέρει τις ρυθμιστικές κεφαλαιακές απαιτήσεις πιο κοντά στο πραγματικό προφίλ κινδύνου των τραπεζών
- ✓ Να καλύπτει όλους τους τραπεζικούς κινδύνους με θεωρητικά θεμελιωμένες, ευέλικτες και λειτουργικές απαιτήσεις που δημιουργούν κίνητρα για την προηγμένη εφαρμογή τους και
- ✓ Να επιτρέπει την ανάπτυξη εσωτερικών μηχανισμών στις τράπεζες

Το νέο σύμφωνο της Βασιλείας απαρτίζονταν από τρεις πυλώνες⁴⁷: ο πρώτος πυλώνας αφορούσε στον υπολογισμό ελάχιστων κεφαλαιακών υποχρεώσεων έναντι του πιστωτικού κινδύνου –με την προσθήκη απαιτήσεων για κάλυψη έναντι του λειτουργικού κινδύνου, ο δεύτερος σχετίζεται με τη διαδικασία εποπτικής αξιολόγησης της επάρκειας κεφαλαίων των τραπεζών από τις εποπτικές αρχές όπως επίσης και οι αρχές πάνω στις οποίες θα βασίζεται η συγκεκριμένη αξιολόγηση (supervisory review process) και ο τρίτος με την ενίσχυση της πειθαρχίας που επιβάλλει η αγορά στις τράπεζες μέσω της καθιέρωσης κανόνων γνωστοποίησης οικονομικών και άλλων στοιχείων.

Όσον αφορά στον πρώτο πυλώνα της Βασιλείας II οι ελάχιστες απαιτήσεις των ιδίων κεφαλαίων και οι διατάξεις για την εποπτική διαχείριση των κινδύνων αγοράς είναι ίδιες με τη Βασιλεία I. Η διαφορά παρουσιάζεται στο πως προσδιορίζεται ο πιστωτικός κίνδυνος και στην εποπτεία του όπως επίσης και στις επιπρόσθετες απαιτήσεις που αφορούν στο λειτουργικό κίνδυνο. Οι αλλαγές που παρουσιάζονται στο δεύτερο σύμφωνο της βασιλείας αφορούν στην τροποποίηση της μεθόδου προσδιορισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων. Με τη Βασιλεία II πετυχαίνεται πιο μεγάλη ευαισθησία ως προς τον κίνδυνο ο οποίος έχει άμεση συσχέτιση με την

⁴⁶ ONB, Basel II Basics, http://www.oenb.at/en/finanzm_stab/basel_2/grundlagen/die_grundlagen_von_basel_ii.jsp

⁴⁷ Γκαργκάνας, Ν. (2003). «Ομιλία του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος κ. Νικολάου Χ. Γκαργκάνα, στο γεύμα που παρέθεσε προς τιμήν του η λέσχη Propädeutischer Club» <http://www.bankofgreece.gr>

πιστοληπτική ικανότητα του αντισυμβαλλόμενου. Ο υπολογισμός της διαβάθμισης του κινδύνου μπορεί να πραγματοποιηθεί με δύο τρόπους: τη θεμελιώδη μέθοδο και την προηγμένη μέθοδο⁴⁸. Στο σύμφωνο της Βασιλείας II επιπλέον εισάγονται για πρώτη φορά κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι του λειτουργικού κινδύνου.

Σύμφωνα με το δεύτερο πυλώνα της Βασιλείας II οι τράπεζες που θεωρούνται υψηλού κινδύνου δέχονται κυρώσεις μέσω μεγάλων περιθωρίων επιτοκίου στον διατραπεζικό δανεισμό και στο χρέος. Στόχος του συγκεκριμένου πυλώνα είναι η εκτίμηση της κεφαλαιακής επάρκειας και η κάλυψη των κινδύνων που αναλαμβάνουν. Με βάση το συγκεκριμένο πυλώνα προβλέπονται οι διαδικασίες από τις τράπεζες για αξιολόγηση της επάρκειας των κεφαλαίων τους, ελέγχονται οι διαδικασίες διαχείρισης κινδύνων των τραπεζών και δίνεται η δυνατότητα κάλυψης του πιστωτικού κινδύνου σε ορισμένα τραπεζικά ιδρύματα. Το νέο στοιχείο του δεύτερου πυλώνα είναι η διαδικασία της εποπτικής εξέτασης⁴⁹.

Σύμφωνα με τον τρίτο πυλώνα της Βασιλείας II οι τράπεζες είναι υποχρεωμένες να γνωστοποιούν τα στοιχεία, ποιοτικά και ποσοτικά, προκειμένου να εξυπηρετηθεί η ορθή διαχείριση των κινδύνων. Στόχος είναι η παροχή των απαραίτητων πληροφοριών για τους κινδύνους των τραπεζών και για την διαχείρισή τους²⁷.

Η συμφωνία της Βασιλείας II θεωρήθηκε ότι είναι απαραίτητη ως ασπίδα προστασίας του διεθνούς οικονομικού συστήματος από την εμφάνιση νέων πιθανών οικονομικών κρίσεων. Θεωρητικά η Βασιλεία II στόχευε στην υιοθέτηση νέων απαιτήσεων σχετικών με τη διαχείριση κινδύνων και του τραπεζικού κεφαλαίου έτσι ώστε να διασφαλίζεται το απαιτούμενο κεφάλαιο για την αντιμετώπιση πιθανών κινδύνων

⁴⁸ Γκόρτσος, Χ. (2005). «Βασιλεία II και κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών». <http://www.economia.gr>

⁴⁹ Basel of Committee on Banking Supervision, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, <http://www.ine.otoe.gr/UplDocs/tekmiriosi/international/basel/bcbs128.pdf>

στους οποίους μπορεί να εκτεθεί μια τράπεζα μέσω των τακτικών της δανεισμού και επενδύσεων που ακολουθεί⁵⁰.

Από την έναρξη της νέας οικονομικής κρίσης το 2008 οι κεντρικές τράπεζες σε όλον τον κόσμο συνειδητοποίησαν πως η Βασιλεία II που είχε ως στόχο την αποτροπή της εκδήλωσης μιας νέας κρίσης είχε αποτύχει. Αυτός ήταν και ο βασικός λόγος που η επιτροπή της Βασιλείας για την εποπτεία των τραπεζών στράφηκαν προς τη δημιουργία ενός νέου συμφώνου γνωστού ως Βασιλεία III στο οποίο θεωρήθηκαν οι ελάχιστες απαιτήσεις για την επάρκεια του κεφαλαίου των τραπεζών προκειμένου να αντιμετωπιστεί η κρίση του 2008.

2.3 ΒΑΣΙΛΕΙΑ III

Οι βασικοί στόχοι της βασιλείας III είναι όπως ήδη αναφέρθηκε η ενίσχυση του τραπεζικού τομέα έτσι ώστε να μπορεί να αντιμετωπίσει πιο αποτελεσματικά ενδεχόμενες οικονομικές αστάθειες. Η υιοθέτηση μέτρων σχετικά με την αύξηση του τραπεζικού κεφαλαίου καθώς και η ενίσχυση της ρευστότητας μειώνουν σημαντικά τη σοβαρότητα και την πιθανότητα μελλοντικών οικονομικών κρίσεων.⁵¹

Η επιτροπή Βασιλείας για την εποπτεία των τραπεζών τον Οκτώβριο του 2010 ανακοίνωσε τη βαθμονόμηση και το χρονικό πλαίσιο σχετικά τις αναθεωρήσεις των ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων και της απαιτούμενης ρευστότητας των τραπεζών ενώ το Δεκέμβριο του ίδιου έτους παρουσιάστηκε το ρυθμιστικό πλαίσιο της Βασιλείας III που αφορούσε σε αυτές τις αναθεωρήσεις.

Το ρυθμιστικό πλαίσιο της Βασιλείας III περιλαμβάνει τα ακόλουθα στοιχεία⁵²: μεγαλύτερο κεφάλαιο, καλύτερη κάλυψη του κινδύνου ειδικά αυτού που αφορά στις

⁵⁰ Lal, R., (2009) Why Basel II failed and why Basel III is Doomed, GEG Working Paper 2009/52 available at <http://www.globaleconomicgovernance.org/wp-content/uploads/GEG-Working-paper-Ranjit-Lall.pdf>

⁵¹ Financial Services Faculty, Basel III: New Bank Capital and Liquidity Requirements, Brief Paper available at http://www.icaew.com/~media/Files/Technical/Financial-services/Basel%20III_new%20bank%20cap%20and%20liq%20req.pdf

⁵² Financial Services Faculty

κεφαλαιακές αγορές και την εισαγωγή ενός δείκτη μόχλευσης ως ασπίδα προστασίας έναντι του κινδύνου με βάσει τις απαιτήσεις που εισάγονται.

Η Βασιλεία III θέτει αυστηρά κριτήρια σε σχέση με την ποιότητα και το ύψος των απαιτούμενων ιδίων κεφαλαίων. Τα ποιοτικότερα κεφάλαια (π.χ. το μετοχικό κεφάλαιο) χρησιμοποιείται για την απορρόφηση τυχόν ζημιών και πρέπει να ανέρχονται σε ποσοστό τουλάχιστον 4,5% των συνολικών κεφαλαίων. Επιπλέον, η Βασιλεία III προβλέπει ένα επιπλέον περιθώριο διατήρησης κεφαλαίων, ύψους 2,5% των συνολικών κεφαλαίων για την απορρόφηση τυχόν ζημιών σε περιόδους ακραίων οικονομικών καταστάσεων, καθώς επίσης και ένα «αντικυκλικό» περιθώριο, μεταβλητού ύψους (έως 2,5% των συνολικών κεφαλαίων) το οποίο εξαρτάται από τις εκάστοτε οικονομικές συνθήκες και στοχεύει στην αντιμετώπιση προβλημάτων έντονης απομόχλευση λόγω ύφεσης. Έτσι το συνολικό ύψος των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων ανέρχονται στο 10,5% των συνολικών κεφαλαίων πλέον του «αντικυκλικού» περιθωρίου.

Η κάλυψη του κινδύνου ειδικά αυτού που σχετίζεται με τις κεφαλαιακές αγορές περιλαμβάνει τις διαδικασίες ανοίγματος των συναλλαγών μετά από δοκιμασίες σε ακραίες συνθήκες και την εισαγωγή μεγαλύτερων βαρών που αφορούν στις τιτλοποιήσεις και επανατιτλοποιήσεις στο χαρτοφυλάκιο των συναλλαγών.

Η Βασιλεία II εισαγάγει σημαντικούς περιορισμούς και στη μόχλευση. Ο δείκτης μόχλευσης (βασικά ίδια κεφάλαια προς το σύνολο του ενεργητικού) δε θα υπερβαίνει το ποσοστό του 3%. Το εν λόγω όριο θεσπίζεται ώστε να περιορίσει τον υπέρμετρο δανεισμό των τραπεζικών ιδρυμάτων, να αποθαρρύνει την «κανονιστική κερδοσκοπία» (regulatory arbitrage) και να περιορίσει τις συνέπειες τυχόν ανακριβούς απεικόνισης του κινδύνου ως προς τη στάθμιση των στοιχείων ενεργητικού. Επιπλέον, εισαγάγει δύο ακόμη δείκτες ρευστότητας⁵³, οι οποίοι είναι: ο Δείκτης κάλυψης της ρευστότητας (Liquid Coverage Ratio, LCR) και ο Δείκτης καθαρής σταθερής χρηματοδότησης (Net Stable Funding Ratio, NSFR). Ο Δείκτης κάλυψης της ρευστότητας απαιτεί από τις τράπεζες να διατηρούν υψηλά επίπεδα

⁵³ Financial Services Faculty

ρευστότητας για να μπορούν να διασφαλίζουν την κίνηση ρευστού για ένα διάστημα τριάντα ημερών ενώ ο δείκτης NSFR απαιτεί η διαθέσιμη ποσότητα σταθερής χρηματοδότησης να είναι μεγαλύτερη από τη διαθέσιμη χρηματοδότηση σε μια περίοδο ενός χρόνου κάτω από ένα σενάριο ακραίων συνθηκών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Η τόνωση και η διαχείριση της οικονομικής ανάπτυξης αποτελεί ένα ζήτημα με παγκόσμιο ενδιαφέρον ειδικά στις προηγμένες, αναδυόμενες και λιγότερο αναπτυγμένες χώρες. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία τα αρχικά στάδια της οικονομικής ανάπτυξης εξαρτώνται από την ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού τομέα. Η σχέση αυτή εξετάζεται στο συγκεκριμένο κεφάλαιο.

3.1 Τα χαρακτηριστικά του χρηματοπιστωτικού τομέα

Η ανάπτυξη των τραπεζών όπως επίσης και της χρηματοπιστωτικής αγοράς σχετίζεται άμεσα με το κόστος απόκτησης πληροφοριών και πραγματοποίησης συναλλαγών. Γενικά από πολύ νωρίς διαμορφώθηκε η άποψη πως η δημιουργία ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος με έξοδα συναλλαγών, πληροφοριών και διαχείρισης είναι περιττό⁵⁴. Το είδος της χρηματοπιστωτικής αγοράς και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων εξαρτώνται κατά κύριο λόγο από το κόστος των συναλλαγών και των πληροφοριών που πρέπει αυτά να αντιμετωπίσουν.

Βασικός στόχος των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων είναι ο περιορισμός του κόστους των συναλλαγών και των πληροφοριών και να εξυπηρετούν τη διευκόλυνση της

⁵⁴ Arrow, K.J.,(1964) The role of securities in optimal allocation of risk bearing, The review of economic studies, 31, pp.91-96

κατανομής των πόρων στο χώρο και το χρόνο σε συνθήκες αβεβαιότητας⁵⁵. Ειδικότερα κατά τον Levine τα χρηματοοικονομικά συστήματα διευκολύνουν την αντιστάθμιση, τη διαφοροποίηση και τη συγκέντρωση του κινδύνου, είναι υπεύθυνα για την κατανομή των πόρων, μπορούν να διαχειριστούν και να παρακολουθούν την άσκηση εταιρικού ελέγχου, έχουν βασικό ρόλο στην αποταμίευση και διευκολύνουν την ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών. Οι λειτουργίες αυτές των τραπεζών θεωρείται πως επηρεάζουν σημαντικά την οικονομική ανάπτυξη μέσω της συσσώρευσης του κεφαλαίου και της τεχνολογικής ανάπτυξης.

Τα μοντέλα ανάπτυξης που βασίζονται στη συσσώρευση του κεφαλαίου χρησιμοποιούν είτε το εξωτερικό κεφάλαιο ή τα κεφαλαιούχα αγαθά που παράγονται με σταθερές αποδόσεις κλίμακας χωρίς τη χρήση μη επαναλήψιμων παραγόντων δημιουργώντας συνθήκες σταθερότητας για την κατά κεφαλήν ανάπτυξη⁵⁶. Οι καταθέσεις επηρεάζονται από το χρηματοπιστωτικό σύστημα είτε μέσω της μεταβολής του επιτοκίου είτε μέσω της ανακατανομής των αποταμιεύσεων του παραγόμενου κεφαλαίου.

3.2 Η δομή του χρηματοπιστωτικού συστήματος

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα χρηματοδοτείται από τους καθαρούς αποταμιευτές και χρηματοδοτεί αυτούς που είναι καθαροί καταναλωτές. Με τον όρο αποταμιευτές εννοούνται αυτοί που ξοδεύουν λιγότερα από το εισόδημα τους ενώ με τον όρο καθαροί καταναλωτές εννοούνται αυτοί που ξοδεύουν περισσότερο από το εισόδημά τους. Οι δυο βασικοί τρόποι για τη μεταφορά χρημάτων από τους αποταμιευτές στους δανειστές είναι 1) η άμεση χρηματοδότηση της αγοράς μέσω του χρηματοπιστωτικού

⁵⁵ Levine,R(1997) Financial Development and Economic growth Views and Agenda, Journal of Economic Literature, 35, pp.688-726

⁵⁶ Rebelo, S., (1991) Long Run Policy Analysis and Long Run Growth, The Journal of Political Economy 99, pp.500-521

συστήματος και 2) η έμμεση τραπεζική χρηματοδότηση μέσω χρηματοοικονομικών οργανισμών⁵⁷.

Το κεφάλαιο όπως ορίζεται στις οικονομικές αναλύσεις σχετικά με το χρηματοπιστωτικό τομέα μπορεί να έχει μια από τις ακόλουθες τρεις μορφές: ίδια κεφάλαια, μακροπρόθεσμα δάνεια, βραχυπρόθεσμα δάνεια. Ο ρόλος των τραπεζών στην οικονομική ανάπτυξη εξαρτάται από τους συγκεκριμένους όρους⁵⁸

Τα ίδια κεφάλαια παρουσιάζουν διάφορα πλεονεκτήματα, ανάμεσα στα οποία είναι ότι επιτρέπουν τον καταμερισμό του κινδύνου ανάμεσα σε επιχειρήσεις και σε επενδυτές. Σε αντίθεση με το χρέος τα ίδια κεφάλαια αποτρέπουν από την ανάληψη μεγάλων κινδύνων. Στην περίπτωση που το κεφάλαιο προέρχεται από δανεισμό ο δανειολήπτης έχει πλήρη επίγνωση του κινδύνου κάτι που δεν συμβαίνει στην περίπτωση που το κεφάλαιο προκύπτει από τη χρήση των ιδίων κεφαλαίων.

Επιπλέον από τα ίδια κεφάλαια αυξάνεται ο κίνδυνος σοβαρών ανεπιθύμητων επιλογών και ηθικών κινδύνων. Οι ανεπιθύμητες επιλογές περιλαμβάνουν την πώληση μετοχών σε μια υπερτιμημένη αγορά και οι ηθικοί κίνδυνοι από την παροχή επικίνδυνων μετοχών από μετόχους πλειοψηφίας σε μετόχους μειοψηφίας⁵⁹.

Με το χρέος η αναμενόμενη επιστροφή των προμηθευτών και τους χρήστες του κεφαλαίου είναι περισσότερο ευθυγραμμισμένη σε σχέση με τα ίδια κεφάλαια. Σε σχέση με τα ίδια κεφάλαια στην περίπτωση του δανεισμού αυτός πραγματοποιείται

⁵⁷ European Central Bank. Financial structure, <http://www.ecb.int/mopo/eaec/structure/html/index.en.html>

⁵⁸ Stiglitz, J., (1998), The role of the financial system in development, Presentation at the Fourth Annual Bank Conference on Development in Latin America and the Caribbean (LAC ABCDE), available at:

http://www.kleinteilige-loesungen.de/globalisierte_finanzenmaerkte/texte_abc/s/stiglitz_financial_system_in_development.pdf

⁵⁹ Jensen, M.C.(1986) Agency, Costs, of Free Cash Flow, Corporate finance and takeovers, The American Economy Review, 76, (2), Papers and Proceedings of the Ninety-Eight Annual Meeting of the American Economic Association, pp.323-329

όταν υπάρχουν πληροφορίες ότι η επένδυση μπορεί να αποφέρει κέρδος. Επιπλέον ο δανειστής λαμβάνει το πλήρες οριακό όφελος από τις αποδόσεις εκτός από το κόστος αποπληρωμής του δανείου. Τα τραπεζικά δάνεια υποφέρουν λιγότερο από προβλήματα παρακολούθησης και εκτροπής, αλλά δημιουργούν την επιλογή και τα κατάλληλα κίνητρα αντιμετώπισης του κινδύνου. Στην υγιή οικονομία αυτοί που προσελκύονται για την κίνηση της αγοράς των δανείων είναι οι επιχειρηματίες που απολαμβάνουν τα οφέλη των ανοδικών κινδύνων και περιορίζουν τον κίνδυνο επιδείνωσης στην αξία των εξασφαλίσεων τους⁶⁰

Από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα υπήρξαν διστάμενες απόψεις σχετικά με το αν τα πλεονεκτήματα ενός συστήματος βασιζόμενου στις τράπεζες πλεονεκτεί έναντι ενός συστήματος βασιζόμενου στις αγορές. Εμπειρικές έρευνες έχουν δείξει πως οικονομίες όπως της Γερμανίας και της Ιαπωνίας βασίζονται στις τράπεζες ενώ οικονομίες όπως της Αμερικής και του Ηνωμένου Βασιλείου έχουν ως βάση την αγορά⁶¹. Παρά το γεγονός ότι οι συγκεκριμένες τέσσερις χώρες αποτελούν το μεγαλύτερο από το 50% της παγκόσμιας παραγωγής και για πολλές δεκαετίες δεν παρουσιάζουν αποκλίσεις στους ρυθμούς ανάπτυξής τους θεωρείται πως για ασφαλή συμπεράσματα ανάμεσα στα δύο συστήματα είναι απαραίτητη η εξέταση και άλλων χωρών.

Οι έρευνες που αναφέρονται στη βιβλιογραφία επισημαίνουν το θετικό ρόλο των τραπεζών στην απόκτηση πληροφοριών σχετικά με τις επιχειρήσεις και τους διαχειριστές βελτιώνοντας την πρωτεύουσα κατανομή και την εταιρική διακυβέρνηση⁶². Επιπλέον πλεονέκτημα του συγκεκριμένου συστήματος αποτελεί η ικανότητα διαχείρισης των κινδύνων και κατά συνέπεια η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των επενδύσεων και της οικονομικής ανάπτυξης⁶³, όπως

⁶⁰ Stiglitz, J., (1998),

⁶¹ Levine, (1997)

⁶² Diamond D.,(1984) Financial Intermediation The Review of economic studies, 51,(3) pp.393-414

⁶³ Bencivenga, VR, Smith,(1991) B.D. Financial Intermediation and Endogenous Growth, The Review of Economic Studies, Vol. 58, No. 2 , pp. 195-209

επίσης και η κινητικότητα των κεφαλαίων για τη διερεύνηση των οικονομιών κλίμακας.

Σε αντίθεση με τις καλά οργανωμένες αγορές που μπορεί να αποκαλύπτουν γρήγορα και υπερβολικά πληροφορίες για μεμονωμένους επενδυτές, οι τράπεζες δεν αποκαλύπτουν εύκολα πληροφορίες, γεγονός που οφείλεται στις μακροχρόνιες σχέσεις με τις επιχειρήσεις που δημιουργούν μια σχέση εμπιστοσύνης και απορρήτου με τις τράπεζες⁶⁴.

Έρευνες όμως έχουν πραγματοποιηθεί και για τις οικονομίες που βασίζονται αποκλειστικά στην αγορά. Ένα από τα αντικείμενα μελέτης αυτών των οικονομιών αποτελεί η προώθηση που οι συγκεκριμένες οικονομίες παρέχουν από την έρευνα εταιρειών, δεδομένου ότι είναι πιο εύκολο οι πληροφορίες αυτές να αξιοποιηθούν πιο αποτελεσματικά στις συναλλαγές σε μεγάλες ρευστές αγορές⁶⁵.

Οι οικονομίες που βασίζονται στις αγορές παρουσιάζουν προβλήματα σχετικά με τις τράπεζες, τα οποία εντοπίζονται στο γεγονός πως οι ισχυρές κατά κύριο λόγο τράπεζες που έχουν λίγους κανονιστικούς περιορισμούς, μπορούν να συνεννοηθούν με τα διευθυντικά στελέχη των εταιρειών εις βάρος των υπόλοιπων πιστωτών και με αυτόν τον τρόπο να δυσχεραίνουν την αποτελεσματική εταιρική διακυβέρνηση. Από την άλλη μεριά στη βιβλιογραφία επισημαίνεται ο θετικός ρόλος των ανταγωνιστικών καπιταλιστικών αγορών στη διάχυση πληροφοριών στους επενδυτές, γεγονός που οδηγεί στην εταιρική ανάπτυξη και συσχετίζεται άμεσα με την ανάπτυξη της οικονομίας.⁶⁶

⁶⁴ Boot, A. W., Greenbaum, S. I., and Thakor, A. V.,(1993) Reputation and discretion in financial Contracting, American Economical Review. 83, pp.1165-1183

⁶⁵ Holmstrom, B., and Tirole, J. (1993). Market liquidity and performance monitoring, J. Polit. Econ.101, 678–709.

⁶⁶ Boot, A. W., and Thakor, A. V. (2000). Can relationship banking survive competition?, J. Finance 55,679–713.

3.3 Ο ρόλος της τραπεζικής οικονομίας στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών

Εκτός από τη δομή του οικονομικού συστήματος στη βιβλιογραφία ιδιαίτερο βάρος δίνεται στην ανάπτυξη της τραπεζικής οικονομίας και το επίπεδο ανάπτυξης της εκάστοτε χώρας ανά κεφαλή εισόδημα. Σημαντικός παράγοντας συνεισφοράς των τραπεζών στην οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας αποτελούν οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες που αυτή προσφέρει. Μέσα στις υπηρεσίες αυτές περιλαμβάνονται και η ανακατανομή κεφαλαίων με την μεγαλύτερη αξία χρήσης χωρίς να υπάρχει ουσιαστικός κίνδυνος απώλειας μέσω ηθικού κινδύνου ή δυσμενής επιλογής ή κόστους συναλλαγών.

Η οικονομική ανάπτυξη και η ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού τομέα μπορούν να καθοδηγηθούν από κοινές συνήθειες όπως για παράδειγμα η τάση των νοικοκυριών να αποταμιεύουν. Με δεδομένο πως η ενδογενής αποταμίευση επηρεάζει το μακροπρόθεσμο ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας η ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού τομέα είναι σε άμεση συνάρτηση με την ανάπτυξη της οικονομίας⁶⁷.

Η ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού τομέα μετριέται συνήθως με το επίπεδο των πιστώσεων και του μεγέθους της χρηματιστηριακής αγοράς και η οικονομική ανάπτυξη μπορεί να προβλεφθεί με βάση και μόνο την πρόβλεψη των χρηματοπιστωτικών αγορών για ανάπτυξη της αγοράς. Κατά συνέπεια η ανάπτυξη της χρηματοπιστωτικής αγοράς μπορεί να αποτελέσει δείκτη απόδειξης της οικονομικής ανάπτυξης και όχι αιτία αυτής⁶⁸.

Στην βιβλιογραφία αναφέρεται ευρέως ότι η οικονομία μιας χώρας σχετίζεται άμεσα με την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στην χώρα αυτή. Στην Ελλάδα η ανάπτυξη

⁶⁷ Paxson, C., Saving and Growth Evidence from microdata, NBER Working Paper Series 5301 available at http://www.nber.org/papers/w5301.pdf?new_window=1

⁶⁸ King R., Levine R ,(1993), “Finance, Entrepreneurship, and Growth”, Journal of Monetary Economics, 513-542.

του τραπεζικού τομέα ευνόησε ιδιαίτερα τον τομέα των επιχειρήσεων ειδικά την περίοδο πριν την έναρξη της οικονομική κρίσης⁶⁹. Την περίοδο πριν την κρίση οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις είχαν αποκτήσει πρόσβαση στις τραπεζικές υπηρεσίες γεγονός που οδήγησε στην περαιτέρω ανάπτυξή τους.

Οι τράπεζες αποτέλεσαν έναν από τους βασικούς παράγοντες ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ ειδικότερα αλλά και της ευρύτερης οικονομίας στον τομέα των επιχειρήσεων γενικότερα. Η ενίσχυση αυτή ήταν τον αποτέλεσμα της χορήγησης μιας μεγάλης ποικιλίας τραπεζικών προϊόντων κυρίως χρηματοδοτικών υποστηρίζοντας με αυτόν τον τρόπο την ανάπτυξη επιχειρηματικών ιδεών, την αξιοποίηση νέων ευκαιριών και σε πολλές περιπτώσεις τον εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεων.

Σημαντικό ρόλο έπαιξε στην ενίσχυση των επιχειρήσεων από τις ελληνικές τράπεζες και η αξιοποίηση των δυο ευρωπαϊκών πακέτων στήριξης. Μετά την εκδήλωση της οικονομικής κρίσης οι ελληνικές τράπεζες αντιμετώπισαν σοβαρό πρόβλημα ρευστότητας το οποίο τους οδήγησε σε μείωση των χορηγήσεων και σε μεγαλύτερο έλεγχο της πιστοληπτικής ικανότητας των επιχειρήσεων πριν τη χορήγηση των δανείων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την μείωση των δανείων προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί πρόβλημα ρευστότητας στην αγορά αλλά και στις ίδιες τις τράπεζες αφού περιορίστηκε η εισροή κεφαλαίων.

Για να αντιμετωπιστεί αυτό το πρόβλημα ρευστότητας ελήφθησαν μια σειρά από μέτρα που αποσκοπούσαν στην αποκατάσταση της ρευστότητας και στην ενίσχυση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος που περιλάμβανε τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου των τραπεζών στην ελληνική οικονομία, την ενίσχυση των τραπεζών και τις αποκρατικοποιήσεις.

⁶⁹ Ελληνική Ένωση Τραπεζών, (2008) Η συμβολή του τραπεζικού συστήματος στην ελληνική Οικονομία, <http://www.hba.gr/main/Ereunes-meletes/EllinikoTrapezikoSistema2008s.pdf>

3.4 Τα μέτρα διάσωσης των ευρωπαϊκών τραπεζών

Η οικονομική ευρωπαϊκή κρίση έδειξε πως το ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα ήταν ιδιαίτερα εύάλωτο στους κλυδωνισμούς της οικονομίας. Το 2010 οι χώρες της ευρωζώνης αποφάσισαν την αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους με τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα (Private Sector Involment, PSI) προτείνοντας την ανταλλαγή από κατόχους ελληνικών ομολόγων με νέα ομόλογα μεγαλύτερης χρονικής διάρκειας με την προαιρετική αποδοχή μείωσης (κούρεματος) του χρέους. Το αρχικό πρόγραμμα απέτυχε και το 2011 αποφασίστηκε η πρόταση νέου προγράμματος που προέβλεπε απομείωση μεγαλύτερη από 50%. Στην Ελλάδα το κούρεμα του PSI είχε ένα πλήθος αποτελεσμάτων σε διάφορους τομείς όπως τα ασφαλιστικά ταμεία, τα ΑΕΙ και τα ΤΕΙ όπως επίσης και όσους είχαν μικρό ή μεγάλο μερίδιο στα ομόλογα του ελληνικού δημοσίου⁷⁰.

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα προβλήματα που εντοπίζονται εν καιρώ κρίσης σε μια τράπεζα είναι εύκολο να επεκταθούν και σε άλλες τράπεζες επηρεάζοντας πολλούς τομείς της οικονομίας συμπεριλαμβανομένων τις επιχειρήσεων και των μεμονωμένων καταθέτων. Στο πλαίσιο αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης η ΕΕ και τα μέλη της έκαναν πιο αυστηρή την εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα συστήνοντας τρεις ευρωπαϊκούς εποπτικούς φορείς με στόχο τον συντονισμό των εργασιών των εθνικών φορέων και την υλοποίηση των ευρωπαϊκών κανόνων⁷¹.

Μέσα στις προτάσεις για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης είναι και η δημιουργία μιας ένωσης τραπεζών που θα αποκαταστήσει την εμπιστοσύνη στο ευρώ και η οποία θα περιλαμβάνει πανευρωπαϊκούς κανόνες για τις τράπεζες, τη δημιουργία ενιαίας αρχής τραπεζικής εποπτείας που θα επιτηρεί τις τράπεζες και θα ελέγχει τους πιθανούς κινδύνους, κανόνες για την πρόληψη της χρεοκοπίας των τραπεζών και θα μπορεί να παρεμβαίνει στην περίπτωση κρίσης σε μια τράπεζα και

⁷⁰ Η ληστεία του PSI και οι αμοιβές των οίκων, 2013, <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=402481>

⁷¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012), Τραπεζική Ένωση για την Ευρώπη, http://ec.europa.eu/news/eu_explained/120626_el.htm,

ενιαίο σύστημα εγγύησης των καταθέσεων το οποίο θα προστατεύει τους ευρωπαίους καταθέτες και θα αποδίδει αξιοπιστία στο τραπεζικό σύστημα.

Στο πλαίσιο αντιμετώπισης της ελληνικής οικονομικής κρίσης από την ΕΕ δύο «πακέτα» διάσωσης έχουν δοθεί στην Ελλάδα με τη δέσμευση της υλοποίησης μιας σειράς δημοσιονομικών μέτρων. Εκτός από τους άλλους τομείς ένα σημαντικό μέρος των κεφαλαίων που δόθηκαν στην Ελλάδα αφορά στην ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών κάτω από τη δέσμευση της ελληνικής κυβέρνησης πως θα αποκρατικοποιηθούν οι τράπεζες που φαίνονταν ως επιζήμιες στο τραπεζικό σύστημα. Στο πλαίσιο αυτής της δέσμευσης πραγματοποιήθηκε η αποκρατικοποίηση μιας σειράς τραπεζών με χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτό της Αγροτικής Τράπεζας⁷².

Η ιδιωτικοποίηση των διαφόρων τραπεζών σε συνδυασμό με το πρόγραμμα ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών εκτιμάται πως ευνοεί κυρίως τους τραπεζίτες αφού προσφέρει στους επενδυτές δωρεάν εγγυήσεις για τη μελλοντική αγορά του μετοχικού κεφαλαίου σε προκαθορισμένη τιμή⁷³. Αυτό προσφέρει σταθερότητα στο τραπεζικό σύστημα και ενισχύει την αξιοπιστία του.

3.5 Η οικονομική κρίση στην Κύπρο

Ένα από τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα της επέμβασης των ευρωπαϊκών χωρών στις χώρες με οικονομική κρίση είναι το πρόσφατο παράδειγμα της Κύπρου στην οποία ακολουθήθηκε ένα διαφορετικό μοντέλο από αυτό της Ελλάδας. Έτσι η Κύπρος δεσμεύτηκε στην υλοποίηση μιας σειράς μέτρων για την διάσωση της οικονομίας και των τραπεζών της με πιο σκληρό αυτό της έκτακτης εισφοράς επί των καταθέσεων που διατηρούνται σε τράπεζες της κυπριακής επικράτειας. Με αυτόν τον τρόπο «κουρεύτηκαν» όλες οι κυπριακές καταθέσεις και οι καταθέτες έλαβαν ως

⁷² Spiegel, P Τρίτη και τυχερή; Το τελευταίο σχέδιο διάσωσης της Ελλάδας, <http://www.ppol.gr/cm/index.php?Datain=8803&LID=1>

⁷³ New York Times, Greek Plan May Reward Some Bank Executives (2013), http://www.nytimes.com/2013/06/26/business/global/greek-bank-bailout-plan-may-reward-some-involved-in-collapse.html?pagewanted=all&_r=1&_r=1&_r=1

αντάλλαγμα ισόποσες μετοχές των υπό ανακεφαλαιοποίηση τραπεζών. Επιπλέον, η κυπριακή κυβέρνηση δεσμεύτηκε σε μέτρα περιορισμού του δημοσιονομικού ελλείμματος κατά 4.5%⁷⁴.

Το μοντέλο του bail in που ακολουθήθηκε στην Κύπρο παίρνει σημαντικές διαστάσεις ως σχέδιο διάσωσης και άλλων χωρών όπως της Πολωνίας, της Ισλανδίας και της Ιταλίας. Αυτό σημαίνει ότι η διάσωση του τραπεζικού συστήματος στις χώρες με έντονη την εκδήλωση της οικονομικής κρίσης θα περνά πλέον από τους ομολογιούχους, τους μετόχους και τους καταθέτες. Η υιοθέτηση του bail in ενισχύεται και από σχετικό νόμο που ψηφίστηκε πρόσφατα σε επίπεδο ΕΕ σύμφωνα με το οποίο μια τράπεζα είναι θετικό να επιβάλει ζημιές σε καταθέσεις μεγαλύτερες από 100.000€ εάν έχει εξαντλήσει όλα τα άλλα μέτρα⁷⁵.

Ακόμα πιο πρόσφατα⁷⁶ η Ευρωπαϊκή Ένωση υιοθέτησε το μοντέλο bail in της Κύπρου για την διάσωση των ευρωπαϊκών χωρών. Το συγκεκριμένο μοντέλο προβλέπει πως οι κάτοχοι των ομολόγων και οι μεγάλοι καταθέτες μιας τράπεζας θα επωμίζονται προοδευτικά τις απώλειες μιας προβληματικής τράπεζας. Το συγκεκριμένο νομοσχέδιο προβλέπεται να ισχύσει από το 2016. Κύριος στόχος είναι η δημιουργία ενός αποθεματικού ποσού που θα χρησιμοποιείται για την στήριξη των τραπεζών βοηθώντας τις προβληματικές τράπεζες να αναδιαρθρωθούν ή να ξεπεράσουν την κρίση. Η δημιουργία αυτών των αποθεματικών που θα δημιουργηθούν με βάση τις εισφορές των τραπεζών προβλέπεται ότι μέχρι το 2025 θα καλύπτουν το 1% των τραπεζικών καταθέσεων κάθε χώρας.

⁷⁴ Κουτσομήτης Γ., «Bail in» Το σχέδιο διάσωσης της Κύπρου (2013) <http://yanniskoutsomitis.wordpress.com/2013/03/16/bail-in-%CF%84%CE%BF-%CF%83%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF-%CE%B4%CE%B9%CE%AC%CF%83%CF%89%CF%83%CE%B7%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BA%CF%8D%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%85/>

⁷⁵ Εγκρίθηκε το σχέδιο νόμου της ΕΕ για τις μελλοντικές διαδικασίες εκκαθάρισης τραπεζών, (2013) http://www.epikaira.gr/epikairo.php?id=59721&category_id=541

⁷⁶ Το μοντέλο bail-in σε ισχύ από το 2016 στις τράπεζες της Ε.Ε., <http://www.fortunegreece.com/article/montelo-bail-se-ischi-apo-2016-stis-trapezes-tis-e-e/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΈΡΕΥΝΑ

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε και αποσκοπούσε στην αξιολόγηση των μέτρων που ελήφθησαν στο ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με την μέθοδο των ανώνυμων ερωτηματολογίων τα οποία διαμοιράστηκαν σε τραπεζοϋπαλλήλους του ομίλου της Εθνικής Τράπεζας. Αναλυτικά η μεθοδολογία της έρευνας παρουσιάζεται στη συνέχεια του κεφαλαίου.

4.1 Δείγμα

Το δείγμα της έρευνας αποτελούταν από 62 τραπεζικούς υπαλλήλους της εθνικής και των ProBank που πρόσφατα συγχωνεύτηκε με την Εθνική. Ο ερευνητής αφού ήρθε σε επικοινωνία με τους διευθυντές των υποκαταστημάτων και ανέφερε το σκοπό της έρευνας έλαβε τη σχετική άδεια να μοιράσει στους υπαλλήλους το σχετικό ερωτηματολόγιο (Παράρτημα).

Το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε μέσω email και επιστράφηκε στον ερευνητή με τον ίδιο τρόπο. Η ανωνυμία των συμμετεχόντων διασφαλίστηκε με το να μη συμπεριλαμβάνονται στο ερωτηματολόγιο οποιαδήποτε προσωπική πληροφορία του συμμετέχοντα.

4.2 Μεθοδολογία έρευνας

Οι απαντήσεις του ερωτηματολογίου αναλύθηκαν με το στατιστικό πακέτο SPSS. Το ερωτηματολόγιο αποτελούταν από 15 ερωτήσεις οι οποίες αφορούσαν στην άποψη των συμμετεχόντων για τις εξελίξεις στον τραπεζικό τομέα και την οικονομική κρίση γενικά. Οι περισσότερες ερωτήσεις ήταν ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής που έδιναν στο συμμετέχοντα τη δυνατότητα να επιλέξει μία από τις απαντήσεις.

Στην ερώτηση 9 του ερωτηματολογίου *«Υποθέτουμε ότι το σύνολο των χορηγήσεων αποτελείται από τις τρεις κατηγορίες της προηγούμενης ερώτησης. Σε τι ποσοστό επί*

του συνόλου των χορηγήσεων συμμετέχει η κάθε κατηγορία;» οι απαντήσεις που δόθηκαν ήταν διαφορετικής μορφής. Για να κατηγοριοποιηθούν οι απαντήσεις θεωρήθηκαν στην ανάλυση οι ακόλουθες κατηγορίες: 0-30%, 31-50%, 51-80% και 80-100%.

Στην ερώτηση 10 όπου πάλι δεν ορίζονταν σε κατηγορίες οι απαντήσεις χρησιμοποιήθηκε η κατηγοριοποίηση της ερώτησης 8. Στην ερώτηση 11 «*Οι επικρατούσες στην αγορά συνθήκες σε τι βαθμό έχουν μειώσει την αξία των εξασφαλίσεων, στην περίπτωση κυρίως των ενυπόθηκων δάνειων;*» στην προσπάθεια να κατηγοριοποιηθούν οι απαντήσεις κωδικοποιήθηκαν ως εξής Λίγο (0-20%) Μέτρια (20-40%) Πολύ (41-70%) και Πάρα πολύ (70-100%).

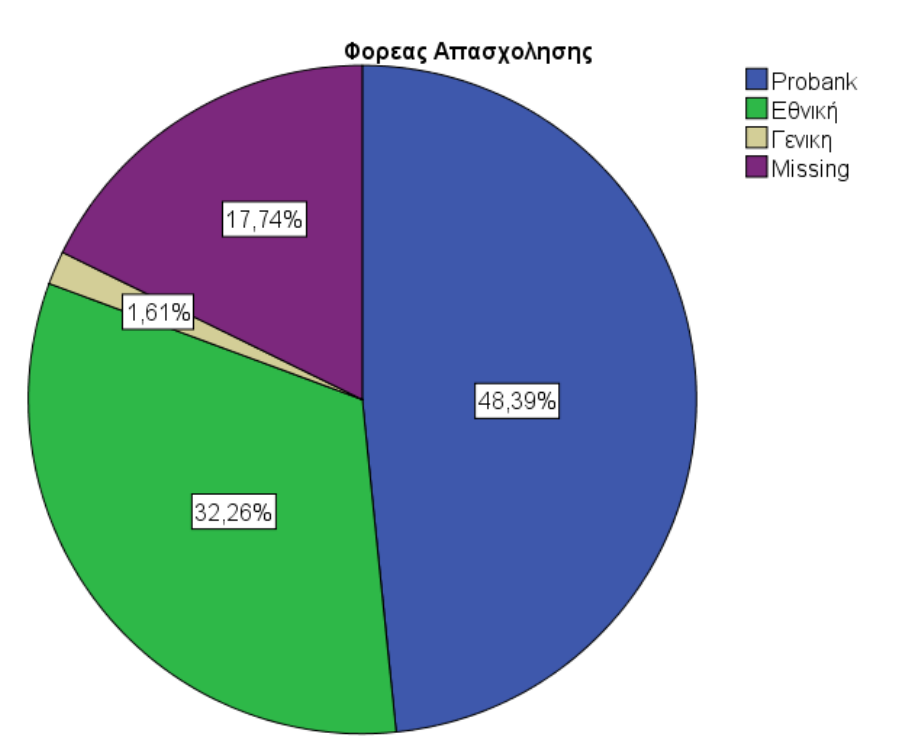
Στο τέλος του ερωτηματολογίου υπήρχαν τρεις ερωτήσεις για να διατυπώσουν την άποψη τους οι συμμετέχοντες σχετικά με το ακολουθούμενο μοντέλο εξόδου από την κρίση και την άποψή τους για το μοντέλο που εφαρμόστηκε στην Κύπρο. Οι συγκεκριμένες ερωτήσεις κατηγοριοποιήθηκαν στις απαντήσεις ως Ναι και Όχι. Η τελευταία ερώτηση επειδή είχε διάφορες εκδοχές ως απαντήσεις που δεν μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν δεν αναλύθηκε από το SPSS. Οι απαντήσεις που δόθηκαν συσχετίστηκαν με τη μέθοδο χ^2 με τη βοήθεια του SPSS.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ –ΣΥΖΗΤΗΣΗ

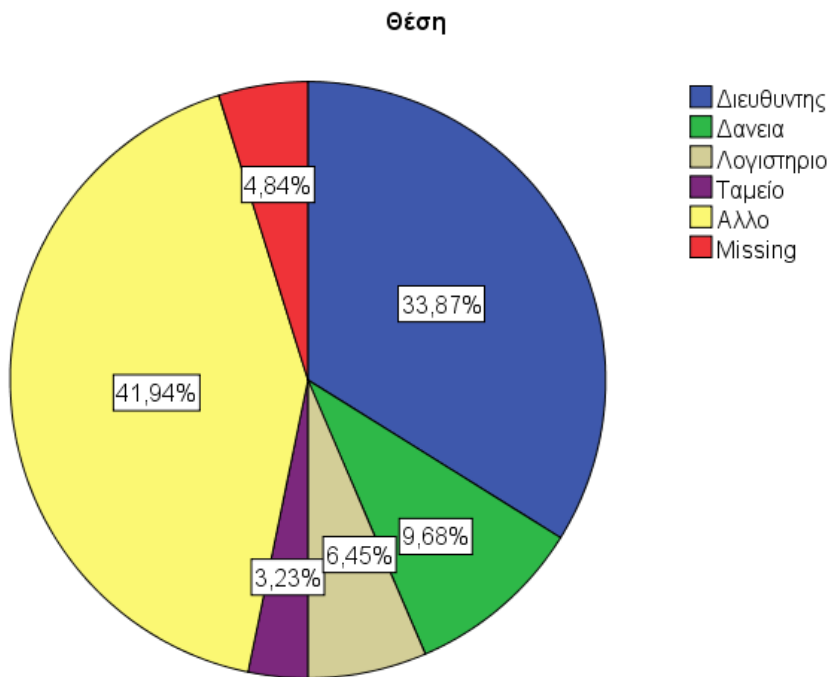
5.1 Ταυτότητα Δείγματος

Το ερωτηματολόγιο μοιράστηκε σε διάφορους υπαλλήλους του ομίλου της εθνικής τράπεζας. Όπως φάνηκε από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων το 50% περίπου ήταν υπάλληλοι της πρώην Probank, το 32% ήταν υπάλληλοι της Εθνικής Τράπεζας.

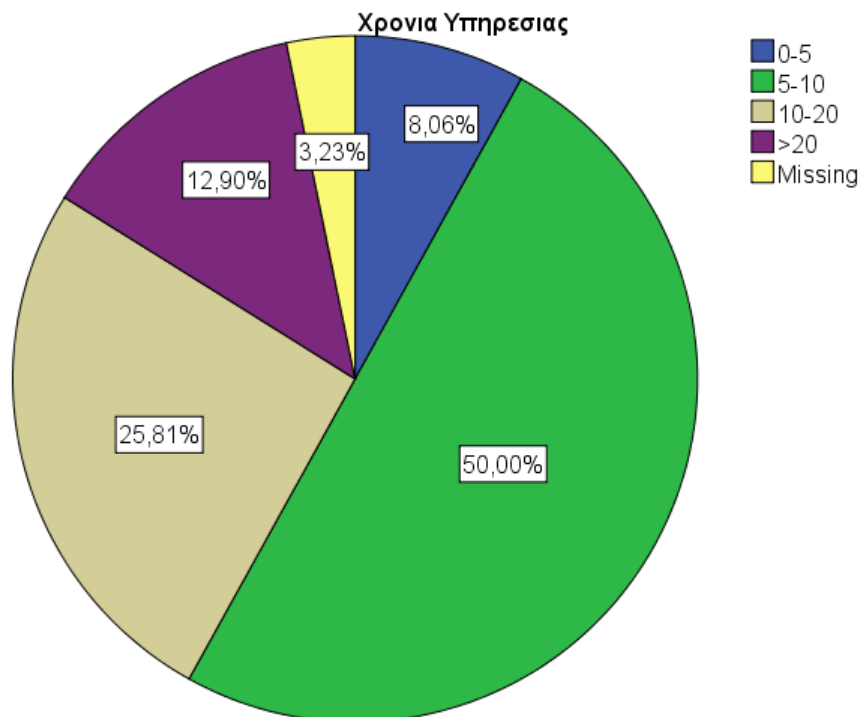
Σχήμα 4.1 Κατανομή του φορέα εργασίας των συμμετεχόντων.

Όσον αφορά τα πόστα στα οποία υπηρετούν οι υπάλληλοι που συμμετείχαν στην έρευνα μεγάλο μέρος των υπαλλήλων ήταν διευθυντικά στελέχη ενώ το 10% περίπου ασχολείται με τα δάνεια. Το 5% δεν προσδιόρισε τη θέση του στην τράπεζα ενώ το 42% περίπου δήλωσε άλλη δραστηριότητα όπως καταθέσεις, management, υποδοχή κλπ.

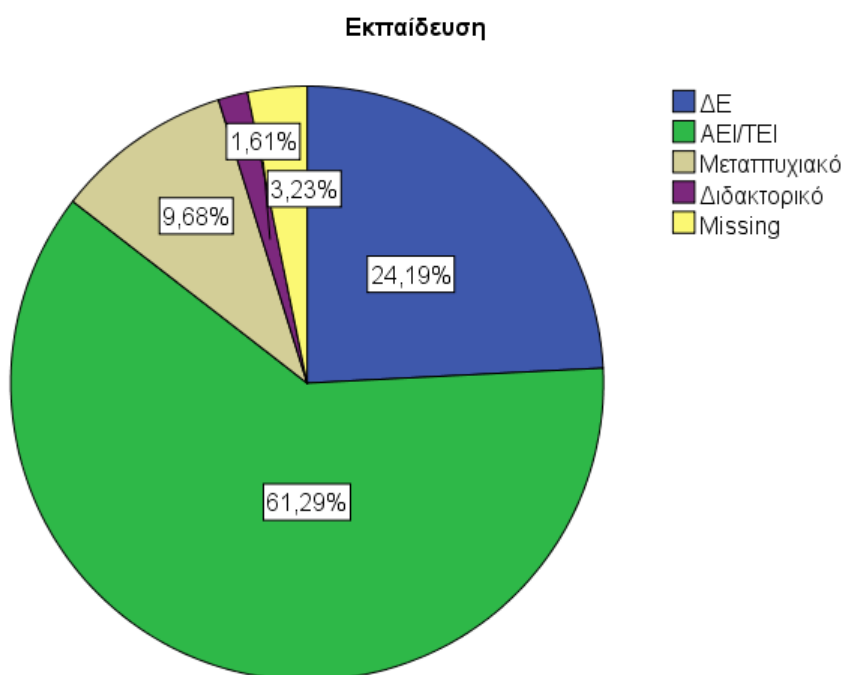
Σχήμα 4.2 Κατανομή της θέσης στην τράπεζα των συμμετεχόντων.

Όσο αφορά στα χρόνια προϋπηρεσίας των συμμετεχόντων τραπεζικών το 50% του δείγματος είχαν μικρή προϋπηρεσία 0-5 έτη ενώ το 25.81% είχε προϋπηρεσία από 10-20 έτη και το 13% είχε προϋπηρεσία άνω των 20 ετών. Το μεγάλο ποσοστό των «νέων» υπαλλήλων σχετίζεται με το γεγονός πως η πλειοψηφία των υπαλλήλων που συμμετείχαν στην έρευνα προέρχονταν από την Probank που γενικά είναι μια σχετικά καινούρια τράπεζα στον Ελλαδικό χώρο. Κατά συνέπεια και οι υπάλληλοι της δεν μπορεί να έχουν μεγάλη προϋπηρεσία.

Σχήμα 4.3 Κατανομή της προϋπηρεσίας των συμμετεχόντων.

Το μεγαλύτερο μέρος των συμμετεχόντων ήταν απόφοιτοι ΑΕΙ/ΤΕΙ (61,29%) ενώ το 25% ήταν απόφοιτοι λυκείου. Το σχετικά υψηλό ποσοστό της ΔΕ στους συμμετέχοντες έχει να κάνει με το γεγονός πως στις κρατικές τράπεζες όπως η Εθνική που είναι και η μεγαλύτερη και παλαιότερη ελληνική τράπεζα τα πρότυπα διορισμού δεν περιλάμβαναν υψηλά προσόντα. Όσο όμως τα χρόνια περνούσαν και το στελεχικό δυναμικό της χώρας αποκτούσε ολοένα και περισσότερο πρόσβαση στην μόρφωση το στελεχικό δυναμικό των τραπεζών άρχισε να αποκτά πτυχιούχους που θα είχαν μια πιο επιστημονική άποψη του αντικειμένου τους και θα μπορούσαν να αναλύσουν καλύτερα τις υπάρχουσες συνθήκες οικονομίας. Το 9,66% των ατόμων που απάντησαν στην έρευνα δήλωσαν πως κατείχαν μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών ενώ το 1,61% δήλωσε πως έχει διδακτορικό τίτλο.

Σχήμα 4.4 Κατανομή της εκπαίδευσης των συμμετεχόντων.

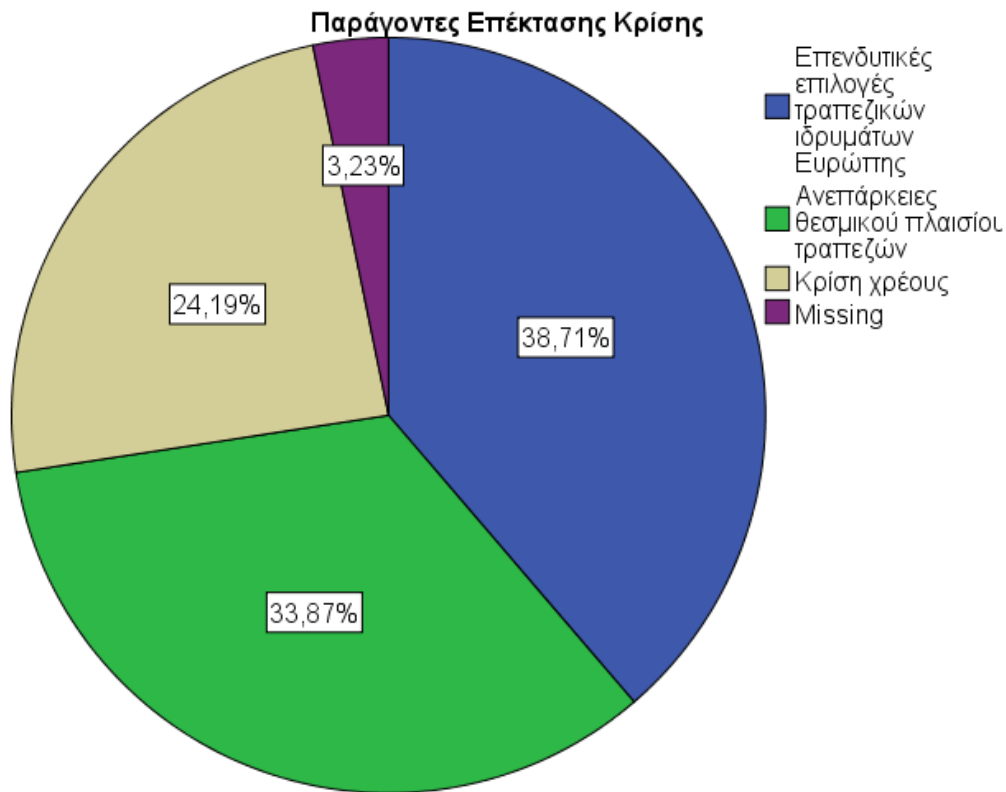
5.2 Αντίληψη για την άποψη της επίδρασης της αμερικάνικης κρίσης στην ευρωπαϊκή οικονομία

Στην δεύτερη ερώτηση του ερωτηματολογίου οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να απαντήσουν για το αν συνδέεται και με ποιον τρόπο η ευρωπαϊκή με την αμερικανική οικονομική κρίση.

Πίνακας 4.2.1: Συχνότητες απαντήσεων σχετικά με τους παράγοντες που βοήθησαν την κρίση από την αμερικάνικη στην ευρωπαϊκή οικονομία.

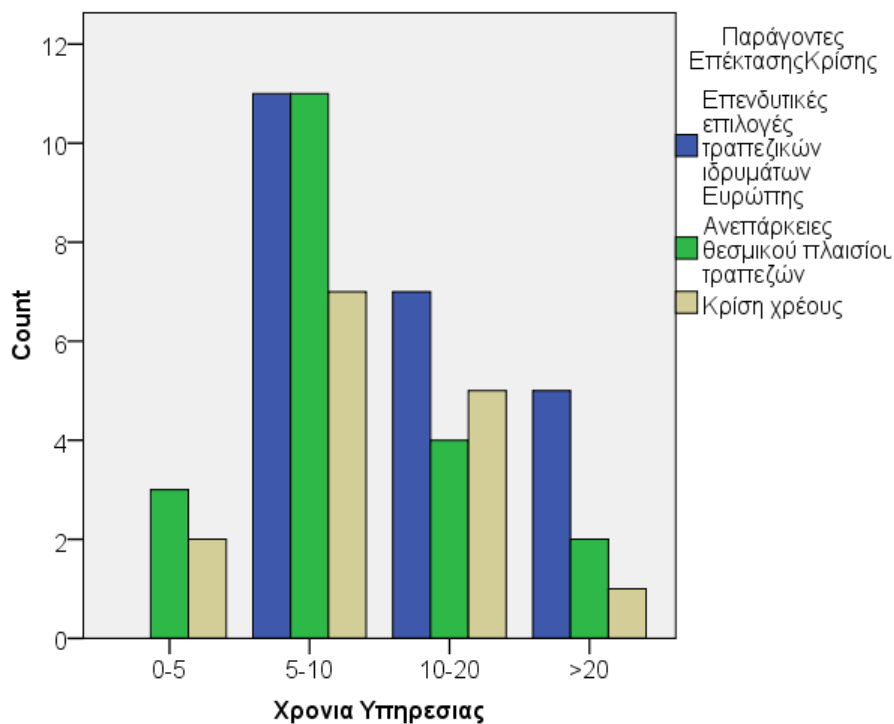
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Επενδυτικές επιλογές τραπεζικών ιδρυμάτων Ευρώπης	24	38,7	40,0	40,0
	Ανεπάρκειες θεσμικού πλαισίου τραπεζών	21	33,9	35,0	75,0
	Κρίση χρέους	15	24,2	25,0	100,0
	Total	60	96,8	100,0	
Missing	System	2	3,2		
Total		62	100,0		

Όπως φαίνεται από τον πίνακα 4.2.1 και το Σχήμα 4.5 το 38.7% (24 άτομα) πιστεύουν πως υπάρχει επίδραση και πως αιτία επέκτασης της κρίσης είναι οι επενδυτικές επιλογές των ευρωπαϊκών τραπεζικών ιδρυμάτων ενώ το 33,87% πιστεύει πως η βασική αιτία είναι η αποτυχία του θεσμικού πλαισίου των τραπεζών (Βασιλεία II). Σημαντικό ήταν και το ποσοστό (~25%) που απάντησε πως η συσχέτιση εντοπίζεται στην κρίση χρέους που εκδηλώθηκε σε ορισμένες χώρες της ευρωζώνης.

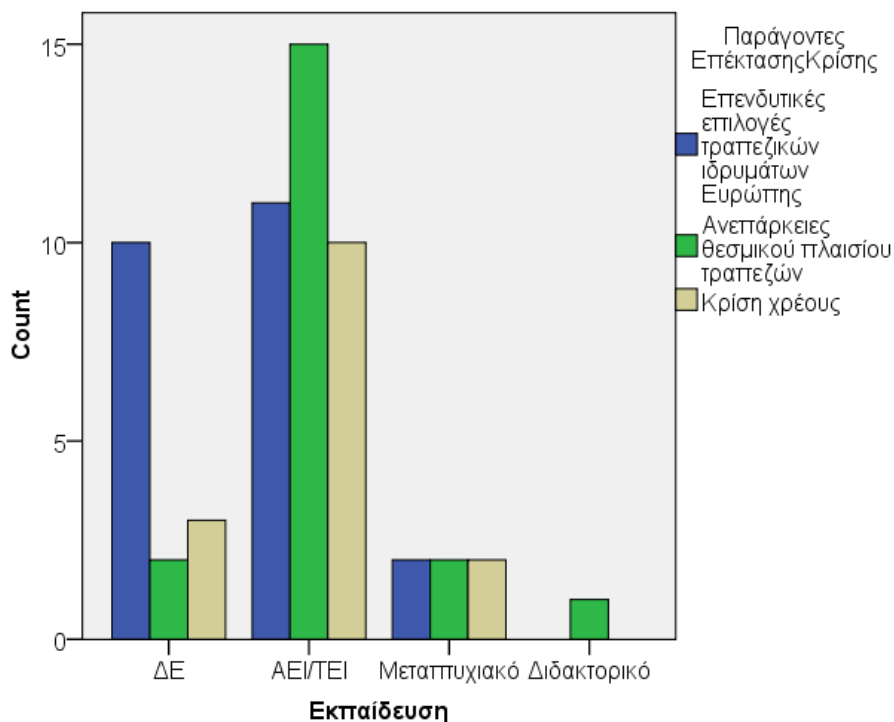
Σχήμα 4.5 Κατανομή των απαντήσεων των συμμετεχόντων για τους παράγοντες επέκτασης της κρίσης από την Αμερική στην Ευρώπη.

Οι απαντήσεις που δόθηκαν συσχετίστηκαν με τα χρόνια προϋπηρεσίας και το μορφωτικό επίπεδο των υπαλλήλων. Όσον αφορά στο συσχετισμό των ετών προϋπηρεσίας η επίδραση στη συγκεκριμένη απάντηση ήταν στατιστικά ασήμαντη ($p=0.429>0.05$). Από το Σχήμα 4.6 φαίνεται πως αυτοί που είχαν προϋπηρεσία 0-5 έτη δεν θεωρούν τις επενδυτικές επιλογές των ευρωπαϊκών τραπεζικών ιδρυμάτων ως αιτία εξάπλωσης της κρίσης γεγονός που ίσως μπορεί να αποδοθεί στη μικρή τους γνώση των τραπεζικών δρώμενων. Σε όλες τις άλλες κατηγορίες η κυρίαρχη απάντηση ήταν πως οι επενδυτικές επιλογές των ευρωπαϊκών τραπεζικών ιδρυμάτων έχουν καθοριστικό ρόλο στην επέκταση της κρίσης στην ευρωπαϊκή οικονομία.

Σχήμα 4.6 Απάντηση σχετικά με τους παράγοντες επέκτασης της κρίσης από την Αμερική στην Ευρώπη σε σχέση με τα χρόνια υπηρεσίας του υπαλλήλου.

Ανάλογα είναι και τα αποτελέσματα που προκύπτουν από το συσχετισμό του εκπαιδευτικού επιπέδου των συμμετέχοντων στην απάντηση για την επέκταση του χρέους. Από την ανάλυση χ^2 φαίνεται ότι είναι στατιστικά ασήμαντη η επίδραση του μορφωτικού επιπέδου των συμμετέχοντων με την απάντηση στο συγκεκριμένο ερώτημα. Είναι χαρακτηριστικό πως στις απαντήσεις που δόθηκαν οι απόφοιτοι ΑΕΙ/ΤΕΙ πιστεύουν στην πλειοψηφία τους πως η ανεπάρκεια της Βασιλείας ΙΙ ήταν η βασική αιτία που επεκτάθηκε η κρίση από την αμερικανική στην ευρωπαϊκή οικονομία.

Σχήμα 4.7 Απάντηση σχετικά με τους παράγοντες επέκτασης της κρίσης από την Αμερική στην Ευρώπη σε σχέση με το μορφωτικό επίπεδο του υπαλλήλου.

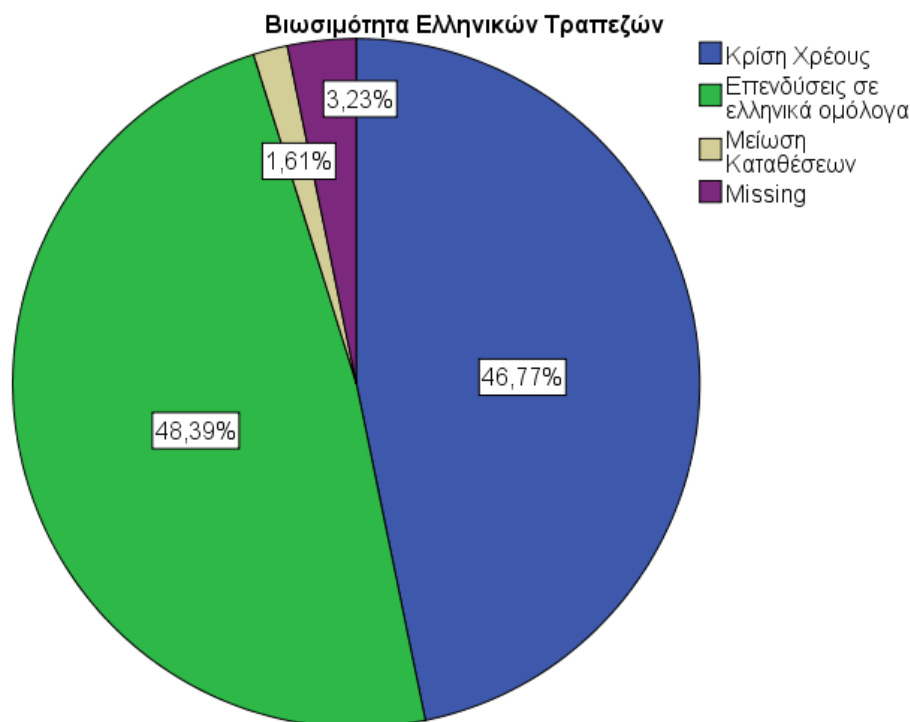
5.3 Πρόβλημα βιωσιμότητας ελληνικών τραπεζών

Στην ερώτηση 3 του ερωτηματολογίου οι συμμετέχοντες ζητήθηκε να απαντήσουν στο ερώτημα ποιες είναι οι αιτίες που οδήγησαν τις ελληνικές τράπεζες σε πρόβλημα βιωσιμότητας. Οι συχνότητες των απαντήσεων φαίνονται στον πίνακα 4.3.1.

Πίνακας 4.3.1: Συχνότητες των απαντήσεων για τις αιτίες του προβλήματος βιωσιμότητας των ελληνικών τραπεζών.

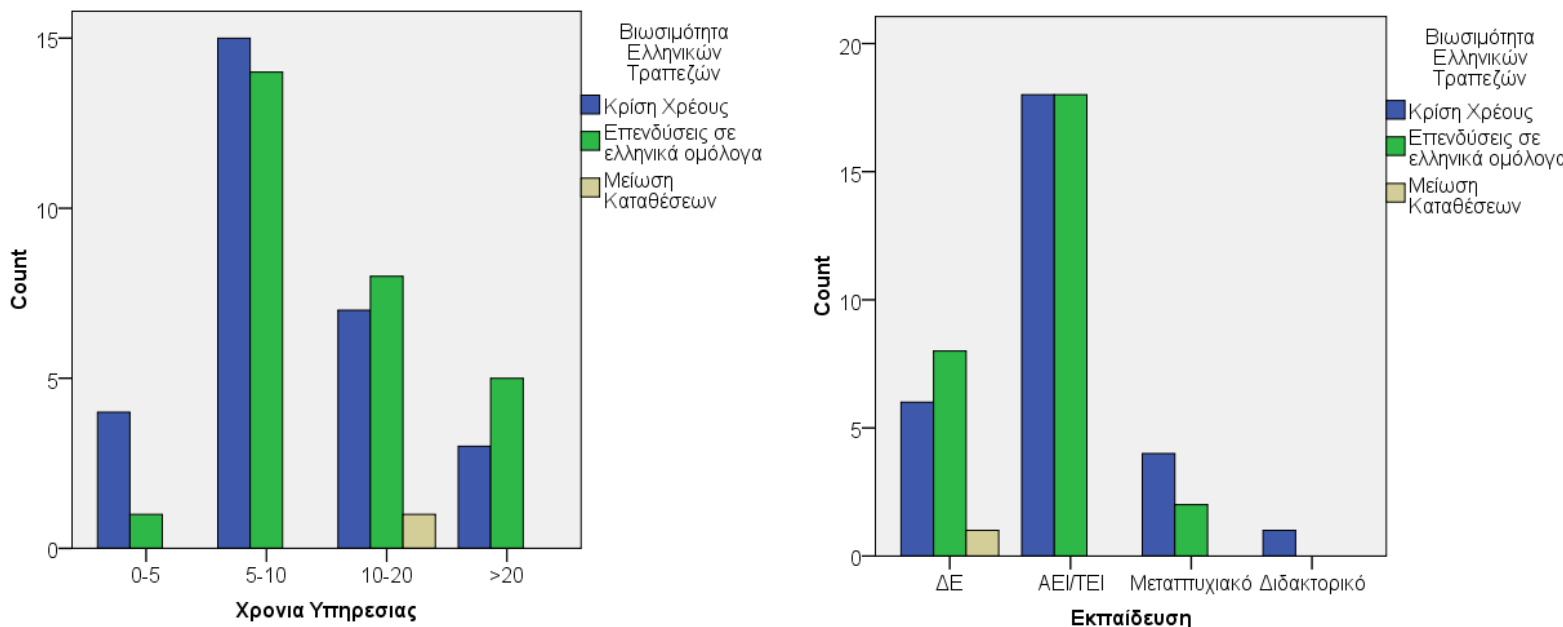
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Κρίση Χρέους	29	46,8	48,3	48,3
	Επενδύσεις σε ελληνικά ομόλογα	30	48,4	50,0	98,3
	Μείωση Καταθέσεων	1	1,6	1,7	100,0
	Total	60	96,8	100,0	
Missing	System	2	3,2		
Total		62	100,0		

Η εκδήλωση της κρίσης χρέους που οδήγησε στον δημοσιονομικό εκτροχιασμό της χώρας καθώς και οι επενδύσεις στα ελληνικά ομόλογα ήταν οι επικρατέστερες απαντήσεις ενώ μόλις ένας απάντησε πως ως αιτία του προβλήματος θεωρεί τη μείωση των καταθέσεων στις ελληνικές τράπεζες.

Σχήμα 4.8 Κατανομή συχνοτήτων στην ερώτηση σχετικά με τις αιτίες που οδήγησαν στο πρόβλημα βιωσιμότητας των ελληνικών τραπεζών.

Όσον αφορά στο συσχετισμό των απαντήσεων με τα χρόνια υπηρεσίας των συμμετεχόντων αποδείχθηκε ότι αυτή δεν είναι στατιστικά σημαντική ($p=0.532>0.05$). Από το Σχήμα 4.9 φαίνεται πως όσο αυξάνονται τα έτη προϋπηρεσίας στην τράπεζα αυξάνεται και το ποσοστό αυτών που θεωρούν ως κύρια αιτία της βιωσιμότητας των τραπεζών τις επενδύσεις σε ελληνικά ομόλογα. Αντίθετα όσοι έχουν μικρή προϋπηρεσία στην τράπεζα 0-10 έτη πιστεύουν στην πλειοψηφία τους πως η κύρια αιτία είναι η εκδήλωση της κρίσης χρέους. Ανάλογα είναι και τα αποτελέσματα της επίδρασης του μορφωτικού επιπέδου των συμμετεχόντων στις απαντήσεις. Για τους πτυχιούχους η κρίση χρέους και οι επενδύσεις στα ελληνικά ομόλογα συνεισέφεραν το ίδιο στη βιωσιμότητα των ελληνικών τραπεζών. Η επίδραση της μόρφωσης στην απάντηση είναι στατιστικά ασήμαντη ($p=0.562>0.05$).

Σχήμα 4.9 Συσχετισμός της ερώτησης για τις αιτίες βιωσιμότητας των ελληνικών τραπεζών με τον χρόνον προϋπηρεσίας και την εκπαίδευση των συμμετεχόντων.

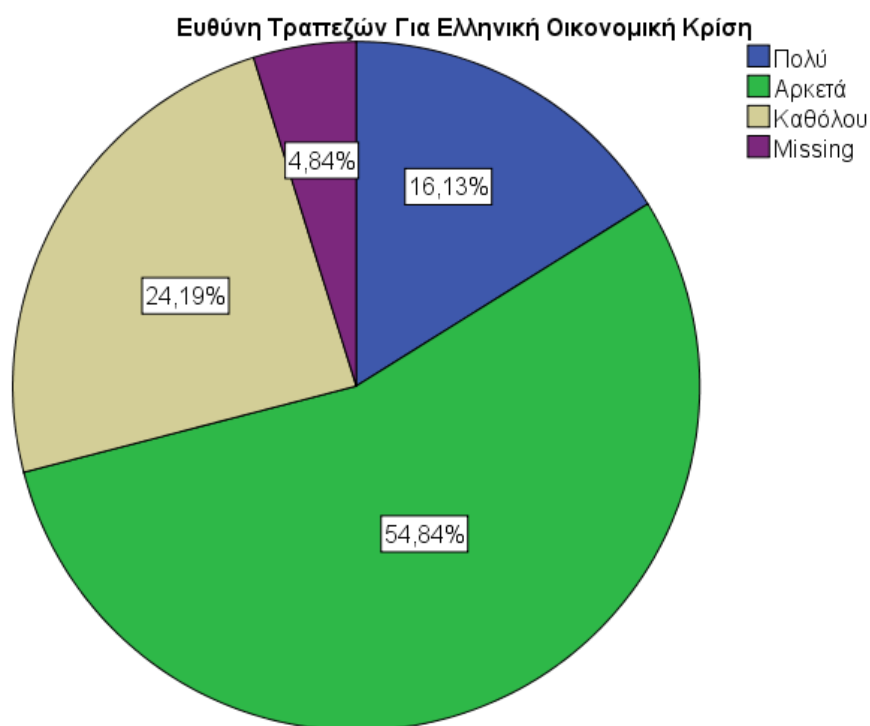
5.4 Επίδραση οικονομικής κρίσης στον τραπεζικό τομέα

Οι ερωτήσεις 4 έως 12 του ερωτηματολογίου είχαν ως στόχο να εξετάσουν την επίδραση της οικονομικής κρίσης στον τραπεζικό τομέα. Συγκεκριμένα στην ερώτηση 4 «Κατά πόσο πιστεύετε ότι οι τράπεζες ευθύνονται για την οικονομική κρίση στην Ελλάδα;» πάνω από τους μισούς συμμετέχοντες πιστεύουν πως οι ελληνικές τράπεζες ευθύνονται αρκετά για την ελληνική οικονομική κρίση.

Πίνακας 4.4.1: Συχνότητες απαντήσεων για την ευθύνη των τραπεζών στην ελληνική οικονομική κρίση.

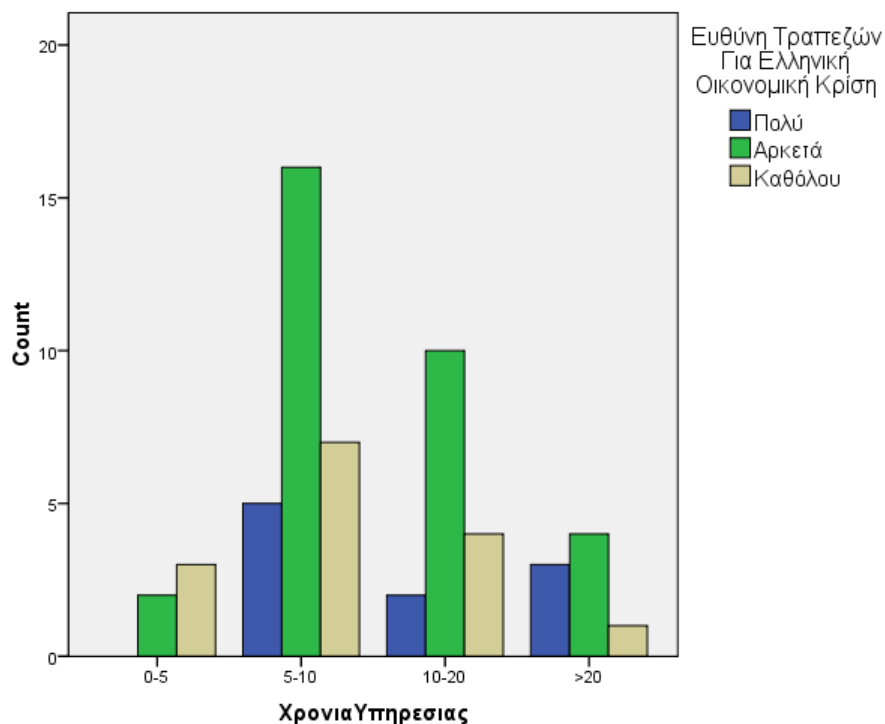
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ	10	16,1	16,9	16,9
	Αρκετά	34	54,8	57,6	74,6
	Καθόλου	15	24,2	25,4	100,0
	Total	59	95,2	100,0	
Missing	System	3	4,8		
Total		62	100,0		

Κατά συνέπεια το 55% σχεδόν απάντησε πως οι ελληνικές τράπεζες ευθύνονται αρκετά, το 16% περίπου απάντησε πως ευθύνονται πολύ και το 24% πως δεν έχουν καμία ευθύνη οι τράπεζες για την ελληνική οικονομική κρίση. Οι απαντήσεις σε αυτήν την ερώτηση απεικονίζουν την άποψη πως η ελληνική οικονομική κρίση αποτελεί στην ουσία κρίση του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

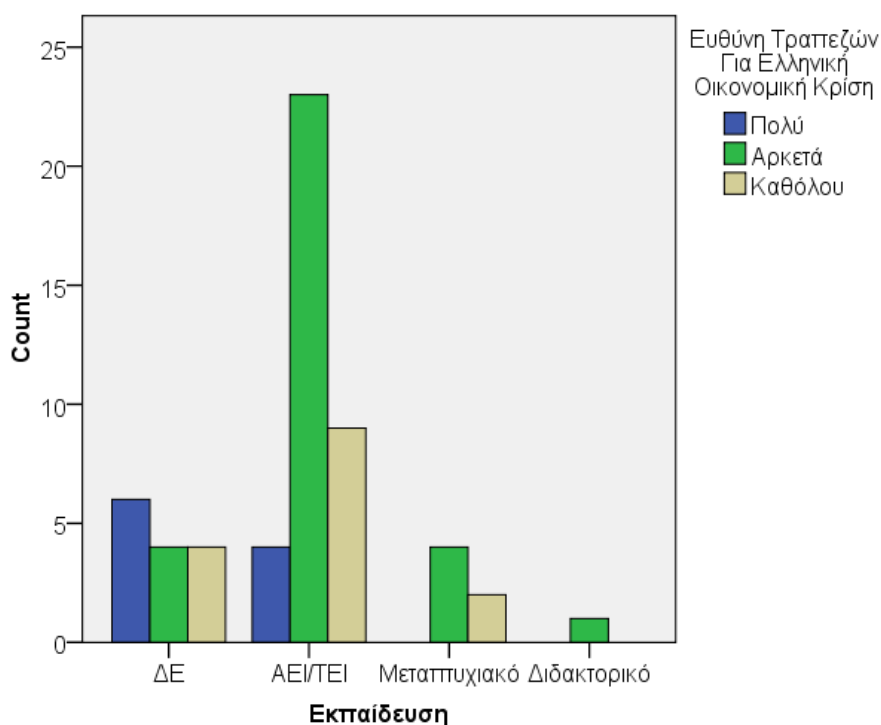
Σχήμα 4.10 Κατανομή συχνοτήτων για την ευθύνη των τραπεζών στην ελληνική οικονομική κρίση.

Η άποψη αυτή υπερισχύει στους συμμετέχοντες με 5-10 χρόνια προϋπηρεσίας ενώ σημαντικός αριθμός αυτών απάντησε πως θεωρεί πως η ελληνική οικονομική κρίση δεν οφείλεται καθόλου στις τράπεζες. Στην ίδια κατηγορία υπαλλήλων ανήκει και το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών που απάντησαν ότι οι τράπεζες έχουν πολύ ευθύνη για την ελληνική οικονομική κρίση. Η επίδραση των ετών προϋπηρεσίας είναι στατιστικά ασήμαντη ($p=0.412>0.05$) αλλά όπως φαίνεται από το Σχήμα 4.11 οι απαντήσεις μπορεί να ομαδοποιηθούν ανάλογα με την προϋπηρεσία των συμμετεχόντων και κατά συνέπεια, με την εμπειρία τους στον οικονομικό κλάδο.

Σχήμα 4.11 Συσχετισμός της ερώτησης για την επίδραση των ελληνικών τραπεζών στην ελληνική οικονομική κρίση με τα χρόνια προϋπηρεσίας των συμμετεχόντων.

Επίσης στατιστικά ασήμαντη είναι και η επίδραση του επιπέδου μόρφωσης στην απάντηση στη συγκεκριμένη ερώτηση ($p=0.110>0.05$). Οι απόφοιτοι ΑΕΙ στην πλειοψηφία τους δήλωσαν πως οι τράπεζες ευθύνονται αρκετά για την ελληνική οικονομική κρίση ενώ οι απόφοιτοι ΔΕ πιστεύουν πως είναι πολύ μεγάλη η ευθύνη που φέρουν οι ελληνικές τράπεζες για την κρίση. Η διαφορά αυτή στην απάντηση οφείλεται κατά κύριο λόγο στο γεγονός πως οι υπάλληλοι ΔΕ έχουν και μεγαλύτερη προϋπηρεσία με αποτέλεσμα να έχουν και μια καλύτερα διασαφηνισμένη άποψη σχετικά με την κίνηση των τραπεζών πριν την εκδήλωση της κρίσης και μπορούν κατά συνέπεια να αποτιμήσουν σε μεγαλύτερο βαθμό την επίδραση των τραπεζών στην εκδήλωση της κρίσης.

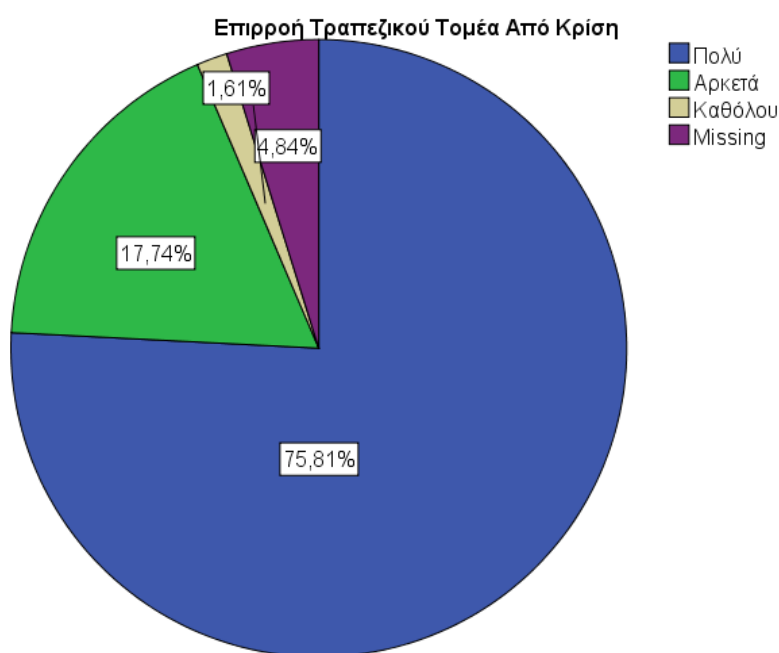
Σχήμα 4.12 Συσχετισμός της ερώτησης για την επίδραση των ελληνικών τραπεζών στην ελληνική οικονομική κρίση με το επίπεδο μόρφωσης των συμμετεχόντων.

Στην ερώτηση σχετικά με το πόσο ο τραπεζικός τομέας έχει επηρεαστεί από την οικονομική κρίση η συντριπτική πλειοψηφία (75.81%) απάντησε πολύ ενώ μόνο ένας (1,61%) είχε την άποψη πως η οικονομική κρίση άφησε ανεπηρέαστο τον τραπεζικό τομέα.

Πίνακας 4.4.2: Κατανομή συχνότητας για την ερώτηση κατά πόσο επηρεάστηκε ο τραπεζικός τομέας από την οικονομική κρίση.

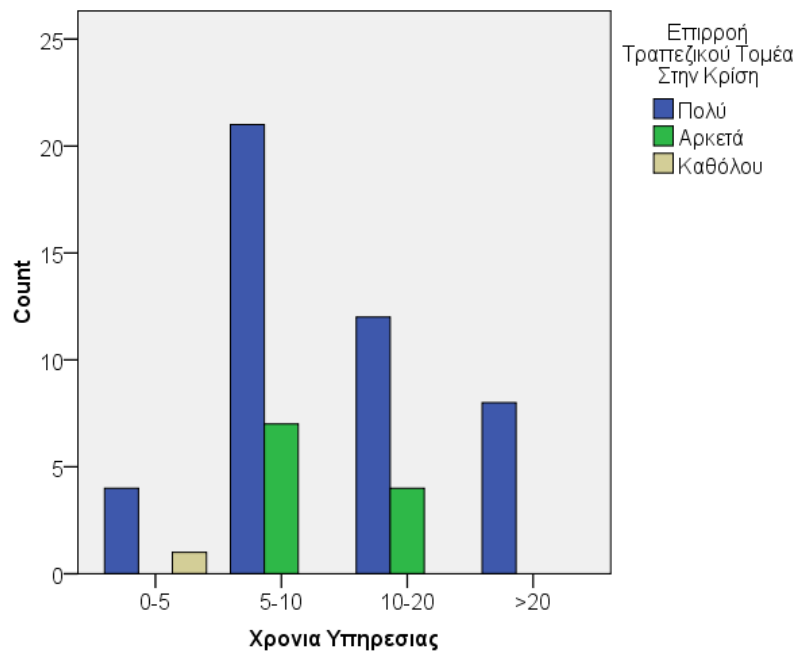
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ	47	75,8	79,7	79,7
	Αρκετά	11	17,7	18,6	98,3
	Καθόλου	1	1,6	1,7	100,0
	Total	59	95,2	100,0	
Missing	System	3	4,8		
Total		62	100,0		

Στη συγκεκριμένη ερώτηση δεν απάντησαν 3 άτομα (4.8%). Φαίνεται από την κατανομή των απαντήσεων πως για τους περισσότερους συμμετέχοντες το μεγαλύτερο ποσοστό θεωρεί τον τραπεζικό τομέα αναπόσπαστο κομμάτι του συστήματος της ελληνικής οικονομίας και για αυτό δεν μπορεί να μείνει ανεπηρέαστος από την ελληνική οικονομική κρίση.

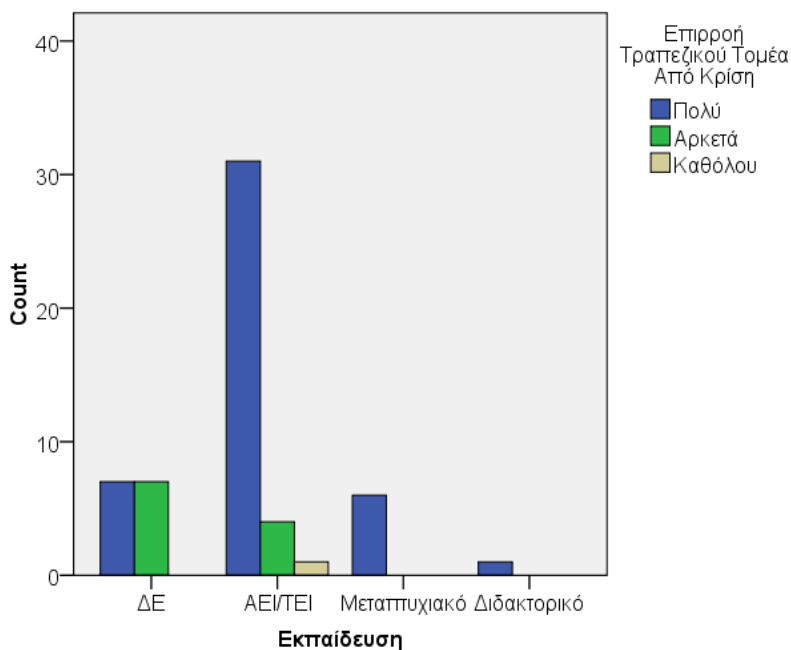
Σχήμα 4.13: Κατανομή συχνοτήτων στην ερώτηση σχετικά με το πόσο έχει επηρεαστεί ο τραπεζικός τομέας από την ελληνική οικονομική κρίση.

Ο συσχετισμός των χρόνων προϋπηρεσίας των συμμετέχοντων με τις απαντήσεις στη συγκεκριμένη ερώτηση έδειξε πως υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση ($p=0.028<0.05$). Συγκεκριμένα όπως φαίνεται από το Σχήμα 4.14 όσο αυξάνεται ο χρόνος προϋπηρεσίας και άρα η εμπειρία των συμμετέχοντων τόσο πιο κυρίαρχη είναι η άποψη πως ο τραπεζικός τομέας έχει επηρεαστεί πολύ από την οικονομική κρίση.

Σχήμα 4.14: Συσχετισμός των χρόνων προϋπηρεσίας με την ερώτηση κατά πόσο επηρεάστηκε ο τραπεζικός τομέας από την οικονομική κρίση.

Αντίθετα ο συσχετισμός του μορφωτικού επιπέδου των συμμετέχοντων με την απάντηση στην ερώτηση κατά πόσο έχει επηρεαστεί ο τραπεζικός τομέας από την κρίση δείχνει ότι υπάρχει στατιστικά ασήμαντη διαφορά ($p=0.059 > 0.05$).

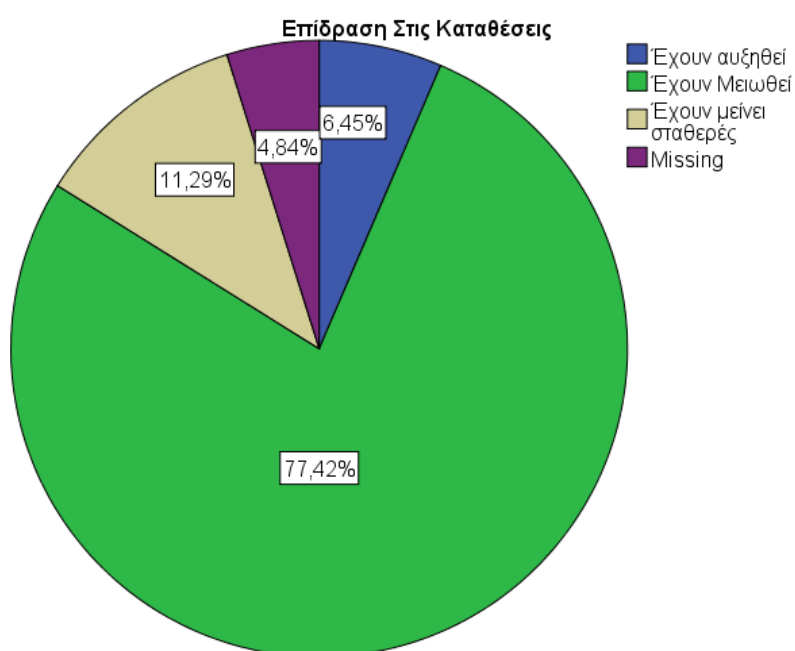

Σχήμα 4.15: Συσχετισμός του μορφωτικού επιπέδου των συμμετεχόντων με την ερώτηση κατά πόσο επηρεάστηκε ο τραπεζικός τομέας από την οικονομική κρίση

Το 77,42% των συμμετεχόντων απάντησε πως οι καταθέσεις έχουν μειωθεί ενώ μόλις το 6,45% απάντησε πως οι καταθέσεις αυξήθηκαν. Για το 11,29% του δείγματος οι καταθέσεις εν καιρώ οικονομικής κρίσης έχουν μείνει σταθερές. Αυτά τα ποσοστά υποδηλώνουν πως η οικονομική κρίση επηρεάζει όχι μόνο τους επιχειρηματίες αλλά και τους ιδιώτες δεδομένου ότι τα μέτρα λιτότητας που ακολουθούνται για την αντιμετώπιση της κρίσης επηρεάζουν τις αποταμιεύσεις οι οποίες ή δεν αυξάνονται γιατί πλέον δεν υπάρχει η δυνατότητα ή καταναλώνονται για να καλύψουν τις τρέχουσες ανάγκες.

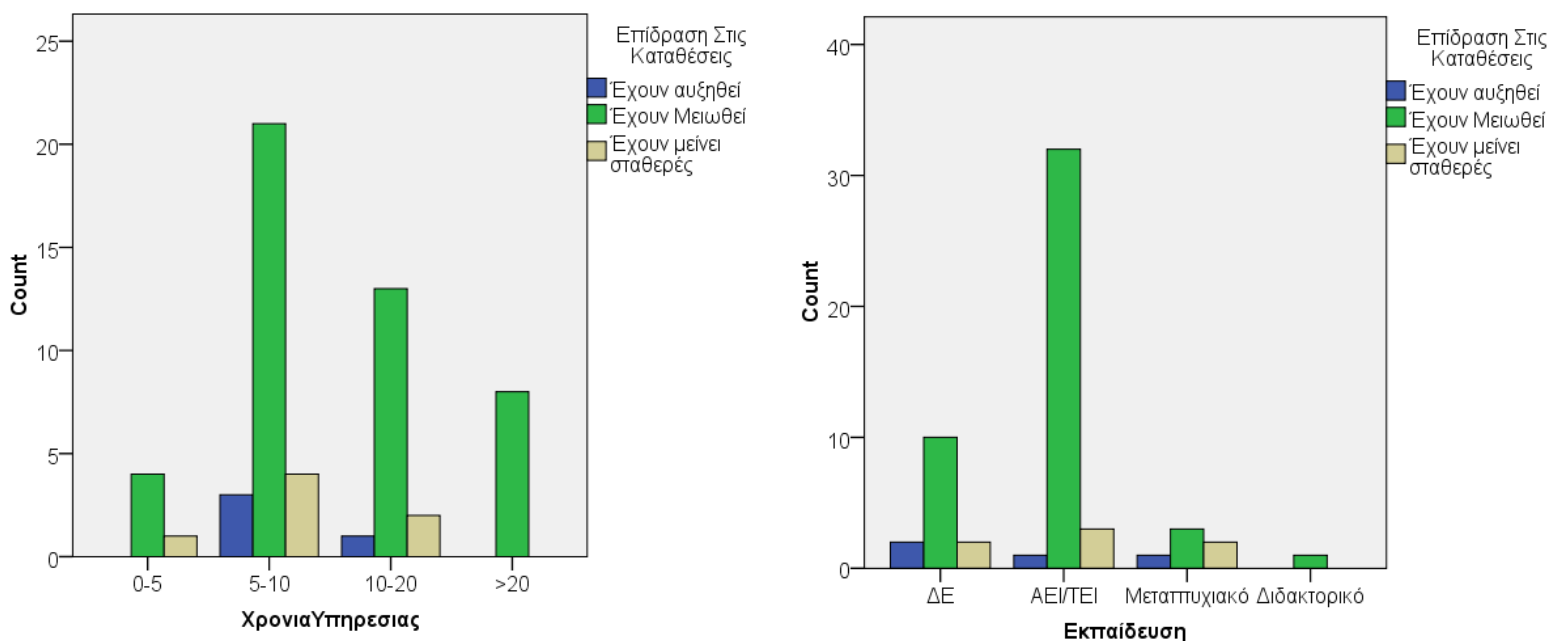
Πίνακας 4.4.3: Επίδραση της οικονομικής κρίσης στις καταθέσεις

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Έχουν αυξηθεί	4	6,5	6,8	6,8
Έχουν Μειωθεί	48	77,4	81,4	88,1
Έχουν μείνει σταθερές	7	11,3	11,9	100,0
Total	59	95,2	100,0	
Missing System	3	4,8		
Total	62	100,0		

Σχήμα 4.16: Κατανομή συχνοτήτων για την ερώτηση κατά πόσο η οικονομική κρίση επηρέασε τις καταθέσεις των συμμετέχοντων.

Τα χρόνια προϋπηρεσίας και το μορφωτικό επίπεδο δεν επηρεάζουν τις απαντήσεις των συμμετέχοντων με στατιστικά σημαντικό τρόπο ($p=0.774$ και $p=0.332$ αντίστοιχα $p>0.05$).

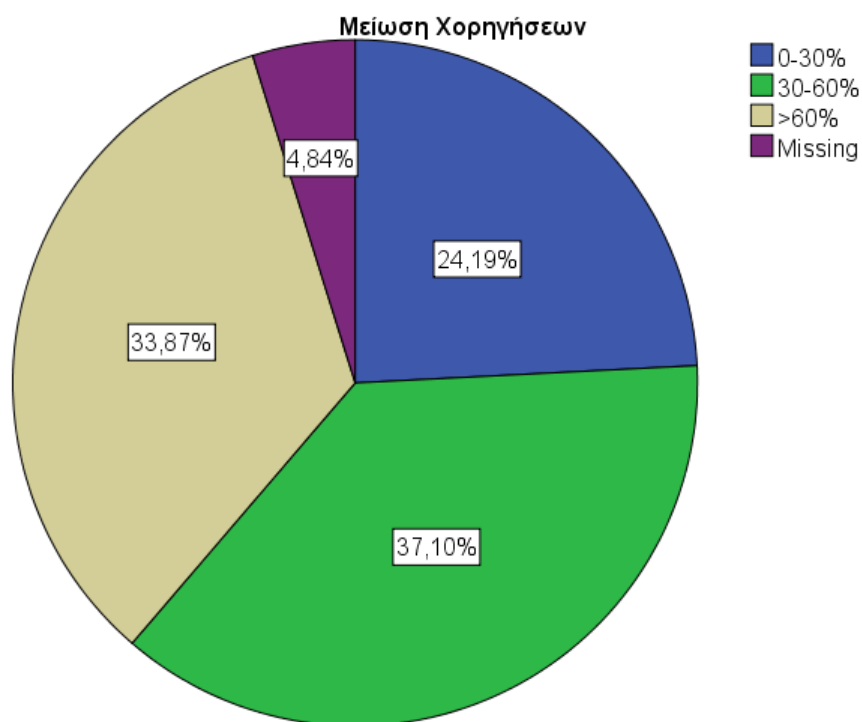

Σχήμα 4.17: Συσχετισμός του κατά πόσο έχουν επηρεαστεί οι καταθέσεις στην περίοδο της οικονομικής κρίσης με τα χρόνια προϋπηρεσίας και το μορφωτικό επίπεδο των συμμετέχοντων.

Στην περίοδο της οικονομικής κρίσης οι τράπεζες αντιδρούν προκειμένου να εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητα τους με μείωση των χορηγήσεων. Το 37,1% των συμμετέχοντων πιστεύει πως η μείωση των χορηγήσεων στις ελληνικές τράπεζες είναι 30-60% ενώ το 34% περίπου πιστεύει πως η μείωση των χορηγήσεων ξεπερνάει το 60%. Αξίζει να σημειωθεί πως δεδομένου ότι το δείγμα που συμμετέχει στην έρευνα ανήκει σε έναν από τρεις μεγαλύτερους ελληνικούς τραπεζικούς ομίλους οι απαντήσεις περιέχουν έντονα το υποκειμενικό στοιχείο και δεν μπορούν να γενικευτούν για όλες τις ελληνικές τράπεζες.

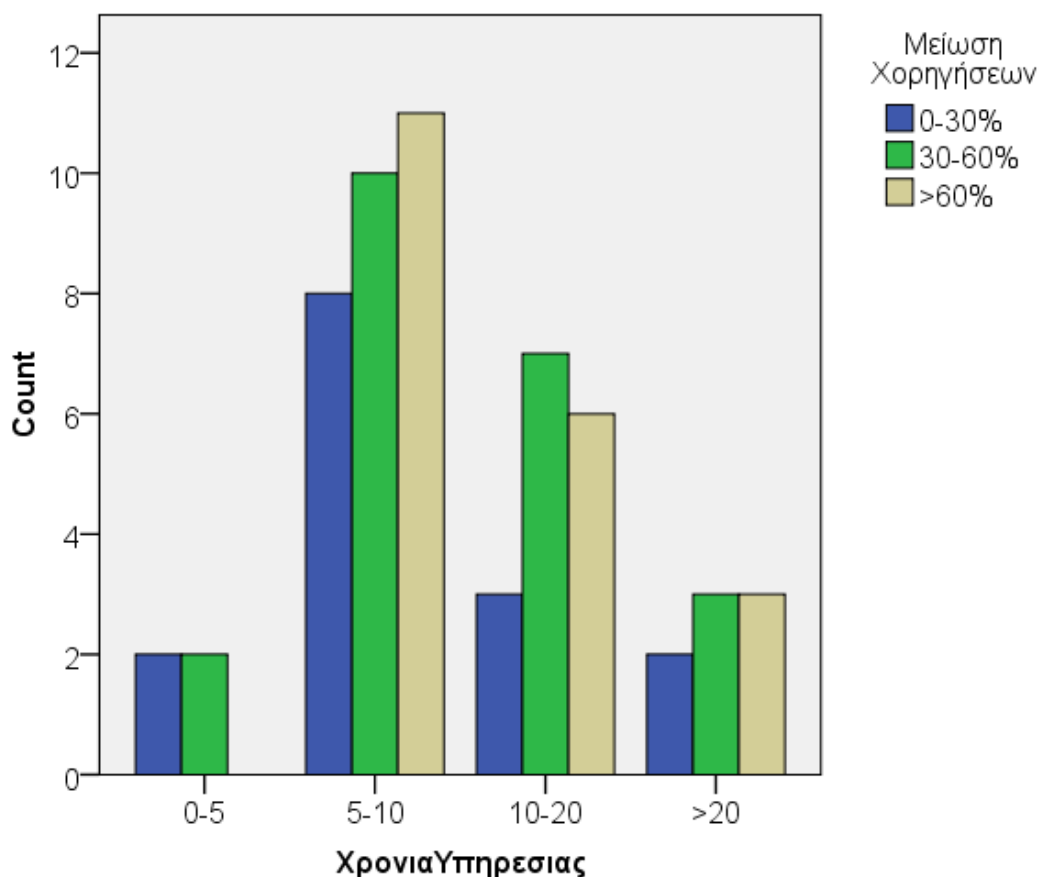
Πίνακας 4.4.4: Κατανομή συχνοτήτων για το κατά πόσο έχουν μειωθεί οι χορηγήσεις των τραπεζών στην περίοδο της κρίσης

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0-30%	15	24,2	25,4	25,4
30-60%	23	37,1	39,0	64,4
>60%	21	33,9	35,6	100,0
Total	59	95,2	100,0	
Missing System	3	4,8		
Total	62	100,0		

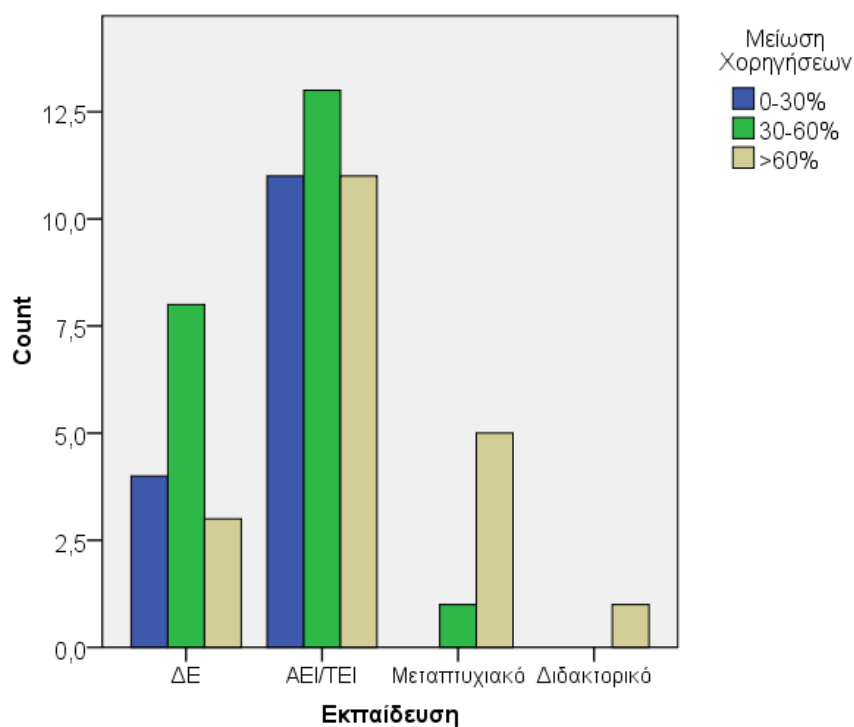
Σχήμα 4.18: Κατανομή συχνοτήτων για το κατά πόσο έχουν μειωθεί οι χορηγήσεις των τραπεζών στην περίοδο της κρίσης

Από αυτούς που απάντησαν πως οι χορηγήσεις των τραπεζών μειώθηκαν πάνω από 60% η πλειοψηφία είχε προϋπηρεσία από 5-10 χρόνια ενώ από όσους είχαν προϋπηρεσία από 10+20 έτη η πλειοψηφία απάντησε πως οι χορηγήσεις έχουν μειωθεί σημαντικά στην περίοδο της κρίσης από 30-60%. Στην κατηγορία των «παλιών» υπαλλήλων δηλαδή αυτών που έχουν υπηρεσία πάνω από 20 χρόνια υπάρχει ισομορφασμένη η άποψη πως οι χορηγήσεις έχουν μειωθεί από 30-60% και πάνω από 60%.

Σχήμα 4.19: Συσχετισμός της μείωσης των χορηγήσεων στην περίοδο της κρίσης με τα χρόνια υπηρεσίας των συμμετέχοντων.

Από τους συμμετέχοντες οι κάτοχοι μεταπτυχιακού στην πλειοψηφία τους απάντησαν πως η μείωση των χορηγήσεων είναι μεγαλύτερη του 60% ενώ από τους απόφοιτους ΑΕΙ /ΤΕΙ η πλειοψηφία απάντησε πως η μείωση στις χορηγήσεις κυμαίνεται από 30-60%. Στην κατηγορία αυτή ανήκει και το μεγαλύτερο μέρος αυτών που απάντησαν πως υπάρχει μικρή μείωση στις χορηγήσεις (0-30%).

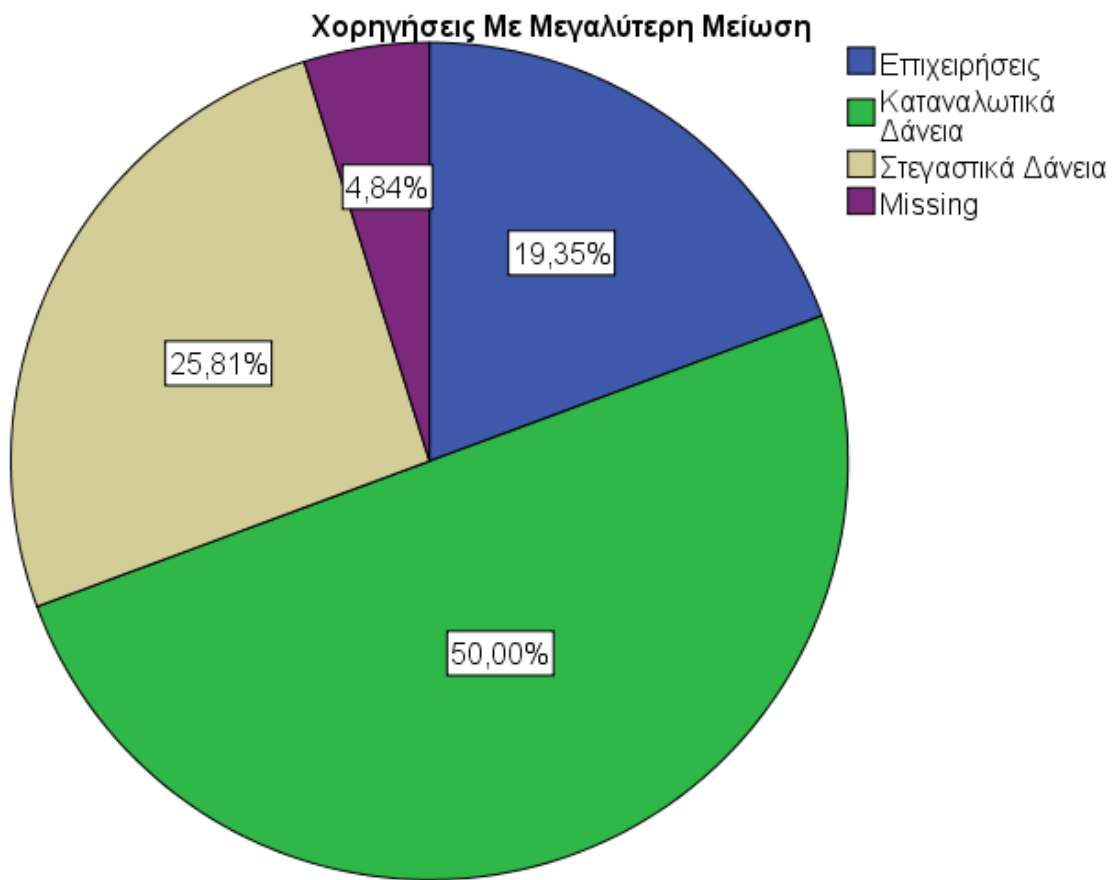

Σχήμα 4.20: Συσχετισμός της μείωσης των χορηγήσεων στην περίοδο της κρίσης με το μορφωτικό επίπεδο των συμμετέχοντων.

Το 50% των συμμετεχόντων στην έρευνα πιστεύουν ότι τη μεγαλύτερη μείωση την παρουσιάζουν τα καταναλωτικά δάνεια (50%) ενώ το 26% περίπου πιστεύει πως τα στεγαστικά είναι αυτά που παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη μείωση και το 19% πιστεύει ότι οι χορηγήσεις προς τις επιχειρήσεις είναι αυτές που έχουν μειωθεί.

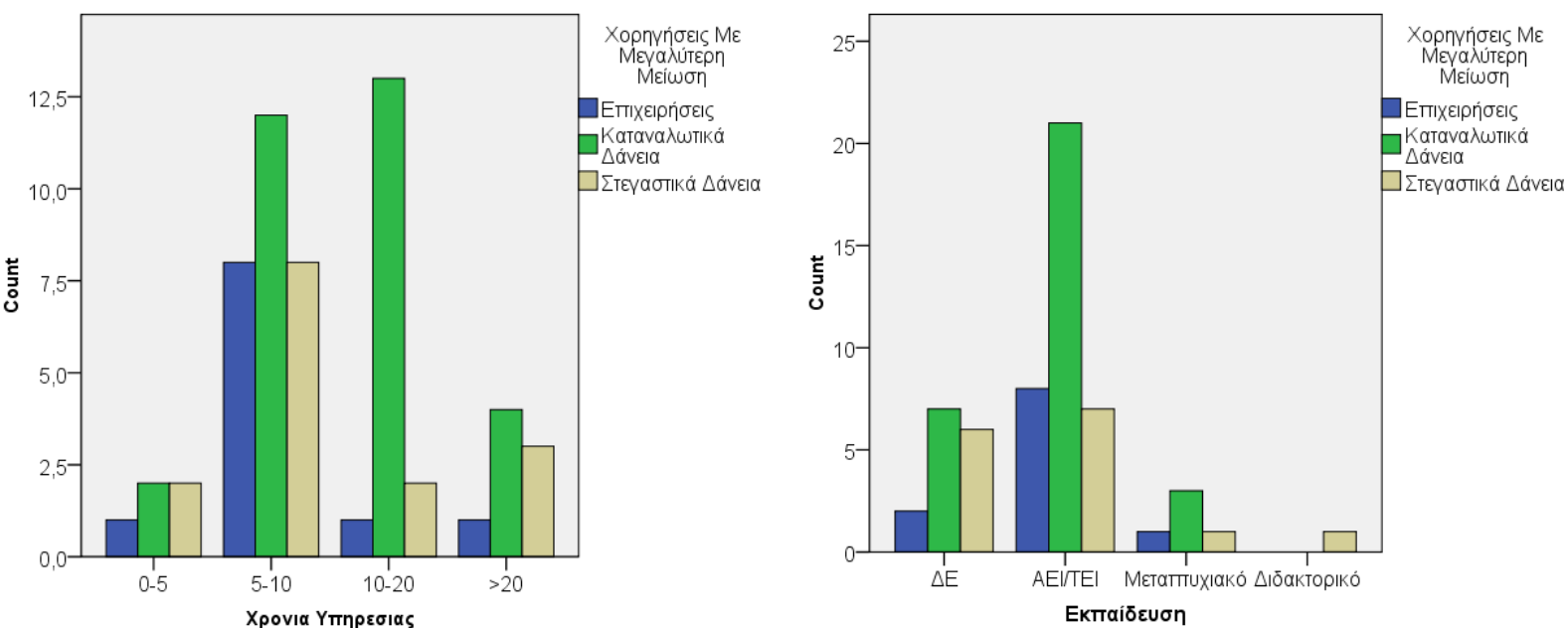
Πίνακας 4.4.5: Κατανομή συχνοτήτων για το σε ποιον τομέα έχει παρατηρηθεί η μεγαλύτερη μείωση χορηγήσεων

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Επιχειρήσεις	12	19,4	20,3	20,3
	Καταναλωτικά Δάνεια	31	50,0	52,5	72,9
	Στεγαστικά Δάνεια	16	25,8	27,1	100,0
	Total	59	95,2	100,0	
Missing	System	3	4,8		
Total		62	100,0		

Σχήμα 4.21: Κατανομή συχνοτήτων για τη μεγαλύτερη μείωση στις χορηγήσεις.

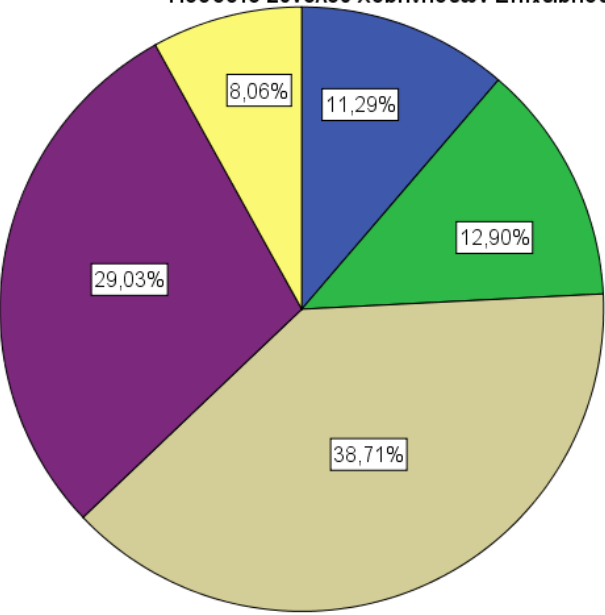
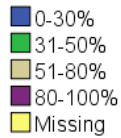
Από τους συμμετέχοντες της έρευνας που απάντησαν πως η μεγαλύτερη μείωση συναντάται στις χορηγήσεις καταναλωτικών δανείων οι περισσότεροι άνηκαν στην κατηγορία αυτών με προϋπηρεσία 10-20 χρόνια και είχαν πτυχίο ΑΕΙ/ΤΕΙ. Παρόλα αυτά η επίδραση του χρόνου προϋπηρεσίας ήταν στατιστικά ασήμαντη ($p=0.251>0.05$) όπως και η επίδραση του μορφωτικού επιπέδου των συμμετεχόντων ($p=0.503>0.05$).

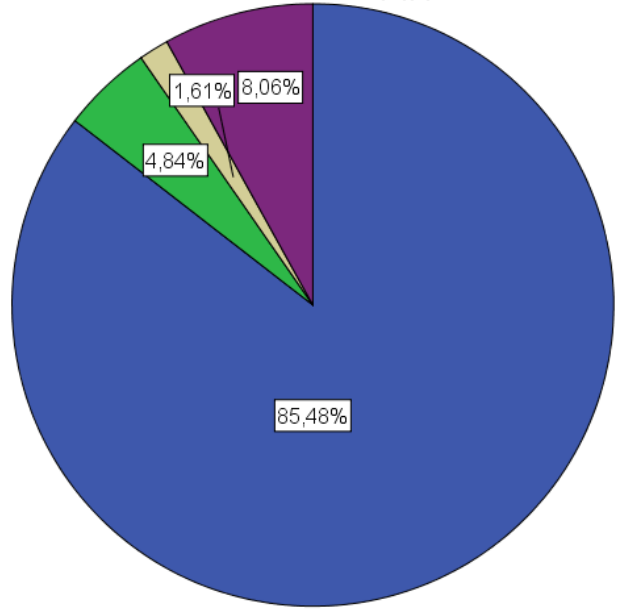
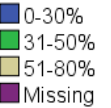
Σχήμα 4.22: Συσχετισμός της ερώτησης για την μεγαλύτερη μείωση στις χορηγήσεις με τα χρόνια προϋπηρεσίας και το μορφωτικό επίπεδο των συμμετέχοντων.

Στην ερώτηση σε τι ποσοστό του συνόλου των χορηγήσεων έχει υποστεί μείωση κάθε κλάδος χορηγήσεων το σύνολο των υπαλλήλων που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο πιστεύουν πως πολύ μεγάλο ποσοστό επί του συνόλου αποτελούν οι χορηγήσεις στις επιχειρήσεις (50-80%) (~39%) ενώ στην πλειοψηφία τους πιστεύουν πως πολύ μικρό ποσοστό του συνόλου των χορηγήσεων (0-30%) αποτελούν τα στεγαστικά και τα καταναλωτικά δάνεια.

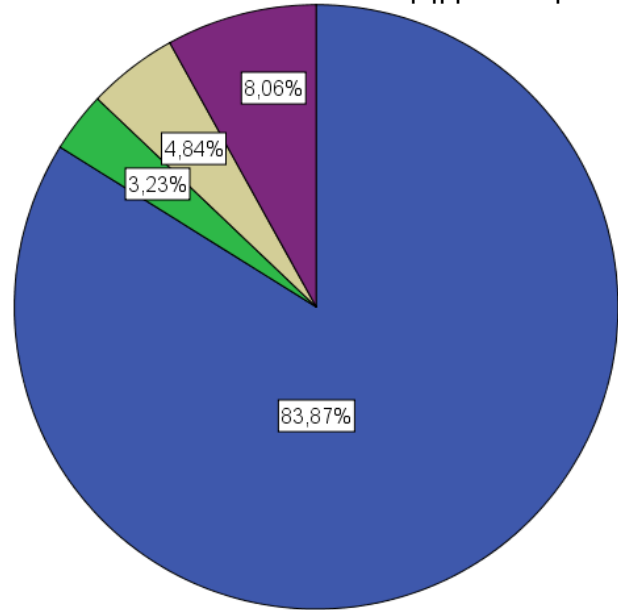
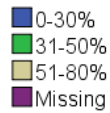
Ποσοστό Συνόλου Χορηγήσεων Επιχειρησείς

Ποσοστό Συνόλου Χορηγήσεων Καταναλωτικών

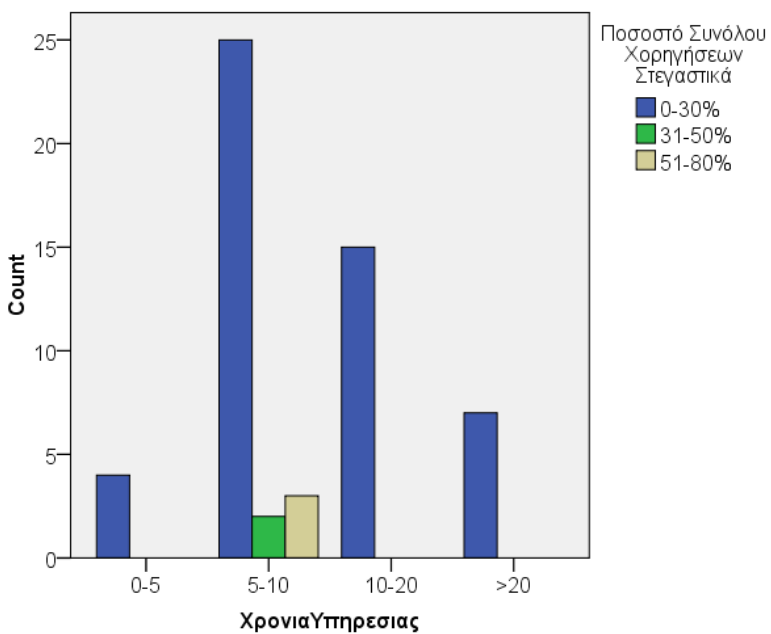
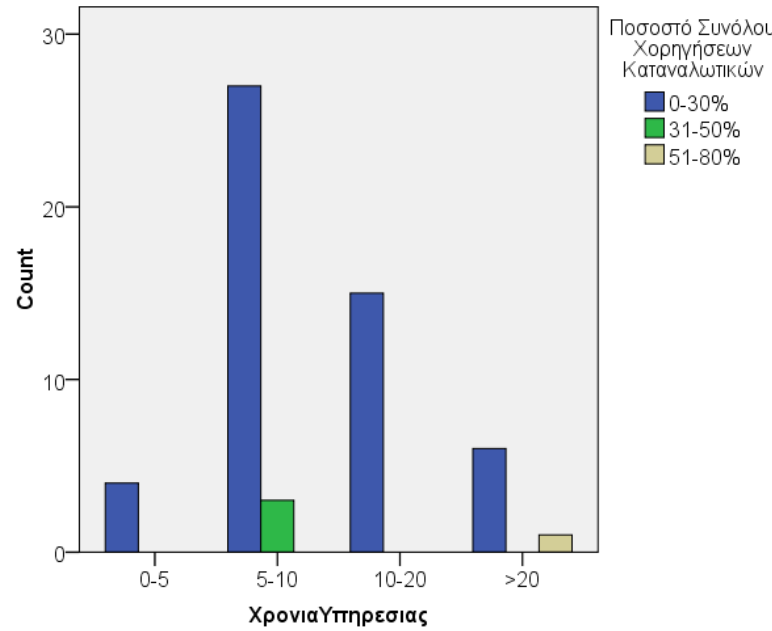
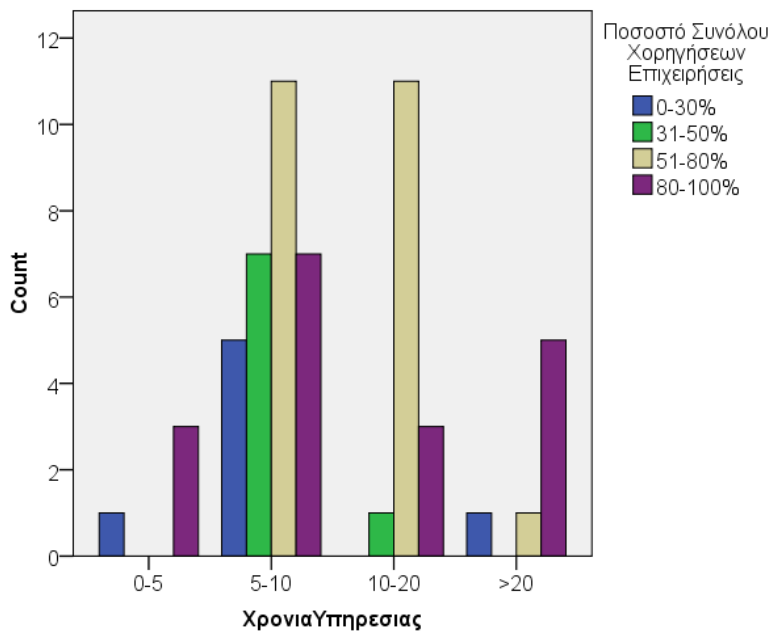

Ποσοστό Συνόλου Χορηγήσεων Στεγαστικά

Σχήμα 4.23: Κατανομή συχνοτήτων για το ποσοστό επί του συνόλου των χορηγήσεων των επιχειρηματικών, των καταναλωτικών και των στεγαστικών δανείων.

Τα χρόνια προϋπηρεσίας επιδρούν στατιστικά σημαντικά ($p=0.015 < 0.05$) στην άποψη για το ποσοστό επί των συνολικών χορηγήσεων των επιχειρηματικών δανείων ενώ η εκπαίδευση δεν έχει κάποια στατιστικά σημαντική επίδραση.

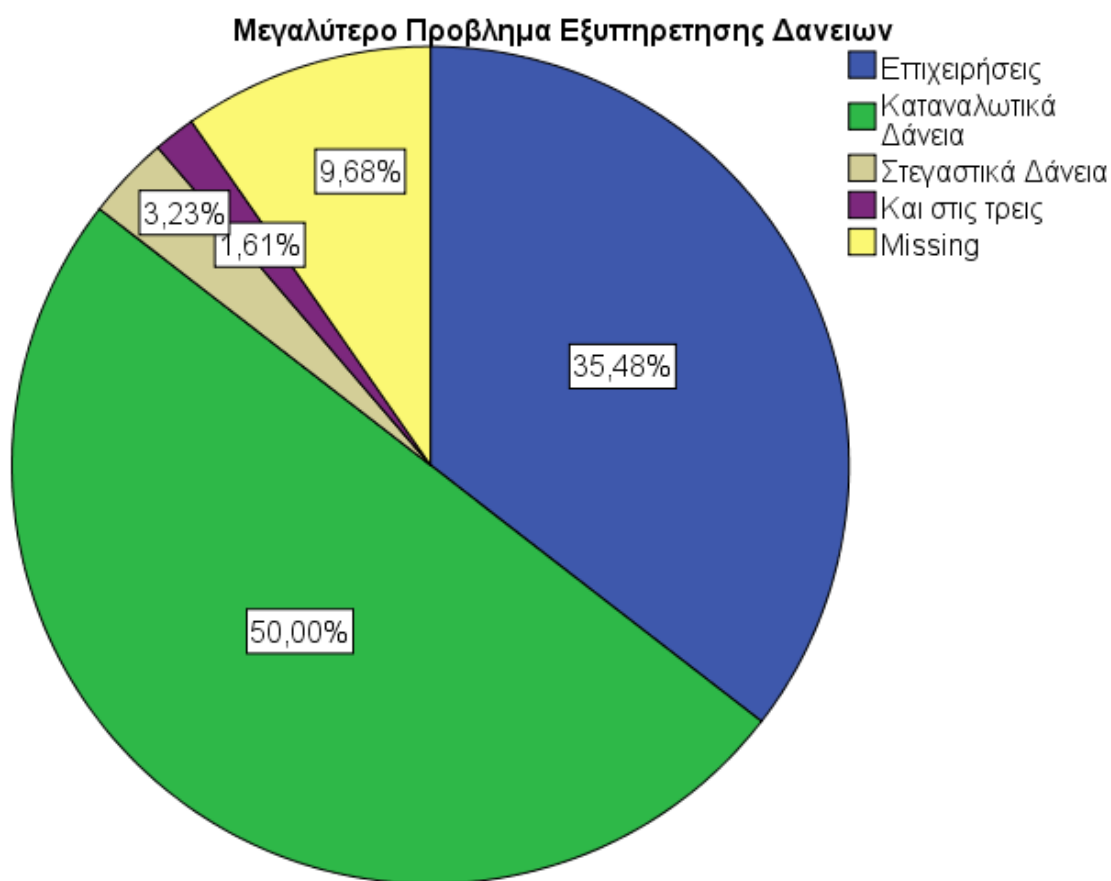

Σχήμα 4.24: Συσχετισμός των ετών προϋπηρεσίας των υπαλλήλων με την ερώτηση σχετικά με το ποσοστό επί του συνόλου των χορηγήσεων των επιχειρηματικών, των καταναλωτικών και των στεγαστικών δανείων.

Σύμφωνα με τους συμμετέχοντες τα καταναλωτικά δάνεια είναι αυτά που παρουσιάζουν το μεγαλύτερο πρόβλημα στην εξυπηρέτησή τους ενώ ακολουθούν τα επιχειρηματικά και τα στεγαστικά δάνεια.

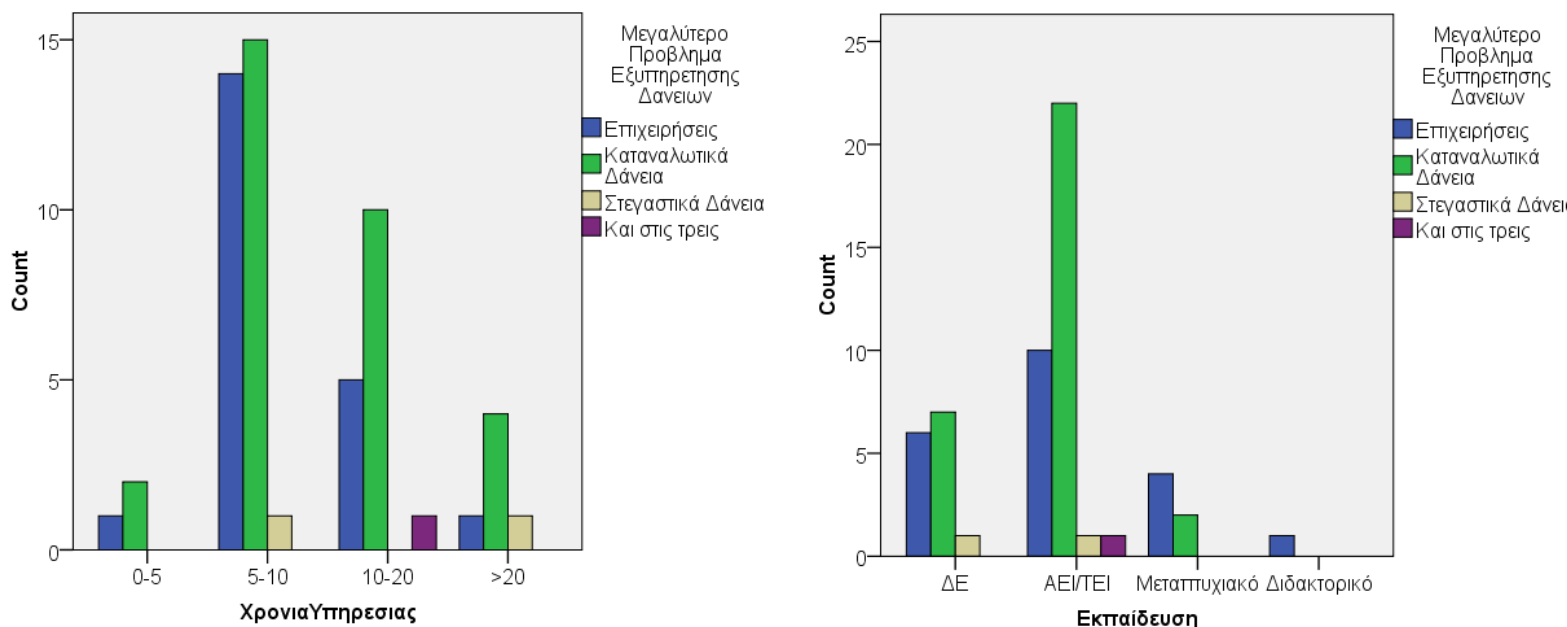
Πίνακας 4.4.6: Συχνότητες σχετικά με την δυσκολία εξυπηρέτησης δανείου

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Επιχειρήσεις	22	35,5	39,3	39,3
	Καταναλωτικά Δάνεια	31	50,0	55,4	94,6
	Στεγαστικά Δάνεια	2	3,2	3,6	98,2
	Και στις τρεις	1	1,6	1,8	100,0
	Total	56	90,3	100,0	
Missing	System	6	9,7		
Total		62	100,0		

Σχήμα 4.25: Κατανομή συχνοτήτων για την απάντηση στην ερώτηση σχετικά με τη δυσκολία εξυπηρέτησης των δανείων.

Από αυτούς που απάντησαν πως τα καταναλωτικά δάνεια παρουσιάζουν μεγαλύτερο πρόβλημα στην εξυπηρέτησή τους οι περισσότεροι είχαν 5-10 προϋπηρεσίας και ήταν κάτοχοι διπλώματος ΑΕΙ/ΤΕΙ.

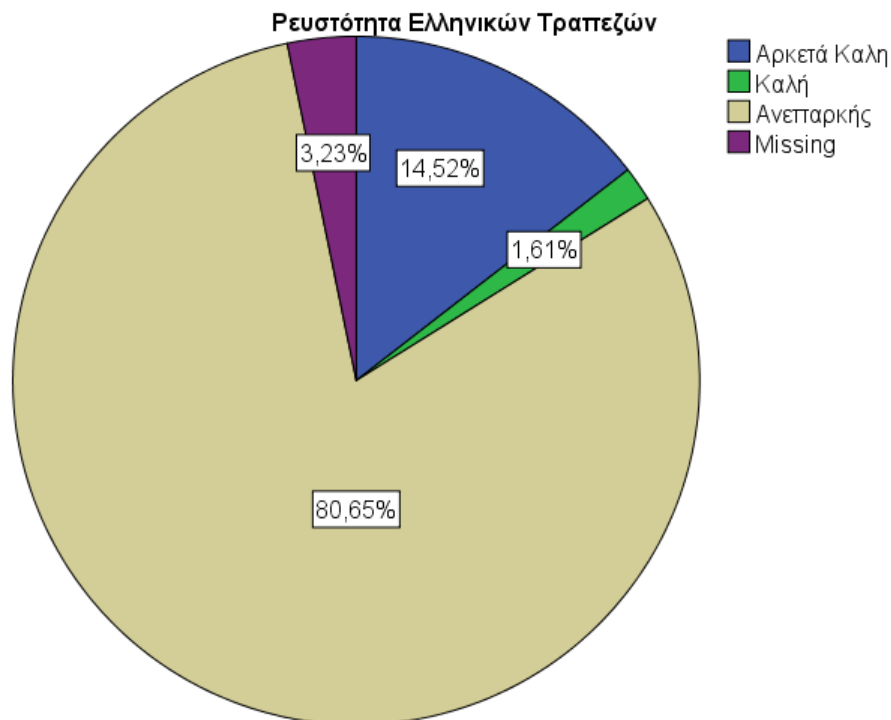

Σχήμα 4.26: Συσχετισμός χρόνων υπηρεσίας και μορφωτικού επιπέδου με τις απαντήσεις σχετικά με την εξυπηρέτηση των δανείων.

Όσον αφορά στην άποψη για τη ρευστότητα των ελληνικών τραπεζών η συντριπτική πλειοψηφία πιστεύει πως αυτή είναι ανεπαρκής (80.65%) ενώ ένα πολύ μικρό ποσοστό (1,61%) πιστεύει πως είναι καλή.

Πίνακας 4.4.7: Συχνότητες σχετικά με την δυσκολία εξυπηρέτησης δανείου

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Αρκετά Καλη	9	14,5	15,0	15,0
	Καλή	1	1,6	1,7	16,7
	Ανεπαρκής	50	80,6	83,3	100,0
	Total	60	96,8	100,0	
Missing	System	2	3,2		
Total		62	100,0		

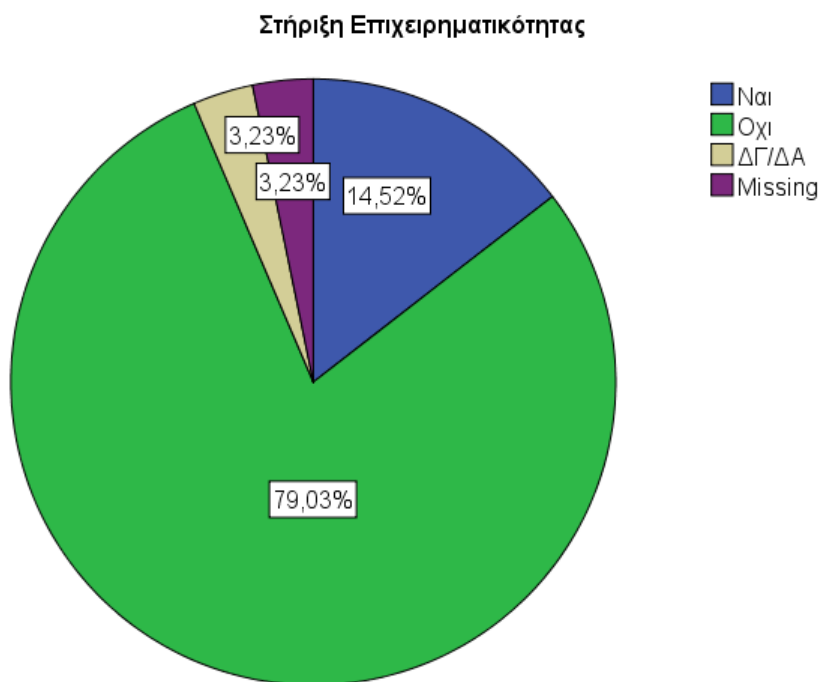
Σχήμα 4.27: Κατανομή συχνοτήτων για την απάντηση στην ερώτηση σχετικά με τη ρευστότητα των ελληνικών τραπεζών.

5.5 Αντιμετώπιση της κρίσης από τις τράπεζες

Στην ερώτηση σχετικά με το πόσο στηρίζουν οι τράπεζες την επιχειρηματικότητα η πλειοψηφία των συμμετεχόντων απάντησε πως δεν την στηρίζουν.

Πίνακας 4.5.1: Κατανομή συχνοτήτων σχετικά με το πόσο στηρίζουν οι τράπεζες την επιχειρηματικότητα.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	9	14,5	15,0	15,0
	Όχι	49	79,0	81,7	96,7
	ΔΓ/ΔΑ	2	3,2	3,3	100,0
	Total	60	96,8	100,0	
Missing	System	2	3,2		
Total		62	100,0		

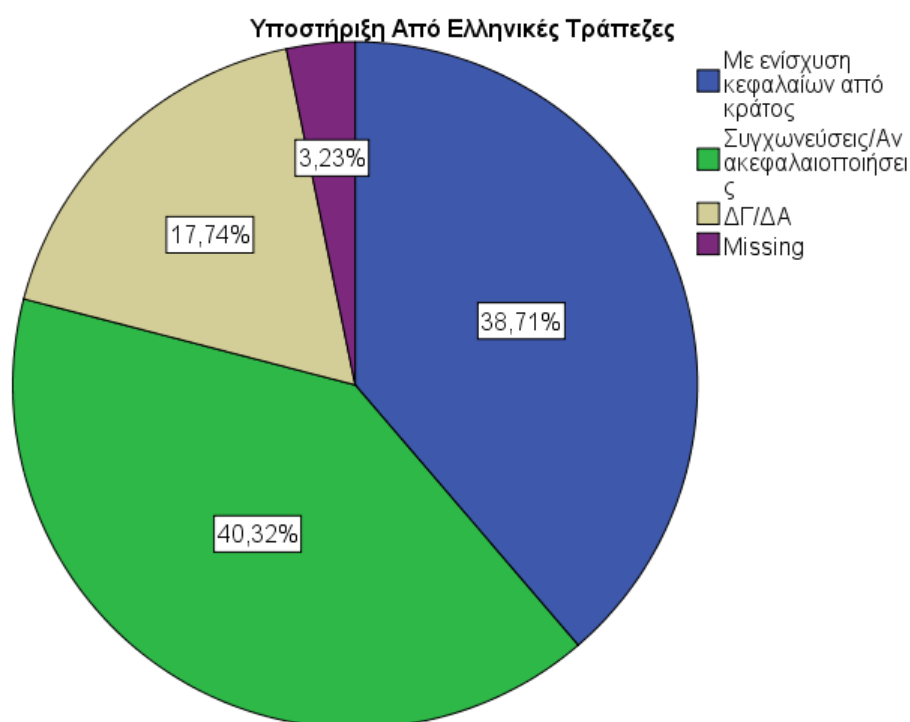

Σχήμα 4.28: Κατανομή συχνοτήτων σχετικά με το πόσο στηρίζουν οι τράπεζες την επιχειρηματικότητα.

Το 40% των συμμετεχόντων στην έρευνα πιστεύουν πως οι ανακεφαλαιοποιήσεις/ συγχωνεύσεις αποτελούν τον τρόπο υποστήριξης των ελληνικών τραπεζών. Το υπόλοιπο 39% περίπου πιστεύει πως ο τρόπος στήριξης είναι η ενίσχυση των τραπεζικών κεφαλαίων από το κράτος ενώ το 17,7% δήλωσε πως δεν γνωρίζει. Οι απαντήσεις σε αυτήν την ερώτηση έχει ιδιαίτερη σημασία δεδομένου ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων προέρχεται από την ProBank που ενσωματώθηκε στην Εθνική στο πλαίσιο ενίσχυσης των τραπεζών μέσω συγχωνεύσεων.

Πίνακας 4.52: Κατανομή συχνοτήτων για την ενίσχυση των τραπεζών από το κράτος

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Με ενίσχυση κεφαλαίων από κράτος	24	38,7	40,0	40,0
	Συγχωνεύσεις/Ανακεφαλαιοποιήσεις	25	40,3	41,7	81,7
	ΔΓ/ΔΑ	11	17,7	18,3	100,0
	Total	60	96,8	100,0	
Missing	System	2	3,2		
Total		62	100,0		

Σχήμα 4.29: Κατανομή συχνοτήτων σχετικά με τον τρόπο στήριξης των ελληνικών τραπεζών από το κράτος.

Αρνητική είναι όμως και η άποψη των συμμετεχόντων για την έξοδο από την κρίση. Συγκεκριμένα το 74% των ερωτηθέντων απάντησε πως το ακολουθούμενο μοντέλο δεν δίνει διέξοδο από την κρίση ενώ μόλις το 18% περίπου πιστεύει πως μπορεί με το ακολουθούμενο μοντέλο να υπάρχει διέξοδος από την κρίση.

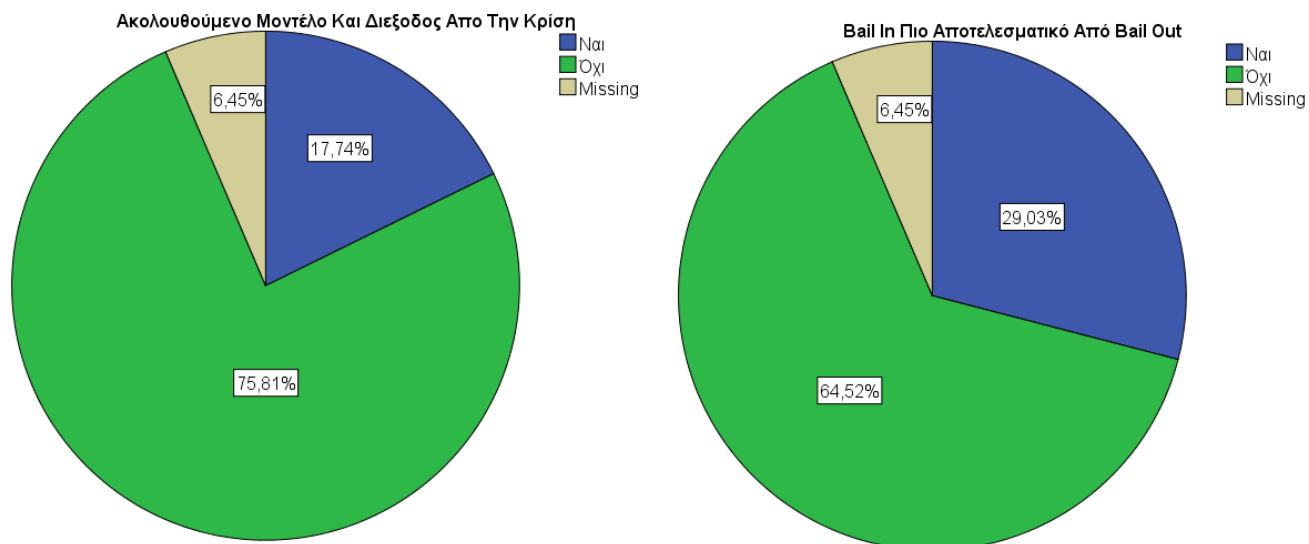
Πίνακας 4.5.3: Κατανομή συχνοτήτων για το αν το ακολουθούμενο μοντέλο μπορεί να δώσει διέξοδο στην κρίση.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	11	17,7	19,0	19,0
	Όχι	47	75,8	81,0	100,0
	Total	58	93,5	100,0	
Missing	System	4	6,5		
Total		62	100,0		

Παρόμοια είναι και η άποψη για το baill in που ακολουθήθηκε στην Κύπρο που οι περισσότεροι πιστεύουν πως δεν είναι πιο αποτελεσματικό από τη baill out πολιτική. Το 29% βρίσκει πιο αποτελεσματική την bail in πολιτική έναντι του 64,5% που θεωρεί πιο αποτελεσματικό το bail out. Και στις τρεις αυτές ερωτήσεις οι απαντήσεις ήταν ανεξάρτητες των χρόνων προϋπηρεσίας και του μορφωτικού επιπέδου των συμμετεχόντων.

Πίνακας 4.5.4: Κατανομή συχνοτήτων για το αν το baill in είναι πιο αποτελεσματικό από το baill out.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	18	29,0	31,0	31,0
	Όχι	40	64,5	69,0	100,0
	Total	58	93,5	100,0	
Missing	System	4	6,5		
Total		62	100,0		

Σχήμα 4.30: Κατανομή συχνοτήτων σχετικά με το ακολουθούμενο μοντέλο και τη διεξοδο που δίνει στην κρίση και την σύγκριση της bail in και της bail out πολιτικής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται η υπάρχουσα κατάσταση του τραπεζικού συστήματος στην Ελλάδα, το πώς αυτό επηρεάστηκε από την οικονομική κρίση και παρουσιάζεται η άποψη για τη βιωσιμότητα του από την οπτική γωνία των τραπεζικών υπαλλήλων.

Ένα ερωτηματολόγιο δημιουργήθηκε και μοιράστηκε στους υπαλλήλους του ομίλου της Εθνικής Τράπεζας και έγινε προσπάθεια να αποτυπωθεί η άποψη τους για την υπάρχουσα κατάσταση στο τραπεζικό σύστημα. Το δείγμα στην πλειονότητα τους ήταν υπάλληλοι που προέρχονται από την συγχωνευμένη τράπεζα ProBank και ήταν στην πλειονότητα του απόφοιτοι ΑΕΙ. Το μεγαλύτερο μέρος των συμμετεχόντων στην τράπεζα το μεγαλύτερο ποσοστό τους ήταν διευθυντικά στελέχη δεδομένο που υποδुकνει την πιο σφαιρική τους άποψη για την υπάρχουσα κατάσταση στο τραπεζικό σύστημα. Επιπλέον στο μεγαλύτερο μέρος τους οι συμμετέχοντες είχαν μια μέση προϋπηρεσία στην τράπεζα.

Αντιλήψεις σχετικά με την εκδήλωση της οικονομικής κρίσης στις τράπεζες

Από τις απαντήσεις στην έρευνα αποδεικνύεται ότι η οικονομική κρίση επεκτάθηκε στις ευρωπαϊκές τράπεζες κατά κύριο λόγο εξαιτίας των επενδυτικών επιλογών των ευρωπαϊκών τραπεζών ενώ παράλληλα σημαντικό ρόλο έπαιξε η αποτυχία της Βασιλείας II στο να διαδραματίσει το θεσμικό της ρόλο ελέγχοντας το θεσμικό πλαίσιο των τραπεζών και να τις προστατεύσει από λάθος επιλογές.

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα θεωρούν πως το πρόβλημα βιωσιμότητας των ελληνικών τραπεζών οφείλεται κατά κύριο λόγο στις υπάρχουσες επενδύσεις των τραπεζών σε ελληνικά ομόλογα τα οποία με την εκδήλωση της οικονομικής κρίσης και την αύξηση του χρέους έχασαν την αξία τους δημιουργώντας σοβαρά προβλήματα στο δυναμικό των ελληνικών τραπεζών.

Με την εκδήλωση της κρίσης όπως προκύπτει και από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στην έρευνα ο κλάδος που επηρεάστηκε σημαντικά ήταν ο κλάδος

των χορηγήσεων είτε αφορά στις επιχειρήσεις είτε στην καταναλωτική και στεγαστική πίστη. Το γεγονός πως οι χορηγήσεις προς τις επιχειρήσεις μειώθηκαν μείωσε και την ρευστότητα στην αγορά. Παράλληλα τα μέτρα λιτότητας που εφαρμόστηκαν ως πολιτική αντιμετώπισης του χρέους είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση των μισθών και κατά συνέπεια περισσότερο μείωση της ρευστότητας στην αγορά. Αυτό αντικατοπτρίζεται στην αδυναμία εξυπηρέτησης των δανείων και κυρίως των καταναλωτικών που πριν την κρίση δίνονταν εύκολα από τις τράπεζες χωρίς να απαιτούνται εξαιρετικές εγγυήσεις.

Αντιλήψεις για τα μέτρα αντιμετώπισης της κρίσης στον τραπεζικό τομέα

Αξιοσημείωτο είναι πως οι ανακεφαλαιοποιήσεις/ συγχωνεύσεις τραπεζών θεωρούνται ως αποτελεσματικός τρόπος αντιμετώπισης της κρίσης στον τραπεζικό τομέα από τους συμμετέχοντες στην έρευνα παρά το γεγονός πως προέρχονται στο μεγαλύτερο μέρος τους από συγχωνευμένες τράπεζες. Φαίνεται ότι παρά την εργασιακή ανασφάλεια που μπορεί να επιφέρει για τους τραπεζικούς υπαλλήλους η συγχώνευση τραπεζών σε επίπεδο επίλυσης του προβλήματος οι ίδιοι το βιώνουν ως αποτελεσματική λύση.

Βασικό συμπέρασμα της συγκεκριμένης έρευνας που παρουσιάζεται στην παρούσα εργασία τέλος είναι το γεγονός πως το μεγαλύτερο μέρος των συμμετεχόντων πιστεύει πως το ακολουθούμενο μοντέλο δεν μπορεί να επιφέρει σημαντική επίλυση στο ζήτημα της κρίσης. Αντίθετα πολλοί διατύπωσαν την άποψη πως το ακολουθούμενο μοντέλο οδηγεί σε περαιτέρω ύφεση με επιπλέον αρνητικές συνέπειες για την οικονομία της χώρας.

Επίδραση της προϋπηρεσίας στις αντιλήψεις των τραπεζικών

Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων συσχετίστηκαν με τα χρόνια προϋπηρεσίας τους στην τράπεζα. Όσον αφορά στις αιτίες εξάπλωσης της κρίσης οι υπάλληλοι με προϋπηρεσία 0-5 έτη δεν θεωρούν τις επενδυτικές επιλογές των ευρωπαϊκών τραπεζικών ιδρυμάτων ως αιτία εξάπλωσης της κρίσης γεγονός που ίσως μπορεί να αποδοθεί στη μικρή τους γνώση των τραπεζικών δρώμενων. Ανεξάρτητα από τα χρόνια προϋπηρεσίας η κυρίαρχη άποψη ήταν πως οι επενδυτικές επιλογές των

ευρωπαϊκών τραπεζικών ιδρυμάτων έχουν καθοριστικό ρόλο στην επέκταση της κρίσης στην ευρωπαϊκή οικονομία.

Όσο αυξάνονται τα έτη προϋπηρεσίας στην τράπεζα αυξάνεται και το ποσοστό αυτών που θεωρούν ως κύρια αιτία της βιωσιμότητας των τραπεζών τις επενδύσεις σε ελληνικά ομόλογα. Αντίθετα όσοι έχουν μικρή προϋπηρεσία στην τράπεζα πιστεύουν στην πλειοψηφία τους πως η κύρια αιτία είναι η εκδήλωση της κρίσης χρέους.

Στους συμμετέχοντες με 5-10 χρόνια προϋπηρεσίας κυριαρχεί η άποψη πως η ελληνική οικονομική κρίση αποτελεί στην ουσία κρίση του χρηματοπιστωτικού συστήματος ενώ σημαντικός αριθμός αυτών απάντησε πως θεωρεί πως η ελληνική οικονομική κρίση δεν οφείλεται καθόλου στις τράπεζες. Η άποψη πως η οικονομική κρίση αποτελεί κρίση του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι αντίθετη με την άποψη πως η σημερινή κρίση είναι κρίση χρέους γεγονός που αποδεικνύει πως ακόμα και στους κύκλους των τραπεζικών το είδος της κρίσης είναι αμφιλεγόμενο. Στην ίδια κατηγορία υπαλλήλων ανήκει και το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών που απάντησαν ότι οι τράπεζες έχουν πολύ ευθύνη για την ελληνική οικονομική κρίση.

Όσο αυξάνεται ο χρόνος προϋπηρεσίας και άρα η εμπειρία των συμμετέχοντων τόσο πιο κυρίαρχη είναι η άποψη πως ο τραπεζικός τομέας έχει επηρεαστεί πολύ από την οικονομική κρίση.

Τα χρόνια προϋπηρεσίας επιδρούν στην άποψη για το ποσοστό μείωσης των χορηγήσεων των τραπεζών. Από τους υπαλλήλους με προϋπηρεσία 5-10 χρόνια οι περισσότεροι απάντησαν πως οι χορηγήσεις των τραπεζών μειώθηκαν πάνω από 60% ενώ, η πλειοψηφία με προϋπηρεσία από 10-20 έτη απάντησε πως οι χορηγήσεις έχουν μειωθεί σημαντικά στην περίοδο της κρίσης από 30-60%. Στην κατηγορία των «παλιών» υπαλλήλων δηλαδή αυτών που έχουν υπηρεσία πάνω από 20 χρόνια υπάρχει ισομοιρασμένη η άποψη πως οι χορηγήσεις έχουν μειωθεί από 30-60% και πάνω από 60%.

Από τους συμμετέχοντες της έρευνας που απάντησαν πως η μεγαλύτερη μείωση συναντάται στις χορηγήσεις καταναλωτικών δανείων οι περισσότεροι άνηκαν στην κατηγορία αυτών με προϋπηρεσία 10-20 χρόνια και είχαν πτυχίο ΑΕΙ/ΤΕΙ.

Τα χρόνια προϋπηρεσίας επιδρούν στατιστικά σημαντικά στην επικρατούσα αντίληψη για το ποσοστό επί των συνολικών χορηγήσεων των επιχειρηματικών δανείων. Η πλειοψηφία αυτών που απάντησαν πως τα καταναλωτικά δάνεια είναι αυτά που παρουσιάζουν το μεγαλύτερο πρόβλημα στην εξυπηρέτησή τους είχαν προϋπηρεσία 5-10 έτη.

Επίδραση του μορφωτικού επιπέδου

Το μορφωτικό επίπεδο είχε στατιστικά ασήμαντη επίδραση σε όλες τις απαντήσεις των συμμετέχοντων. Συγκεκριμένα, στις απαντήσεις που δόθηκαν οι απόφοιτοι ΑΕΙ/ΤΕΙ πιστεύουν στην πλειοψηφία τους πως η ανεπάρκεια της Βασιλείας ΙΙ ήταν η βασική αιτία που επεκτάθηκε η κρίση από την αμερικανική στην ευρωπαϊκή οικονομία. Για τους πτυχιούχους η κρίση χρέους και οι επενδύσεις στα ελληνικά ομόλογα συνεισέφεραν το ίδιο στη βιωσιμότητα των ελληνικών τραπεζών.

Επιπλέον, οι απόφοιτοι ΑΕΙ στην πλειοψηφία τους δήλωσαν πως οι τράπεζες ευθύνονται αρκετά για την ελληνική οικονομική κρίση ενώ, οι απόφοιτοι ΔΕ πιστεύουν πως είναι πολύ μεγάλη η ευθύνη που φέρουν οι ελληνικές τράπεζες για την κρίση. Αξίζει να σημειωθεί πως οι υπάλληλοι ΔΕ έχουν και μεγαλύτερη προϋπηρεσία με αποτέλεσμα να έχουν και μια καλύτερα διασαφηνισμένη άποψη σχετικά με την κίνηση των τραπεζών πριν την εκδήλωση της κρίσης και μπορούν κατά συνέπεια να αποτιμήσουν σε μεγαλύτερο βαθμό την επίδραση των τραπεζών στην εκδήλωση της κρίσης.

Από τους συμμετέχοντες οι κάτοχοι μεταπτυχιακού στην πλειοψηφία τους απάντησαν πως η μείωση των χορηγήσεων είναι μεγαλύτερη του 60% ενώ, από τους απόφοιτους ΑΕΙ /ΤΕΙ η πλειοψηφία απάντησε πως η μείωση στις χορηγήσεις κυμαίνεται από 30-60%. Στην κατηγορία των πτυχιούχων ανήκει και το μεγαλύτερο μέρος αυτών που απάντησαν πως υπάρχει μικρή μείωση στις χορηγήσεις (0-30%).

Από τους συμμετέχοντες της έρευνας που απάντησαν πως η μεγαλύτερη μείωση συναντάται στις χορηγήσεις καταναλωτικών δανείων οι περισσότεροι άνηκαν στην κατηγορία των πτυχιούχων ΑΕΙ/ΤΕΙ.

Η έρευνα που διεξήχθη παρουσιάζει μια αξιολόγηση της υπάρχουσας οικονομικής κατάστασης και της συσχέτισης της με το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, όπως αυτή διατυπώνεται από τους τραπεζικούς υπαλλήλους. Το συγκεκριμένο δείγμα δεν μπορεί να θεωρηθεί βέβαια αντιπροσωπευτικό γιατί προέρχεται από ένα συγκεκριμένο τραπεζικό όμιλο αλλά απεικονίζει ικανοποιητικά την αντίληψη των τραπεζικών για την σημασία της οικονομίας κρίσης στις ελληνικές τράπεζες. Το γενικό συμπέρασμα που προκύπτει από τη συγκεκριμένη εργασία είναι πως οι τράπεζες αποτελούν ένα βασικό στοιχείο της ελληνικής αλλά και της παγκόσμιας οικονομίας και κατά συνέπεια οποιαδήποτε κρίση στον οικονομικό τομέα επηρεάζει άμεσα τον τραπεζικό τομέα. Επιπλέον, τα μέτρα αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης δεν μπορούν να αφήσουν ανεπηρέαστο τον τραπεζικό τομέα αλλά αντίθετα, έχουν ως στόχο και κατά συνέπεια, βασίζονται ως προς την επιλογή τους στην βιωσιμότητα των τραπεζών ως θεμέλιου λίθου της οικονομίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Arrow, K.J., (1964) The role of securities in optimal allocation of risk bearing, *The review of economic studies*, 31, pp.91-96

Basel Committee on Banking Supervision, 2011. Core Principles for Effective Banking Supervision. Available at <http://www.bis.org/publ/bcbs213.pdf>

Basel of Committee on Banking Supervision, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, <http://www.ine.otoe.gr/UplDocs/tekmiriosi/international/basel/bcbs128.pdf>

Bencivenga, VR, Smith, (1991) B.D. Financial Intermediation and Endogenous Growth, *The Review of Economic Studies*, Vol. 58, No. 2, pp. 195-209

BIS, (2009) History of Basel Committee and its Membership, available at: <http://www.bis.org/bcbs/history.pdf>

Boot, A. W., Greenbaum, S. I., and Thakor, A. V., (1993) Reputation and discretion in financial Contracting, *American Economical Review*. 83, pp.1165-1183

Boot, A. W., and Thakor, A. V. (2000). Can relationship banking survive competition?, *J. Finance* 55, 679–713.

Bordo, M., *The Bretton Woods International Monetary System: A Historical Overview*. <http://www.nber.org/chapters/c6867.pdf>, 1993

Caprio, G., Klingebiel, D., (1996). Dealing with bank insolvencies: Cross country experience. Working paper No. 1620, Policy Research, World Bank, Washington. available at <http://elibrary.worldbank.org/content/workingpaper/10.1596/1813-9450-1620>

Dammasch, S., *The System of Bretton Woods A lesson from history*. <http://www.hiddenmysteries.org/money/policy/b-woods.pdf>

Dellas, H., Tavlas, D., *The Revived Bretton Woods System, Liquidity Creation, and Asset Price Bubbles*. <http://www.cato.org/sites/cato.org/files/serials/files/cato-journal/2011/9/cj31n3-4.pdf>.

Diamond D., (1984) Financial Intermediation *The Review of economic studies*, 51, (3) pp.393-414

Financial Services Faculty, Basel III: New Bank Capital and Liquidity Requirements, Brief Paper available at http://www.icaew.com/~media/Files/Technical/Financial-services/Basel%20III_new%20bank%20cap%20and%20liq%20req.pdf

Foukal, R., *The European Central Bank — History, Structure, and the Decision Making Process*, available at <http://www.neumann.edu/academics/divisions/business/journal/review2010/Foukal.pdf>

Heffernan, S. (2005), *Modern Banking*, London: John Wiley&Sons, available at: http://www.untag-smd.ac.id/files/Perpustakaan_Digital_1/BANK%20AND%20BANKING%20Modern_Banking.pdf

Holmstrom, B., and Tirole, J. (1993). Market liquidity and performance monitoring, *J. Polit. Econ.*101, 678–709.

Horton, S., The 1973 Oil Crisis, <http://www.envirothonpa.org/documents/The1973OilCrisis.pdf>

Jackson, P., (1999) Capital requirements and bank behavior the impact of basel accord, available at: http://www.bis.org/publ/bcbs_wp1.pdf

Jaffee D., Levonian, M., *The Structure of Banking Systems In Developed and Transition Economies*, *European Financial Management*, 7, (2), pp.161-181, 2002

Jensen, M.C.(1986) Agency, Costs, of Free Cash Flow, Corporate finance and takeovers, *The American Economy Review*, 76, (2), Papers and Proceedings of the Ninety-Eight Annual Meeting of the American Economic Association, pp.323-329

King R., Levine R ,(1993), “Finance, Entrepreneurship, and Growth”, *Journal of Monetary Economics*, 513-542.

Lal, R., (2009) Why Basel II failed and why Basel III is Doomed, GEG Working Paper 2009/52 available at <http://www.globaleconomicgovernance.org/wp-content/uploads/GEG-Working-paper-Ranjit-Lall.pdf>

Latifi,P., Lehman Brothers’ rise and fall: From hero to dust, http://www.lcbr-online.com/index_files/proceedingssym12/12sym13.pdf

Ledbetter, J., Daniel B, The great depression, <http://www.uwosh.edu/lce/conted/lir/course-listings/The%20Great%20Depression.pdf>

Levine,R(1997) Financial Development and Economic growth Views and Agenda, *Journal of Economic Literature*, 35, pp.688-726

Levine, R. (2004), “Finance and Growth: Theory and Evidence”, NBER Working Paper, No. 10766, available at: http://www.nber.org/papers/w10766.pdf?new_window=1

Meltzer, A., *U.S. Policy in the Bretton Woods Era*. Federal Reservw Bank of St Louis available at http://research.stlouisfed.org/publications/review/91/05/Bretton_May_Jun1991.pdf, 1991.

New York Times, Greek Plan May Reward Some Bank Executives (2013), http://www.nytimes.com/2013/06/26/business/global/greek-bank-bailout-plan-may-reward-some-involved-in-collapse.html?pagewanted=all&_r=1&

ONB, Basel II, http://www.oenb.at/en/finanzm_stab/basel_2/basel_ii.jsp

ONB, Basel II Basics,
http://www.oenb.at/en/finanzm_stab/basel_2/grundlagen/die_grundlagen_von_basel_ii.jsp

Paxson, C., Saving and Growth Evidence from microdata, NBER Working Paper Series 5301 available at http://www.nber.org/papers/w5301.pdf?new_window=1

Quaglia L.,(2008) Explaining the Reform of Banking Supervision in Europe: An Integrative Approach, Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions, 21, (3), pp. 439-463.

Rebelo, S., (1991) Long Run Policy Analysis and Long Run Growth, The Journal of Political Economy 99, pp.500-521

Roner, CD, (2003) Great depression,
http://elsa.berkeley.edu/~cromer/great_depression.pdf

Seglin, GA., White L.A. (1994), How would the invisible hand handle money?, Journal of Economic Literature, XXXI, pp.1718-1749

[Spegel, P Τρίτη και τυχερή: Το τελευταίο σχέδιο διάσωσης της Ελλάδας.](http://www.ppol.gr/cm/index.php?Datain=8803&LID=1)
<http://www.ppol.gr/cm/index.php?Datain=8803&LID=1>

The Arab Oil Embargo of 1973-74,
<http://www.forks.wednet.edu/high/SocialStudies/Giles/USHistory/USHII/assign/oilembargo.htm>

Vives, X., Banking Supervision in the European Monetary Union, Proceedings of Conference “Fiscal Policy Imbalances, the Monetary Transmission Mechanism and Prudential Supervision: Issues Facing Europe’s Central Bankers” in Lisbon, September 1999, available at:
<http://www.europeansummerinstitute.com/content/conference1999.pdf#page=75>

WallStreetOasis.com, Financial Crisis 2007/2008 Overview, available at
<http://www.wallstreeoasis.com/financial-crisis-overview>

White, L. (1999). The theory of monetary institutions. Hoboken, NJ: Wiley-Blackwell

Williams,T., Uncontrolled Risk,The lessons of Lehman Brothers and how systemic risk can still bring down the world financial system, Mc Graw Hill, 2010

Γκαργκάνας, Ν. (2003). «Ομιλία του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος κ. Νικολάου Χ. Γκαργκάνας, στο γεύμα που παρέθεσε προς τιμήν του η λέσχη Propeller Club» <http://www.bankofgreece.gr>

Γκόρτσος, Χ. (2005). «Βασιλεία ΙΙ και κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών».
<http://www.economia.gr>

Γραφείο Συμψηφισμού Αθηνών,
<http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/PaymentsSystems/clearingoffice.aspx>

Διατραπεζικά Συστήματα ΑΕ, Το σύστημα πληρωμών
<http://www.dias.com.gr/default.aspx?pid=24&mid=25>

Ελληνική Ένωση Τραπεζών, (2008) Η συμβολή του τραπεζικού συστήματος στην ελληνική Οικονομία, <http://www.hba.gr/main/Ereunes-meletes/EllinikoTrapezikoSistema2008s.pdf>

Εγκρίθηκε το σχέδιο νόμου της ΕΕ για τις μελλοντικές διαδικασίες εκκαθάρισης τραπεζών, (2013) http://www.epikaira.gr/epikairo.php?id=59721&category_id=541

Έλληνική Ένωση Τραπεζών Το ελληνικό Τραπεζικό σύστημα το 2010, <http://www.hba.gr/main/Ereunes-meletes/EllinikoTrapezikoSistema2011.pdf>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012), Τραπεζική Ένωση για την Ευρώπη, http://ec.europa.eu/news/eu_explained/120626_el.htm,

Η Τράπεζα της Ελλάδος, <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Bank/default.aspx>

Κολλίντζας, Χ., Ψαλιδόπουλος, Μ (2009), Παρουσίαση στην Ημερίδα του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων με θέμα: «Από την Κρίση του 1929 στην Κρίση του 2009», Αθήνα 12/11/2009., Eurobank Research, Οικονομία και Αγορές, IV, (8), pp.2-9

Κουτσομήτης Γ., «Bail in» Το σχέδιο διάσωσης της Κύπρου (2013) <http://yanniskoutsomitis.wordpress.com/2013/03/16/bail-in-%CF%84%CE%BF-%CF%83%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF-%CE%B4%CE%B9%CE%AC%CF%83%CF%89%CF%83%CE%B7%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BA%CF%8D%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%85/>

Μελάς, Κ. Η ιστορία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. www.kostasmelas.gr

Μόσχος, Δ., Χορταρέας Γ., Χρηματοπιστωτικό Σύστημα και οικονομική δραστηριότητα, διαθέσιμο στο: <http://62.1.43.74/5Ekdosis/UplPDFs//sylogikostomos/2-a%20Moschos-Xortareas53-66.pdf>

Συστήματα Πληρωμών και Διακανονισμού, <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/PaymentsSystems/default.aspx>

Η ληστεία του PSI και οι αμοιβές των οίκων, 2013, <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=402481>

Το μοντέλο bail-in σε ισχύ από το 2016 στις τράπεζες της Ε.Ε., <http://www.fortunegreece.com/article/montelo-bail-se-ischi-apo-2016-stis-trapezes-tis-e-e/>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΦΟΡΕΑΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ _____

ΘΕΣΗ ΣΤΟΝ ΦΟΡΕΑ _____

ΧΡΟΝΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ _____

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ _____

1) Η τράπεζα στην οποία εργάζεστε είναι:

A. Ιδιωτική

B. Κρατική

2) Σε ποιους παράγοντες αποδίδετε την επέκταση της κρίσης από την Αμερικάνικη στην Ευρωπαϊκή οικονομία

A. Στις επενδυτικές επιλογές των τραπεζικών ιδρυμάτων των χωρών της Ευρώπης

B. Στις πιθανές ανεπάρκειες του θεσμικού πλαισίου λειτουργίας των τραπεζών (Βασιλεία II)

Γ. Στην κρίση χρέους ορισμένων χωρών της Ευρωζώνης

3) Το πρόβλημα βιωσιμότητας των ελληνικών τραπεζών μπορεί να αποδοθεί:

A). Στην κρίση χρέους και στον δημοσιονομικό εκτροχιασμό της χώρας

B). Στις επενδύσεις τους σε ομόλογα του ελληνικού δημοσίου

Γ). Στην μείωση των καταθέσεων

4) Κατά πόσο πιστεύετε ότι οι τράπεζες ευθύνονται για την οικονομική κρίση στην Ελλάδα?

A) Πολύ

B) Αρκετά

Γ) Καθόλου

5) Πόσο πιστεύετε ότι επηρεάστηκε ο τραπεζικός τομέας από την οικονομική κρίση?

A) Πολύ

B) Αρκετά

Γ) Καθόλου

6) Την τελευταία πενταετία οι καταθέσεις σας πως έχουν επηρεαστεί?

A) Έχουν αυξηθεί

B) Έχουν μειωθεί

Γ) Έχουν μείνει σταθερές

7) Σε τι ποσοστό έχουν μειωθεί οι χορηγήσεις της τράπεζας που εργάζεστε;

A) 0-30%

B) 30%-60%

Γ) Άνω του 60%

8) Ποια από τις παρακάτω κατηγορίες χορηγήσεων έχει υποστεί την μεγαλύτερη μείωση

A) Χορηγήσεις σε επιχειρήσεις (όλων των παραγωγικών κλάδων)

B) Καταναλωτικά Δάνεια

Γ) Στεγαστικά Δάνεια

9) Υποθέτουμε ότι το σύνολο των χορηγήσεων αποτελείται από τις τρεις κατηγορίες της προηγούμενης ερώτησης. Σε τι ποσοστό επί του συνόλου των χορηγήσεων συμμετέχει η κάθε κατηγορία;

10) Από τις παραπάνω κατηγορίες χορηγήσεων σε ποια εντοπίζεται το μεγαλύτερο πρόβλημα στην εξυπηρέτηση των δανείων;

11) Οι επικρατούσες στην αγορά συνθήκες σε τι βαθμό έχουν μειώσει την αξία των εξασφαλίσεων, στην περίπτωση κυρίως των ενυπόθηκων δάνειων;

12) Κατά την περίοδο της κρίσης νομίζετε ότι η ρευστότητα των ελληνικών τραπεζών είναι

A) Πολύ καλή

B) Αρκετά καλή

Γ) Η ίδια με πριν την κρίση

Δ) Ανεπαρκής

13) Κατά τη άποψη σας, οι τράπεζες στηρίζουν την επιχειρηματικότητα όσο πρέπει;

α) Ναι

β) Όχι

γ) ΔΓ/ΔΑ

14) Πως πιστεύετε ότι πρέπει να υποστηριχτούν οι ελληνικές τράπεζες από το κράτος στην περίοδο της οικονομικής κρίσης?

A) Με ενίσχυση κεφαλαίων από το κράτος

B) Με συγχωνεύσεις/ ανακεφαλαιοποιήσεις

Γ) ΔΓ/ΔΑ

15) Πως κρίνετε τις εξελίξεις στον τραπεζικό τομέα την τελευταία διετία (αποκρατικοποίηση ΑΤΕ, Εμπορικής κτλ)?

A) Θετική

B) Αρνητική

Γ) ΔΓ/ΔΑ

Στη συνέχεια θα παρακαλούσαμε όπως διατυπώσετε την άποψη σας στα παρακάτω ερωτήματα:

- 1) Πιστεύετε ότι το ακολουθούμενο μοντέλο οικονομικής πολιτικής δημιουργεί περιθώρια εξόδου από την κρίση και μακροπρόθεσμα όρους οικονομικής ανάπτυξης;
- 2) Εκτιμάτε ότι το μοντέλο διάσωσης των τραπεζών που εφαρμόστηκε στην Κύπρο (bail in) είναι πιο αποτελεσματικό από μια στρατηγική bail out;
- 3) Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της πολιτικής χορηγήσεων στην τράπεζα σας τα τελευταία 3 χρόνια;